

Nota
Landbouwontwikkeling
in Flevoland

Behorend bij het besluit van Provinciale Staten van Flevoland van 6 maart 2003.
Registratienummer: PS03.0014

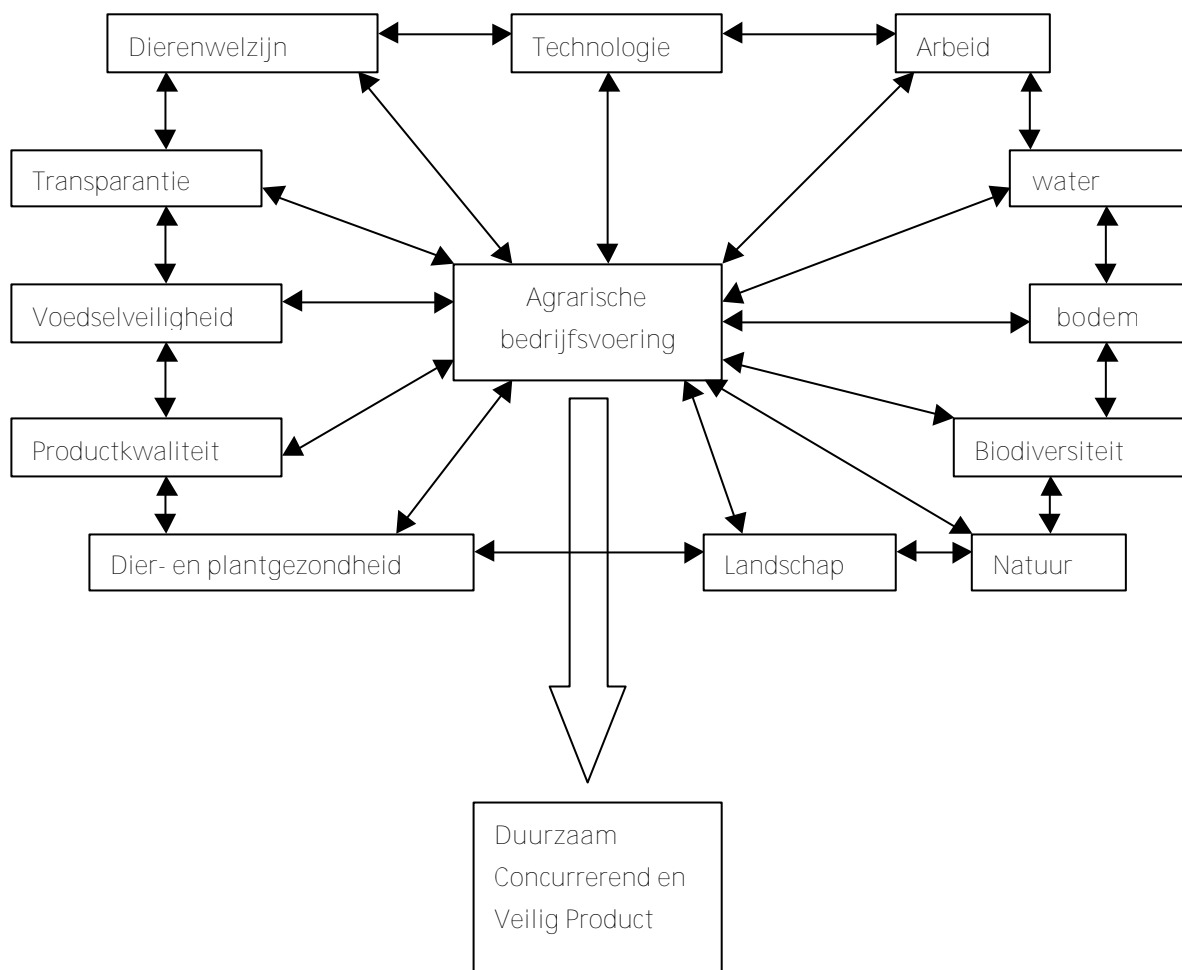
Inhoudsopgave

1. Inleiding	5
2. Kennismaking met de Flevolandse landbouw	9
3. Trends en ontwikkelingen	13
3.1 Markt- en prijsbeleid	13
3.2 Verbetering voedselveiligheid	14
3.3 Verantwoord omgaan met milieu, natuur en landschap	15
3.4 Ontwikkelingen in de Flevolandse landbouw	16
4. De ambitie van Flevoland	18
4.1 Provinciale ambitie	18
4.2 Kansen voor Flevoland	19
4.3 De inzet van de provincie	22
5. De ambitie vertaald	23
5.1 Naar een duurzame productie	23
5.2 Bedrijfsontwikkeling en structuurversterking	28
5.3 Verbreding en verdieping	32
5.4 Ruimtelijke inpassing	37
6. De Flevolandse landbouw in 2010	47
7. Uitvoering	49
Bijlagen	53

1. Inleiding

Flevoland wordt door velen gekenmerkt als "de landbouw provincie" van Nederland. Circa 75 % van het grondgebied heeft een agrarische functie. En dat zie je. Weidse, goed verkavelde akkers en moderne bedrijven zijn het toonbeeld van de Flevolandse landbouw. De goede verkaveling en de uitstekende bodemvruchtbaarheid maken Flevoland dan ook tot de agrarische provincie bij uitstek. De landbouw neemt in de economische structuur van Flevoland dan ook een belangrijke plaats in, zeker in vergelijking tot andere provincies.

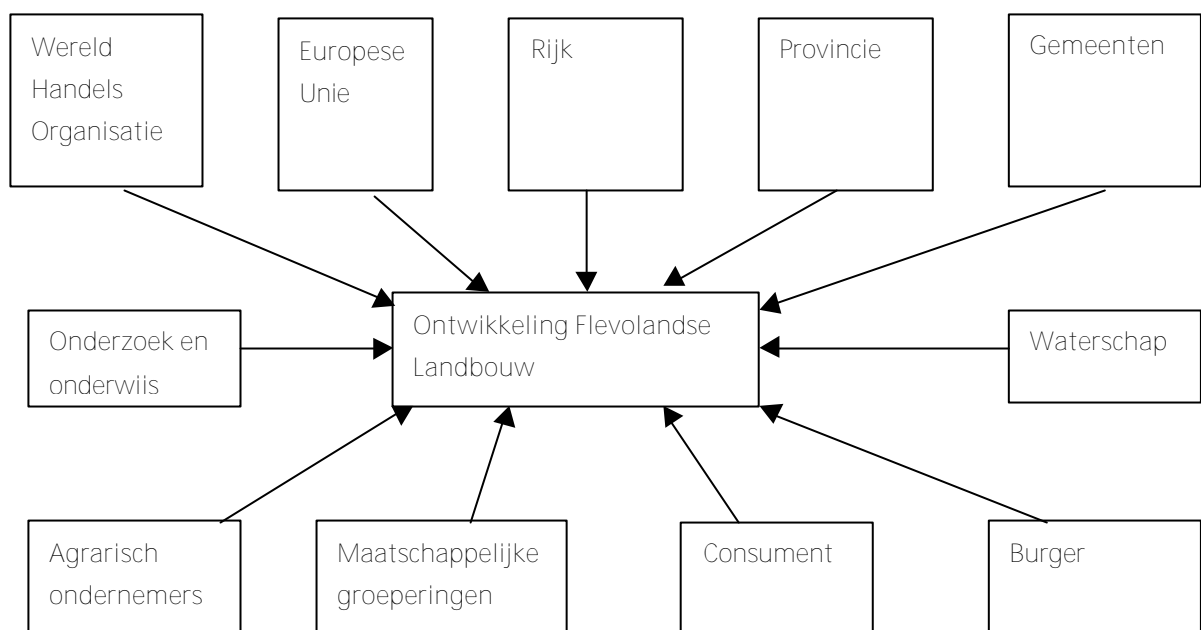
Het ontwikkelingsperspectief van de landbouw is de laatste jaren sterk in beweging. De liberalisering van de wereldhandel, de veranderingen in het Europese en het nationale landbouwbeleid en de zorg van de samenleving aangaande voedselveiligheid, dierenwelzijn, milieu en landschap liggen hieraan ten grondslag. Verwacht mag daarom worden dat de agrarische bedrijfsvoering op veel bedrijven ingrijpend zal veranderen. Die bedrijfsvoering is complex, zoals blijkt uit onderstaand schema.



Op veel agrarische bedrijven in Flevoland zijn in de afgelopen jaren al belangrijke wijzigingen opgetreden. Bouwplanverbreding, schaalvergroting en specialisatie zijn daar voorbeelden van. In toenemende mate worden vrije markt producten geproduceerd en wordt gezocht naar alternatieven om het inkomen op peil te houden. Toch is het toekomstperspectief voor veel agrarisch ondernemers onzeker en leeft er zorg en onbegrip over de toenemende regeldruk, de voortschrijdende afname van het landbouwareaal, de afname van de inkomensondersteuning en de steeds hogere productie-eisen. Bij een substantieel deel van de Flevolandse ondernemers is de stemming hierdoor defensief en weinig innovatief en is de bereidheid om te investeren is niet groot. Velen vragen zich af of er voor hun bedrijf op termijn nog toekomst is. In het Omgevingsplan Flevoland, dat op 2 november 2000 door Provinciale Staten is vastgesteld, is daarom aangekondigd dat er een provinciale landbouwnota zal verschijnen, waarin nader op de verwachte ontwikkelingen zal worden ingegaan en waarin de perspectieven voor de landbouw in Flevoland zullen worden geschetst. Tevens zal concreet worden aangegeven waar de Flevolandse landbouw zelf initiatieven kan nemen en kansen kan creëren en waar de Provincie Flevoland kan bijdragen om de ontwikkeling van een duurzame, veilige en concurrerende landbouw te bevorderen.

Positionering van deze nota

De ontwikkeling van de landbouw in Flevoland wordt door diverse actoren beïnvloed (zie onderstaand schema). De provincie kan binnen de vastgestelde Europese en nationale kaders de ontwikkelingen op provinciaal en regionaal niveau mede sturen, onder andere door middel van het ruimtelijke ordeningsinstrumentarium of door gerichte inzet van middelen. De toekomst van de Flevolandse landbouw wordt voorts voor een belangrijk deel gestuurd door de landbouw zelf.



De nota kijkt circa 10 jaar vooruit. Doel van de nota is om aan te geven wat de te verwachten ontwikkelingen in Flevoland landbouw zijn en op welke wijze de provincie ontwikkelingen wil en kan beïnvloeden. In deze nota wordt tevens weergegeven waar de provincie belangrijke kansen ziet voor de ontwikkeling van de landbouw in Flevoland. De nota kan daarmee gebruikt worden door het agrarisch bedrijfsleven om de ontwikkeling van de landbouw in Flevoland verder vorm te geven. De nota is tevens een ijkpunt voor de provincie in discussies met de agrarische sector, het Rijk en de Europese Unie over de ontwikkeling van de Flevolandse landbouw en de inzet van middelen.

Status van de landbouwnota

In deze nota wordt naast een nadere invulling van het bestaande provinciale beleid ook bezien welke implicaties sectorale ontwikkelingen hebben en wordt aangegeven wat de mogelijke consequenties zijn van het vastgestelde en voorgenomen rijksbeleid. Bij dat laatste kan worden gedacht aan deel 3 van de Vijfde nota Ruimtelijke Ordening¹, deel 1 van het Structuurschema Groene Ruimte 2 (SGR2)² en het Nationaal Milieubeleid Plan 4 (NMP4)³. De hoofdpunten voor de landbouw uit deze beleidsnota's zijn weergegeven in de bijlagen 1A, 1B en 1C. Het vastgestelde en voorgenomen rijksbeleid leidt er in een aantal gevallen toe dat er aanvullend provinciaal beleid moet worden geformuleerd of dat wijzigingen in het vigerende provinciale beleid dienen plaats te vinden. Waar dat het geval is, zal dat duidelijk in deze nota worden aangekondigd. Doorwerking ervan kan in veel gevallen pas plaatsvinden na herziening van het Omgevingsplan. De landbouwnota is derhalve geen uitwerking van het vigerende Omgevingsplan.

De uitspraken die in de nota worden gedaan hebben een verschillende juridische status, hetgeen van belang is voor de doorwerking. De volgende uitspraken zijn mogelijk:

1. Beleidsuitspraken die passen binnen de kaders van het Omgevingsplan. Deze hebben een directe doorwerking na vaststelling van de landbouwnota door Provinciale Staten.
2. Beleidsvoorstellen welke dienen als bouwsteen voor de actualisatie of herziening van het Omgevingsplan. Bij de herziening van het Omgevingsplan zullen deze voorstellen nader worden afgewogen tegen andere belangen. Doorwerking van deze voorstellen zal na vaststelling van de herziening van het Omgevingsplan plaatsvinden.
3. Beleidsuitspraken welke als beleidsregel worden vastgesteld.
4. Beleidsuitspraken welke als aanbevelingen worden meegegeven aan (vertegenwoordigers van) agrarisch ondernemers, overheden en andere maatschappelijke organisaties.
5. Uitspraken die tot doel hebben de communicatie te verbeteren.

¹ In deel 3 van de Vijfde Nota Ruimtelijk Ordening is het beleid van het Kabinet inzake de ruimtelijke ordening verwoord.

² In deel 1 van het Structuurschema Groene Ruimte 2 is beleid van het Kabinet inzake het landelijk gebied verwoord.

³ In het Nationaal Milieu Plan 4 zijn de beleidsvoornemens van het Kabinet inzake het milieubeleid verwoord.

Gevolgte werkwijze

Bij de voorbereiding van deze nota is nadrukkelijk gekozen voor een interactief proces, waarin agrarisch ondernemers en andere Flevolandse, maatschappelijke groeperingen en deskundigen zijn betrokken. Gestart is met een verkenning van de ontwikkelingen in de landbouw zelf en de bestaande en voorgenomen regelgeving en maatschappelijke ontwikkelingen. Daarna zijn vertegenwoordigers van diverse maatschappelijke groeperingen en gemeenten gehoord over hun verwachtingen van de toekomst van de Flevolandse landbouw en de inhoud van de nota en is een klankbordgroep ingesteld. Gelijkzeitig is aan het Landbouw Economisch Instituut gevraagd onderzoek te doen naar het economisch perspectief voor landbouwbedrijven in Flevoland. Dit onderzoek is in oktober 2001 afgerond. In het vervolg van deze nota wordt meermalen aan dit onderzoek gerefereerd.

Vervolgens is een eerste versie van een toekomstbeeld voor de Flevolandse landbouw opgesteld. Dit voorstel is op 4 en 6 december gepresenteerd op twee bijeenkomsten in respectievelijk Biddinghuizen en Emmeloord. De bijeenkomsten waren voor iedereen vrij toegankelijk en werden goed bezocht en de aanwezigen kregen ruim de gelegenheid mee te discussiëren over hetgeen werd gepresenteerd. De resultaten van die discussie zijn in de verdere uitwerking van deze nota meegewogen. Op 14 februari 2002 is een tussenresultaat voorgelegd aan een groep deskundigen. De resultaten van die discussie zijn in deze nota verwerkt. Het College van Gedeputeerde Staten heeft op 4 juni 2002 met de Ontwerpnota ingestemd. Vaststelling van de definitieve nota heeft op 6 maart 2003 door Provinciale Staten plaatsgevonden. Na bestuurlijke besluitvorming zal een actieprogramma worden opgesteld.

2. Kennismaking met de Flevolandse landbouw

Flevoland is in landbouwkundig opzicht een bijzondere provincie. De landbouw heeft bij de ontwikkeling en inrichting van de provincie centraal gestaan. De functies landbouw, natuur en recreatie zijn overwegend planologisch van elkaar gescheiden, met als gevolg dat er grote landbouwgebieden zijn ontwikkeld met modern uitgeruste bedrijven en met een op de landbouw toegesneden infrastructuur. In Flevoland kan efficiënt worden geproduceerd. Flevoland heeft over het algemeen ook een goede bodemkwaliteit. Nog niet zo gek lang geleden werd Flevoland daarom gezien als de provincie waar de "bedrijven van de toekomst" waren gevestigd. Alleen de beste ondernemers mochten zich in de nieuwe polders vestigen, de echte vakmensen, die wilden produceren onder optimale landbouwkundige omstandigheden. Flevoland diende en dient nog steeds, zowel nationaal als internationaal, als voorbeeld voor modern agrarisch ondernemerschap.

Circa 75 % van het grondgebied in Flevoland heeft een agrarische functie. De primaire landbouw in Flevoland levert een bijdrage van circa 10 % van het Bruto Regionaal Product. Landelijk ligt dit op 3 %. Voorts heeft de landbouw een aandeel van 10 % van de werkgelegenheid in Flevoland, ten opzichte van 5 % landelijk.

In Flevoland werden bij de landbouw telling in 2000 ruim 2330 bedrijven geregistreerd en bedroeg het areaal cultuurgrond in totaal ruim 88.000 ha. Het areaal landbouwgrond is in de afgelopen jaren verminderd, door de ontwikkeling van woningbouw, infrastructuur en natuurgebieden.

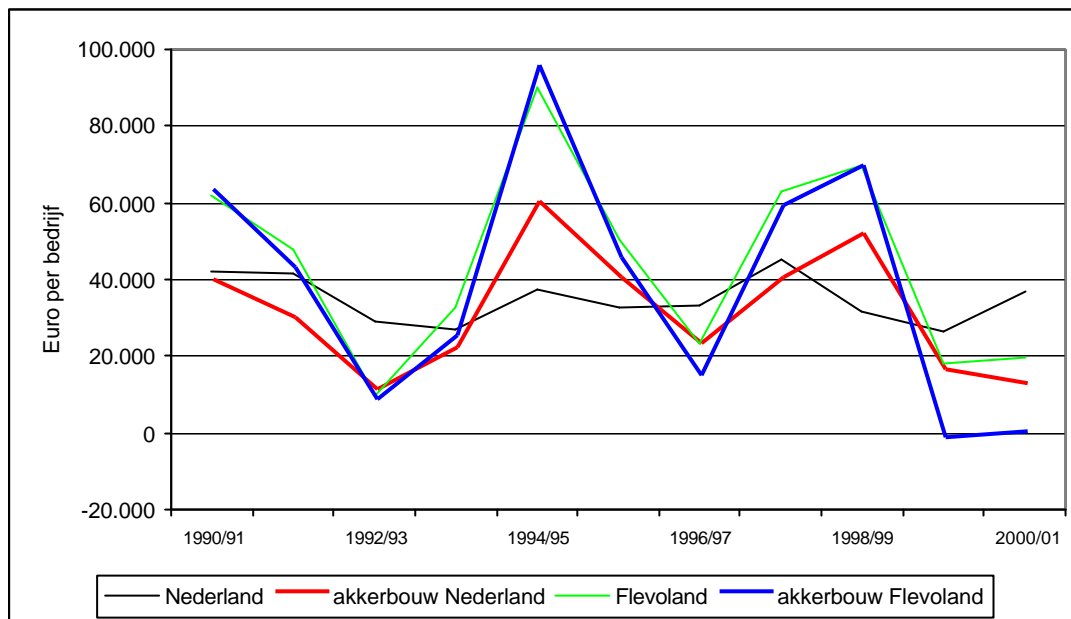
Bijlage 2 geeft inzicht in het bodemgebruik. In bijlage 2 is aangegeven welke verschillende typen landbouwbedrijven in Flevoland in 2001 gevestigd waren. Waar voorheen sprake was van vrijwel zuivere (monotone) akker – of weidegebieden is nu een veel gevarieerder bodemgebruik ontstaan. Bijna 60 % van de Flevolandse bedrijven wordt als akkerbouwbedrijf getypeerd. Hiermee wijkt Flevoland duidelijk af van het landelijk gemiddelde (15 %). In Oostelijk Flevoland overheerst de akkerbouw het meest. Een meer uitgebreide beschrijving van de Flevolandse landbouw is opgenomen in een onderzoeksrapport van het Landbouw Economisch Instituut (LEI, 2001), dat in opdracht van de provincie is opgesteld. In dit hoofdstuk wordt daarom volstaan met enkele gegevens.

Op 1 april 2000 waren er 6081 arbeidsplaatsen in de primaire land- en tuinbouw geregistreerd. Daarnaast is een groot aantal mensen werkzaam in de agribusiness, de landbouwkundige dienstverlening, het landbouwonderwijs en het landbouwkundig onderzoek. Dit betreft in totaal ongeveer 4500 arbeidsplaatsen.

Uit eerdergenoemd onderzoek blijkt dat de inkomenssituatie van de landbouwers in Flevoland (en met name de akkerbouwers) verslechterd is ten opzichte van het Nederlands gemiddelde.

Weliswaar liggen de gezinsinkomens per bedrijf nog boven het Nederlands gemiddelde, maar dit is geheel toe te schrijven aan de gemiddeld grotere omvang van de bedrijven. De inkomens per bedrijf die in 1990 nog 50% boven het landelijk gemiddelde lagen, bevonden zich in 2000 op de helft van dat gemiddelde. Daarbij moet overigens bedacht worden dat 2000 met name voor de akkerbouwers een extreem slecht jaar is geweest. In figuur 2.1 wordt dat geïllustreerd. Uit de figuur blijkt dat het

gemiddelde gezinsinkomen per bedrijf in het seizoen 1999/2000 negatief was. Door deze slechte resultaten is de liquiditeitspositie van met name de Flevolandse akkerbouwers verslechterd.



Figuur 2.1: De inkomensontwikkeling op agrarische bedrijven in Nederland en Flevoland vanaf 1990 (Bron: LEI, 2001).

In Flevoland worden in vergelijking tot andere akkerbouwgebieden in Nederland veel poot- en consumptieaardappelen en akkerbouwmatig geteelde groenten geproduceerd. De pootaardappelteelt is in de Noordoostpolder sterk ontwikkeld. In Oostelijk Flevoland zijn de consumptieaardappelen belangrijker.

Eind 2001 waren er 147 bedrijven met biologische landbouw met een totaal areaal van ongeveer 8500 ha biologische teelt. Hieronder vallen ook enkele bijzondere bedrijven, waaronder ERF B.V., het schoolbedrijf behorend bij de Warmonderhof en enkele biologische onderzoeksbedrijven. In de biologische landbouw in Flevoland ligt de nadruk vooral op de primaire productie en daarbinnen met name op de akkerbouw en de vollegrondsgroenteteelt. De biologische melkveehouderij is in Flevoland relatief ondervertegenwoordigd. In de ontwikkeling van de biologische landbouw speelt het Centrum Biologische Landbouw Flevoland ten Noorden van Lelystad een belangrijke rol.

Door de uitgifte van bedrijven en door de hervorming van het Gemeenschappelijk Landbouw Beleid (GLB) is het areaal granen dat jaarlijks wordt geteeld de laatste 10 jaar aanzienlijk afgenomen. In het jaar 2000 bedroeg het areaal wintertarwe circa 10.000 ha. Uit onderzoek van het LEI (2001) blijkt een afname van ruim 4000 ha in 2000 ten opzichte van 1990 (29 %). Steeds vaker worden andere gewassen dan granen als bodemverbeteraar ingezet en wordt van het traditionele bouwplan afgeweken. Verwacht wordt dat deze ontwikkeling zich de komende jaren versneld zal doorzetten.

Ook het areaal fruit is de afgelopen jaren door tegenvallende opbrengstprijzen sterk verminderd. Het areaal akkerbouwmatige groenteteelt (peen, witlof, uien) en de bollenteelt zijn de afgelopen jaren

sterk gegroeid. Het areaal bloembollen is in Flevoland in de periode 1990 – 2000 zelfs bijna verdubbeld (circa 4000 ha in 2000). In de afgelopen jaren is ook de intensieve veehouderij als tweede tak op met name bedrijven met akkerbouw geïntroduceerd, maar dit is beperkt gebleven tot enkele bedrijven. Het areaal grasland ten behoeve van melkvee is licht afgenomen tot ruim 12.000 ha. In Zuidelijk Flevoland is dit areaal gegroeid, onder meer door de komst van melkveebedrijven uit andere provincies.

De oorspronkelijk uitgegeven bedrijven in de Noordoostpolder boden qua omvang al snel onvoldoende perspectief. Veel bedrijven in de Noordoostpolder zijn daarom samengevoegd. Ook in Oostelijk Flevoland heeft die ontwikkeling plaatsgevonden. De vrijkomende agrarische bebouwing heeft daarbij over het algemeen een niet agrarische bestemming gekregen.

De economische omvang⁴ per ha is het grootst in Noordelijk Flevoland. Dit wordt veroorzaakt door de teelt van producten die een hoger saldo per ha opleveren en door een toename van de verwerking van agrarische producten op het eigen bedrijf. In oppervlakte gemeten zijn de bedrijven in de Noordoostpolder beduidend kleiner. De economische omvang per bedrijf verschilt hierdoor maar weinig tussen de Noordoostpolder en Oostelijk Flevoland. In Zuidelijk Flevoland zijn de bedrijven over het algemeen groter. De bedrijven in Flevoland zijn gemiddeld gezien beduidend groter dan het landelijk gemiddelde zowel in oppervlakte als in economische omvang.

In Flevoland is ruim 50 % van de agrarische cultuurgrond in eigendom of erfpacht. Ten opzichte van andere landbouwgebieden in Nederland heeft Flevoland relatief veel grond in erfpacht. Het LEI verwacht op basis van de geïnventariseerde bedrijfsopvolgingssituatie dat het aantal bedrijven in Flevoland de komende tien jaar met circa 20 % zal dalen. Die afname is beduidend lager dan het landelijk gemiddelde. De provincie verwacht dat de afname van het aantal bedrijven tot 2010 in de praktijk hoger zal liggen en circa 30 % zal bedragen.

De uitgangssituatie van de Flevolandse landbouw is relatief gunstig ten opzichte van de landbouw in andere provincies. De bedrijfsstructuur, de verkaveling, de ontwatering en de bodemvruchtbaarheid en het ondernemerschap zijn in Flevoland sterk ontwikkeld. Veel bedrijven kennen een hoog investeringsniveau, hetgeen leidt tot hoge lasten en aflossingsverplichtingen. Toch is het gemiddeld inkomen op de Flevolandse land- en tuinbouwbedrijven hoger dan het landelijk gemiddelde.

De beschikbaarheid van kwalitatief goed water wordt een steeds belangrijker productiefactor voor de Flevolandse landbouw. De kwaliteit van het oppervlaktewater is over het algemeen redelijk tot goed en geschikt voor veedrenking en beregening voor diverse teelten. Op enkele plaatsen in Flevoland is het oppervlaktewater minder geschikt voor landbouwkundig gebruik. In Flevoland wordt op veel plaatsen niet aan de maximaal toelaatbare concentraties voor bestrijdingsmiddelen in het oppervlaktewater en de waterbodem voldaan. Ook in het grondwater wordt op enkele plaatsen tot op grote diepte (30 meter – NAP) (residuen van) bestrijdingsmiddelen aangetroffen. Ook de maximaal toelaatbare concentraties voor nutriënten in het grond- en oppervlaktewater worden in Flevoland op veel plaatsen

⁴ De economische omvang wordt vaak uitgedrukt als Nederlandse grootte-eenheid (nge) en is een maatstaf voor de bruto toegevoegde waarde

overschreden. Dit wordt voor een deel ook veroorzaakt door kwel, die in Flevoland op veel plaatsen rijk is aan nutriënten.

De belasting van bodem en water met chemische middelen afkomstig uit de landbouw is in Flevoland hoger dan in de meeste andere provincies. Met name door een bredere gewassenkeuze worden naar verhouding meer chemische middelen ingezet dan in vergelijkbare landbouwgebieden in Nederland. Het gebruik van chemische middelen door de Flevolandse landbouw is in de afgelopen jaren afgenomen, maar is nog steeds beduidend hoger dan de reductiedoelstellingen die door het Rijk zijn gedefinieerd. Het verder terugdringen van het gebruik van chemische middelen is zeker mogelijk, hetgeen blijkt uit recent afgeronde stimuleringsprojecten ter vermindering van het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen.

In Flevoland kan slechts een beperkt aantal ondernemers gebruik maken van de Subsidieregeling Agrarisch Natuurbeheer (SAN). Van de mogelijkheid om inkomen te genereren uit natuur- en landschapsbeheer kan in Flevoland dan ook beperkt gebruik worden gemaakt. Het genereren van inkomen uit agrotourisme beperkt zich met name tot de oostrand van de Noordoostpolder, de Randmeerzones en het gebied ten Noorden van Lelystad.

De verwerking en afzet van agrarische producten vindt voor een belangrijk deel plaats buiten de provincie, ook al zijn er voor pootaardappelen, de biologische landbouw en de aardappel-, groente- en zuivelverwerking toonaangevende ondernemingen actief. De laatste jaren heeft er een sterke toename van opslag en verwerking op het primaire bedrijf plaatsgevonden en is de verkoop van agrarische producten rechtstreeks aan de consument enigszins gegroeid.

Op de as Lelystad - Dronten zijn diverse kennisinstellingen gevestigd die gelieerd zijn aan de landbouw, waaronder instituten van de Wageningen Universiteit en Research Centrum (WUR), agrarische scholen, voorlichting en advies diensten en particuliere onderzoeksbedrijven. De Flevolandse kennisinstituten zijn toonaangevend, ook internationaal.

3. Trends en ontwikkelingen

In dit hoofdstuk worden de trends en ontwikkelingen geschetst die sterk van invloed zijn op de toekomst van de landbouw in Flevoland. Het is daarbij niet de intentie om een gedetailleerd en uitputtend overzicht weer te geven, maar wel om een kader weer te geven dat de ontwikkelingsrichting van de landbouw in Flevoland in hoge mate zal bepalen. Sleutelbegrippen daarbij zijn: innovatie en marktgericht, maar ook voedselveiligheid, ketengericht en verantwoord ondernemen.

3.1 Markt en prijsbeleid

De Europese Unie kent sinds 1962 een omvangrijk stelsel aan beleidsmaatregelen, het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB), dat als primaire doel heeft een stabiele markt voor landbouwproducten te creëren. Dit GLB heeft in de tweede helft van de vorige eeuw gezorgd voor een stabiele markt voor een belangrijk deel van de landbouwproducten (granen, melk, rundvlees). De hoge kosten hiervan, de liberalisering van de wereldhandel en de verwachte uitbreiding van de Europese Unie waren aanleiding tot een herziening van het GLB. Onder Agenda 2000 is daarom voor de periode 2000-2006 een nieuw pakket aan maatregelen vastgesteld welke de basis vormen voor de huidige hervormingen van het GLB. De belangrijkste maatregel betreft de substantiële verlaging van prijssteun voor rundvlees, zuivel en granen met respectievelijk 30, 20 en 15 %. De nadelige effecten voor agrarisch ondernemers worden gedeeltelijk gecompenseerd via directe inkomenssteun.

Verwacht mag worden dat voor de periode na 2006 de wereldmarkt verder zal liberaliseren als gevolg van hernieuwde WTO afspraken waardoor de Europese marktbescherming voor landbouwproducten verder zal afnemen. De afzetmogelijkheden voor diverse landbouwproducten in landen die niet tot de Europese Unie behoren, zullen hierdoor naar verwachting toenemen. Dit geldt met name de producten die nu geen of slechts in beperkte mate prijs- of inkomenssteun kennen, zoals tuinbouw- en sierteeltproducten, producten uit de intensieve veehouderij, pootaardappelen en uien.

Het is niet uitgesloten dat de melk- en suikerquotering in de periode tot 2010 zullen worden afgeschaft. Voorts zal in de komende jaren het verstrekken van Europese inkomenssteun worden gekoppeld aan voorwaarden ten aanzien van milieu, natuur, landschap, diergezondheid en dierenwelzijn. De mogelijkheden die cross compliance⁵ en modulatie⁶ bieden, zullen in de komende jaren worden benut en uitgebreid.

Agenda 2000 zet tevens in op maatregelen die de ontwikkeling van een meer duurzame productie stimuleren en op plattelandontwikkeling. De afbouw van Europese inkomenssteun zal gepaard gaan

⁵ Cross compliance biedt de mogelijkheid om de hectare toeslagen en dierpremies te koppelen aan randvoorwaarden voor natuur en milieu.

⁶ Met het instrument modulatie kan een deel van de directe EU inkomenssteun voor agrarisch ondernemers worden afgeroomd en vervolgens worden ingezet als extra EU bijdrage ter verbetering van de kwaliteit van het landelijk gebied.

met een vergroting van de mogelijkheden voor lidstaten en regio's om het plattelandsbeleid nader vorm te geven. De eerste stappen daartoe zijn inmiddels gezet. Verwacht mag worden dat het Europese budget hiervoor de komende jaren verder zal worden verruimd, ook voor de periode na 2006. Het is daarbij de ambitie om een meer duurzaam evenwicht te creëren tussen alle economische functies van het platteland en de functies natuur, landschap, water en milieu. Meer concreet betekent dit dat het Europese plattelandsbeleid zal inzetten op:

- Ontwikkeling van een duurzame landbouw
- Verhogen van de kwaliteit van natuur en landschap
- Omschakeling naar een meer duurzaam waterbeheer
- Bevordering diversificatie van economische dragers
- Bevordering van recreatie en toerisme
- Bevordering van de leefbaarheid van het platteland.

De gevolgen van Agenda 2000 zijn in Flevoland duidelijk zichtbaar en voor een belangrijk deel al genoemd in hoofdstuk 2. Samengevat komen die veranderingen er op neer dat met name granen steeds minder worden geteeld en plaats maken voor vollegrondsgroenten, bloembollen en siergewassen en dat ondernemers met name door schaalvergroting de verlaging van de inkomensondersteuning proberen op te vangen. Verwacht mag worden dat die tendens zich in de komende jaren versneld zal doorzetten.

3.2 Verbetering voedselveiligheid

De Europese burger stelt steeds hogere eisen aan de kwaliteit van de agrarische producten en aan de wijze waarop deze producten tot stand komen. Agrarische producten moeten gegarandeerd veilig zijn en gezond, dieren moeten op een respectvolle wijze worden gehouden en het productieproces mag geen risico's inhouden voor het milieu. Dezelfde burger blijkt als consument bij het doen van de dagelijkse boodschappen over het algemeen toch te kiezen voor de goedkoopste producten. Met andere woorden: de burger verlangt hoge kwaliteitseisen, maar is onvoldoende bereid hiervoor te betalen. De laatste jaren lijkt hier overigens voorzichtig enige verandering in te komen en neemt de bereidheid om meer te betalen voor kwaliteitsproducten toe. De moderne consument wil bovendien in toenemende mate kunnen kiezen uit een rijk, gevarieerd en jaarrond verkrijgbaar aanbod. Verwacht mag daarom worden dat er in de komende jaren een toenemende vraag zal ontstaan naar een diversificatie van levensmiddelen, met een duidelijke herkomstduiding en productsamenstelling in de vorm van etikettering. Bedrijfs certificering, ketenproductie en de ontwikkeling van keurmerken zullen de komende jaren verder ontwikkelen.

Om de volksgezondheidsrisico's beter te beheersen zullen in de komende jaren steeds beter toegesneden traceersystemen worden toegepast, welke het gehele productie- en verwerkingsproces nauwgezet in beeld brengen. De transparantie van het gehele productiesysteem zal ingrijpend verbeteren en bepalend zijn voor het succes van de afzet van vele producten. Verwacht mag worden dat individuele ondernemers in toenemende mate aansprakelijk zullen worden gesteld voor eigen risicogedrag. Voor de landbouw betekent dit dat in toenemende mate garanties gevraagd zullen worden over de wijze van produceren en de herkomst van producten. Ook zal het productieproces

inzichtelijk moeten worden ingericht. Het belang van het produceren in vaste samenwerkingsverbanden zal dan ook sterk toenemen.

3.3 Verantwoord omgaan met milieu, natuur en landschap

Het landelijk gebied werd tot voor kort vooral als een productie- en gebruikruimte gezien, waarin de landbouw een dominante rol vervulde. Het landelijk gebied wordt echter steeds meer een publieke ruimte; het domein van alle Nederlanders. Het landelijk gebied als plek om tot rust te komen, te bezinnen, te onthaasten en te recreëren. De belevingswaarde van het landelijk gebied neemt in belang toe. Hoewel het landelijk gebied nog steeds primair een productieruimte is, verandert het steeds meer in een ruimte waar natuur, landschap, recreatie en landbouw in onderlinge samenhang dienen te zijn ingepast. Het besef groeit dat in ons sterk verstedelijkende land het behoud van onze open, groene ruimte van onschatbare waarde is. De open ruimte, als tegenhanger van de hectiek van de stad, moet zo veel mogelijk open blijven en dient te worden beschermd tegen oprukkende bebouwing.

Velen zien in dat de landbouw bij het beheer van die open groene ruimte een belangrijke rol kan vervullen en nodig is voor het behoud en herstel van karakteristieke landschappen. De samenleving verlangt van de landbouw daarbij wel een adequate zorg voor bodem, water, lucht en dier en een meer verantwoord gebruik van natuurlijke hulpbronnen. Dat komt onder meer tot uitdrukking in wet- en regelgeving, zowel nationaal als op Europees niveau. Voorbeelden daarvan zijn de nitraatrichtlijn, de nationale mestwetgeving en de daaruit voortvloeiende mineralenboekhouding (MINAS) en de wet- en regelgeving ten aanzien van het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen, de amvb Open Teelt en Veehouderij, het nationale beleid zoals vastgelegd in de nota "Zicht op gezonde Teelt", de transitie agenda zoals opgenomen in het NMP4 en de implementatie van de Europese Kaderrichtlijn Water.

Water heeft in het afgelopen decennium in Nederland, en ook in Flevoland, herhaaldelijk voor overlast gezorgd. Als het huidige waterbeleid wordt voortgezet zal in de toekomst het water steeds vaker voor problemen gaan zorgen en kunnen wateroverlast, watertekort en waterkwaliteit een probleem vormen. In de nota "Anders omgaan met water, Waterbeleid voor de 21^e eeuw" heeft de regering dan ook aangegeven dat het waterbeheer op een andere, meer natuurlijke manier zal moeten plaatsvinden. Uitgangspunten hierbij zijn dat water langer moet worden vastgehouden en dat regionale watersystemen meer mogelijkheden moeten hebben om water tijdelijk te bergen. In gebieden die nodig zijn voor tijdelijke berging van water mogen geen ontwikkelingen worden toegestaan die kunnen leiden tot onvoldoende bergingscapaciteit in de toekomst. Belangrijk uitgangspunt is voorts dat functies op passende locaties in het watersysteem moeten worden gelokaliseerd. Milieubelastende functies dienen stroomafwaarts een plek te krijgen en watervragende functies dienen te worden gepositioneerd op locaties waar veel water voorhanden is.

3.4 Ontwikkelingen in de Flevolandse landbouw

De landbouw in Flevoland heeft de laatste jaren kenmerkende veranderingen ondergaan. Flevoland vervulde aanvankelijk vooral een opvangfunctie voor agrariërs die elders in Nederland moesten wijken. Inmiddels zijn alle gronden in Flevoland uitgegeven. Ook in Flevoland gaat uitbreiding van de stedelijke gebieden nu ten koste van landbouwgronden.

De inkomenspositie is op veel bedrijven in de afgelopen jaren verslechterd, met name in de akkerbouw. Veel ondernemers hebben daarom hun activiteiten beëindigd, hebben gezocht naar alternatieve inkomstenbronnen of hebben het bedrijfareaal vergroot om de kosten per eenheid product te verlagen.

Verwacht mag worden dat het areaal landbouwgrond de komende jaren verder zal afnemen van circa 88.000 ha (2000) tot circa 80.000 ha in 2010, door ondermeer uitbreiding van steden en dorpen, de aanleg van infrastructuur, de aanleg van ecologische verbindingzones en de vergroting van het areaal natuur. Die trend zal zich ook na 2010 voortzetten, waarbij met name de uitbreiding van Almere van significante betekenis zal zijn. Het is bovendien niet uitgesloten dat het areaal landbouwgrond na 2010 verder zal afnemen door vergroting van de waterbergingscapaciteit van de bestaande waterlopen in de agrarische gebieden. Door deze ontwikkelingen blijft de druk op de agrarische grondmarkt in de komende jaren hoog.

Ook de komende 10 jaar zullen veel agrarisch ondernemers hun activiteiten beëindigen. Gemiddeld ligt dit naar verwachting op circa 3 % per jaar, maar in de Noordoostpolder zal dat naar verwachting hoger zijn. Van het huidig aantal ondernemingen in Flevoland (circa 2330 in 2000) zullen er in 2010 naar schatting nog 1600 over zijn. De agrarische gronden die daarbij zijn vrijkomen zullen functiewijziging ondergaan, zijn ingezet voor bedrijfsvergroting of zijn benut voor bedrijfsverplaatsers. Schaalvergroting zal in de komende jaren naar alle waarschijnlijkheid het meest van invloed zijn op de structuur van de Flevolandse landbouw.

In de afgelopen jaren is het bouwplan, met name door de vermindering van de Europese inkomenssteun beduidend veranderd en heeft een omschakeling plaatsgevonden naar de productie van gewassen die op de wereldmarkt kunnen worden afgezet. Door de verdere liberalisering van de wereldmarkt zal deze ontwikkeling zich voortzetten. Verwacht mag daarom worden dat de komende jaren op steeds meer akkerbouwbedrijven andere gewassen hun intrede zullen doen, ook al zullen de aardappel en bietenteelt voor Flevoland van belangrijke betekenis blijven.

In de agrarische sector in de Noordoostpolder hebben zich de afgelopen periode kenmerkende veranderingen voorgedaan. Veel agrarische bedrijven zijn de afgelopen jaren gestopt, waarbij de vrijkomende bebouwing vaak een niet agrarische bestemming heeft gekregen. De glastuinbouw heeft zich in dit deel van Flevoland sterk ontwikkeld op de locaties nabij Ens en Luttelgeest. Opvallend is ook dat in de Noordoostpolder de diversiteit aan geteelde gewassen in de volle grond sterk is toegenomen, met name op de lichtere gronden in het westen en noorden. Veel agrarische bedrijven zijn bovendien uitgebreid met extra gebouwen voor de opslag en verwerking van agrarische producten. Verwacht mag worden dat deze ontwikkelingen zich ook in het meer centrale deel van de Noordoostpolder zullen

voordoen, ook al zal het tempo waarin deze veranderingen zich voltrekken naar alle waarschijnlijkheid lager zijn.

Het karakter van Oostelijk en Zuidelijk Flevoland verschilt wezenlijk van de Noordoostpolder. De daar gevestigde bedrijven zijn gemiddeld gezien beduidend groter. Verwacht mag worden dat in de komende 10 jaar de landbouwkundige ontwikkelingen in Oostelijk Flevoland opvallend veel gelijkenis zullen vertonen met de ontwikkelingen die in de Noordoostpolder zijn opgetreden. Schaalvergroting, verbreding van het bouwplan en een toename van de opslag en bewerking op bedrijven zelf zullen het beeld van de agrarische sector in Oostelijk Flevoland de komende jaren sterk gaan bepalen. In Zuidelijk Flevoland zal daarvan vooralsnog minder sprake zijn.

In de hoofdstukken 4 en 5 zal meer in detail op de verwachte ontwikkelingen worden ingegaan en zal worden aangegeven welke rol de provincie hierin voor zichzelf ziet weggelegd.

4. De ambitie van Flevoland

Binnen de Nederlandse landbouw heeft Flevoland een relatief sterke positie. Het provinciaal beleid is erop gericht deze positie te behouden en zo mogelijk te versterken. Voor de landbouw in onze provincie zijn volop kansen aanwezig. In paragraaf 2 wordt daarop verder in gegaan. In paragraaf 1 wordt de ambitie van het provinciaal bestuur om de benutting van deze kansen te ondersteunen, onder woorden gebracht. De derde en laatste paragraaf van dit hoofdstuk geeft de provinciale inzet thematisch weer. Een verdere uitwerking van genoemde thema's vindt plaats in hoofdstuk 5. Met deze inzet wil de provincie bijdragen aan het benutten van de beschreven kansen en gelijktijdig haar ambitie realiseren.

4.1 Provinciale ambitie

Het is de ambitie van de provincie dat in Flevoland in 2010 robuuste en toonaangevende agrarische productiegebieden aanwezig zijn, waar kwalitatief hoogwaardige producten op duurzame wijze worden voortgebracht.

De provincie streeft daarbij naar een landbouw die:

- drager is van de vitaliteit van het landelijk gebied.
- een belangrijke plaats inneemt in de economische structuur van onze provincie.
- economisch produceert, waarbij de landbouw op een rendabele wijze producten levert waar de markt om vraagt. Dit vereist een landbouw waar ondernemerschap en innovatie sterk zijn ontwikkeld.
- duurzaam produceert. Onder duurzaam produceren verstaat de provincie:
 - Sociale duurzaamheid: waar de landbouw maatschappelijk wordt gewaardeerd en gerespecteerd en die wordt gekenmerkt door open, transparante en respectvolle relaties tussen agrarisch ondernemers en samenleving en tussen ondernemers onderling.
 - Ecologische duurzaamheid: waarbij een zorgvuldig gebruik van natuurlijke hulpbronnen en het milieu en een respectvolle omgang met dieren vanzelfsprekend zijn en waarbij de landbouw landschappelijk goed is ingepast en zich in evenwicht met andere functies in het landelijk gebied heeft ontwikkeld.
 - Economische duurzaamheid: waar bedrijven zicht hebben op continuïteit van de bedrijfsvoering, ook op de langere termijn.
- veilig produceert, waarbij de landbouw voor haar omgeving en de consument veilige en verantwoorde producten voortbrengt.

Gelet op de reeds bestaande Europese en nationale regelgeving die op de landbouw van toepassing is, wil de provincie de ontwikkeling van aanvullende, provinciale regelgeving zo veel mogelijk beperken.

De provincie ziet goede perspectieven voor de be- en verwerking van agrarische producten op het eigen bedrijf en ziet kennisontwikkeling daarbij als een belangrijke voorwaarde. In paragraaf 5.2 wordt daar nader op ingegaan.

4.2 Kansen voor Flevoland

De sterke uitgangspositie van de Flevolandse landbouw, waaronder het goed ontwikkelde ondernemerschap, de sterke landbouwkundige infrastructuur en de hoge bodemvruchtbaarheid, bieden Flevolandse ondernemers unieke kansen.

Ten algemene hebben agrarisch ondernemers diverse mogelijkheden om hun bedrijf te ontwikkelen:

- Ketengericht produceren, gericht op de vorming van strategische allianties en het aangaan van vaste contractuele relaties volgens vaste productie- en prijsafspraken. Ketengericht produceren betekent ook het creëren en het herkenbaar maken van onderscheid in kwaliteitsniveaus en het maken van afspraken over risicobeheersing en inzichtelijkheid van het productieproces.
- Innoveren, gericht op duurzaam produceren en product vernieuwing. Innovatie is van belang voor de primaire productie, de verwerking en de marketing. Het Flevolandse kenniscomplex kan hieraan een belangrijke bijdrage leveren.
- Optimalisering van de bedrijfsomvang. Door vergroting van het bedrijfsareaal kan de kostprijs per eenheid product worden verlaagd.
- Optimalisering van de bedrijfsvoering door samenwerking tussen ondernemers.
- Verbreding van de bedrijfsvoering. Daaronder wordt verstaan:
 - Verbreding van het bouwplan door introductie van andere teelten. In Flevoland gaat het daarbij vaak om de introductie van de vollegrondsgroenteteelt, de bollenteelt en de teelt van siergewassen.
 - Verbreding door introductie van veehouderij op het bestaande bedrijf.
 - Verbreding met activiteiten die niet noodzakelijkerwijs aan de productielandbouw verbonden zijn. Voorbeelden hiervan zijn agrarisch natuurbeheer, recreatie, boerderijwinkels, zorglandbouw of de stalling van paarden of agrarische goederen.
- Verdieping van de bedrijfsvoering, waarbij de toegevoegde waarde van de agrarische producten op het bedrijf zelf wordt verhoogd, bijvoorbeeld door opslag en verwerking van agrarische producten.
- Omschakeling naar biologische teelt.

Daarnaast kunnen agrarisch ondernemers en hun gezinsleden aanvullend inkomen genereren door betaalde arbeid buiten het agrarisch bedrijf te verrichten. De perspectieven van genoemde opties zijn heel verschillend en zijn afhankelijk van de mogelijkheden die het vigerend beleid biedt, het type ondernemer, de locatie en de bestaande bedrijfsopzet. De provincie verwacht daarom dat bedrijven in de toekomst een steeds grotere variatie zullen gaan vertonen qua opzet, grootte en filosofie.

De provincie ziet ketengerichte productie en innovatie als belangrijke kansen voor een toekomstgerichte, duurzame en marktconforme landbouw. Dat geldt voor alle sectoren. Voor de te onderscheiden sectoren ziet de provincie de volgende perspectieven.

De akkerbouw en de melkveehouderij

In hoofdstuk 2 is al vermeld dat de gezinsinkomens in de landbouw in Flevoland de afgelopen tien jaar sterk zijn gedaald (figuur 2.1). De grote schommelingen in het inkomen van de ondernemers worden vooral veroorzaakt door de sterk variërende prijs van enkele producten in met name de akkerbouw. Het vermogen van veel Flevolandse akkerbouwers is door deze ontwikkeling afgenomen. Er is dus alle reden te zoeken naar mogelijkheden die de inkomenspositie van de akkerbouwers in onze provincie kunnen versterken. In het voorgaande zijn daarvoor mogelijkheden genoemd. Verbreding van de bedrijfsvoering door andere teelten ziet de provincie als een goed middel om grote schommelingen in het bedrijfsinkomen op te vangen. De verdere ontwikkeling van de vollegrondsgroenteteelt, de bollenteelt, de boomteelt en de teelt van siergewassen ziet de provincie dan ook als een kansrijk toekomstperspectief. Met name op bestaande akkerbouwbedrijven hebben deze teelten volop kansen, naast de meer traditionele gewassen als aardappelen en suikerbieten. De teelt van consumptie aardappelen zal door uitbreiding van de Europese Unie naar verwachting wel te maken krijgen met extra concurrentie. De graanteelt in Flevoland zal naar verwachting voor een belangrijk deel voor de vruchtwisseling blijven gehandhaafd. Mogelijk zijn er perspectieven om de granen als veevoeder voor de veeteelt op het eigen bedrijf te gaan verbouwen. De provincie verwacht daarnaast dat verdieping van de bedrijfsvoering kansen biedt om in de toekomst aanvullend inkomen te genereren.

Door de verkoopstop van rijksgronden (zie paragraaf 5.2) zijn de mogelijkheden voor grondaankoop door de agrarische ondernemers in Flevoland ingrijpend veranderd. Verwacht mag worden dat veel ondernemers hun activiteiten de komende jaren zullen beëindigen waarbij de vrijkomende gronden opnieuw worden verpacht of verkocht aan Flevolandse ondernemers of aan ondernemers die zich in Flevoland willen vestigen. Bedrijfsvergroting zal dan ook zeker doorgaan, waarbij met name de kapitaalcrachtige ondernemers mogelijkheden zullen worden geboden bedrijven over te nemen of bestaande bedrijven te vergroten. Schaalvergroting door de Flevolandse pachters zal moeilijker kunnen worden gerealiseerd.

De provincie verwacht dat de melkveehouderij in de komende 10 jaar haar positie in Flevoland zal versterken, ondermeer door inplaatsing van melkveebedrijven van buiten de provincie. Verwacht mag worden dat door het Europese prijs- en milieubeleid het rendement onder druk zal komen te staan. Kostprijsbeheersing en de kwaliteit van het productieproces zijn daarmee belangrijke opgaven voor de toekomst van de Flevolandse melkveehouderij. De toekomst van de melkveehouderij is voorts sterk afhankelijk van de mate en de snelheid waarin de internationale handel liberalisatie zal worden doorgevoerd. Het is niet uitgesloten dat bij een volledig geliberaliseerde situatie, met opbrengstprijzen op wereldprijsniveau, er een tendens zal plaatsvinden waarbij, bij ongewijzigd beleid, melkvee volledig binnen wordt gehuisvest op zeer grote bedrijven (> 400 koeien). Het is echter nog maar de vraag in hoeverre dat maatschappelijk zal worden geaccepteerd.

Zorglandbouw, boerderijwinkels, stalling van paarden en een breed scala aan andere soorten verbreding die aansluiten bij de akkerbouw of de melkveehouderij hebben met name kansen in gebieden met een relatief hoge landschappelijke kwaliteit in de directe omgeving van woonkernen. Vormen van agrotourisme hebben vooral kansen in de directe omgeving van natuurgebieden in de oostrand van de Noordoostpolder, de randmeerzones en in de directe omgeving van recreatiecentra in

onze provincie. In paragraaf 5.3 is nader aangegeven welke randvoorwaarden de provincie aan deze ontwikkelingen wil meegeven.

Het aanbieden van "groene diensten", zoals in het ontwerp SGR2 door het Rijk wordt aangekondigd, kan eveneens een mogelijkheid bieden om in de melkveehouderij en de akkerbouw inkomen te genereren, waardoor de economische basis van het bedrijf kan worden verbreed. Agrarisch natuur en landschapsbeheer zijn daar voorbeelden van. De mogelijkheden voor Flevolandse ondernemers om op deze ontwikkeling in te kunnen spelen zijn overigens waarschijnlijk minder groot dan in de andere provincies. In paragraaf 5.3 wordt de inzet van de provincie nader uitgewerkt.

De intensieve veehouderij

Het is niet uitgesloten dat in de periode na 2005 door het Rijk meer mogelijkheden worden geboden voor vestiging van intensieve veehouderij in Flevoland. Als dat het geval is, biedt de intensieve veehouderij ook goede perspectieven voor Flevolandse ondernemers om de economische basis van het bedrijf te versterken. Bij verdergaande daling van de graanprijzen kan het bovendien aantrekkelijk worden om granen als veevoer op het eigen bedrijf of direct omringende bedrijven te gaan verbouwen. Er kunnen hierdoor weer meer gemengde bedrijven gaan ontstaan. Er lijken ook perspectieven voor grootschalige vestigingen voor de intensieve veehouderij, al dan niet in combinatie met andere economische activiteiten. In paragraaf 5.4 wordt daar nader op ingegaan.

Ook lijken er perspectieven voor visteelt op bestaande agrarische bedrijven. Flevoland heeft het voordeel van de aanwezigheid van een relatief groot verwerkings- en handelscentrum voor vis op Urk. De ontwikkeling van visteelt op bestaande agrarische bedrijven vereist echter relatief hoge investeringen in kennis, gebouwen en apparatuur. De mogelijkheden moeten daarom niet worden overschat.

De glastuinbouw

De uitgangspositie van glastuinbouwsector in Nederland, en daarmee ook in Flevoland, is zondermeer goed. Nederland verkeert in een positie waarin de logistiek en afzet bijzonder goed zijn geregeld en waar de kennisinfrastructuur zeer fijnmazig is. Het is een sector die wordt gekenmerkt door een hoge kennis- en kapitaalsintensiteit. Het ondernemerschap van glastuinders staat wereldwijd op een hoog niveau. Verwacht wordt dat dit ook zo zal blijven, waardoor de sector mogelijkheden heeft zich de komende jaren verder te versterken. De exportwaarde van de Nederlandse tuinbouw (hoofdzakelijk glastuinbouw) bedroeg in 1999 22,5 miljard gulden, waarvan 11,9 door de voedingstuinbouw en 10,6 door de sierteelten.

De sector is op een aantal onderdelen kwetsbaar. In de eerste plaats is dat het arbeidsvraagstuk. In paragraaf 5.2 wordt daar nader op ingegaan. Een tweede grote kostenpost is de energiebehoefte. Door de liberalisering van de energiemarkt zal de kostenstructuur op veel bedrijven veranderen, waardoor het niet is uitgesloten dat de kansen voor de glastuinbouw elders in de Europese Unie en de

toetredende lidstaten zullen toenemen. Vooral de weg die is ingeslagen naar duurzame productiemethoden en het hoge kennisniveau bieden de Nederlandse glastuinbouw echter een goede uitgangspositie. Ook de biologische teelt heeft goede perspectieven.

Andere sectoren

De positie van de fruitteelt in Flevoland heeft de laatste jaren sterk onder druk gestaan. De verwachting in de fruitteeltsector is dat de omvang van de productie in Flevoland de komende jaren ongeveer gelijk zal blijven of mogelijk nog iets zal dalen. Het aantal ondernemingen in de fruitteelt zal verder afnemen. Investeren in de ontwikkeling van nieuwe rassen of overschakeling op andere fruitsoorten, waaronder met name zacht fruit, biedt ondernemers kansen voor de toekomst. Ook verkoop van fruit rechtstreeks aan de consument of eigen verwerking kunnen voor bedrijven perspectiefvol zijn. Ook lijken er goede mogelijkheden voor de biologische fruitteelt in Flevoland, ook al moeten de teelttechnieken voor de biologische fruitteelt nog verder worden verbeterd.

De boomteelt heeft in Flevoland goede perspectieven. De boomteelt omvat ondermeer de teelt van laan- en parkbomen, coniferen en vaste planten. De sector groeit en de concurrentiepositie van de Nederlandse boomteelt is gunstig. Bestaande boomteeltgebieden in Nederland staan ruimtelijk gezien onder druk en kunnen over het algemeen niet meer uitbreiden. Er is dan ook een groeiende interesse van boomtelers om zich in Flevoland te vestigen.

4.3 De inzet van de provincie

De provincie acht het in de eerste plaats de verantwoordelijkheid van de agrarisch ondernemers zelf om op creatieve en innovatieve wijze in te spelen op de veranderende economische en maatschappelijke omstandigheden. De provincie ziet daarin voor zichzelf vooral een stimulerende, ondersteunende, voorwaardenscheppende en een randvoorwaardenstellende rol weggelegd. De provincie wil zich daarbij vooral richten op het stimuleren van vernieuwingen en het ondersteunen van innovatieve processen.

Thema's waar de provincie wil sturen en stimuleren zijn:

- Verduurzaming van de landbouw. De provincie verwacht dat het ketengericht produceren een belangrijke bijdrage kan leveren aan de ontwikkeling van een duurzame landbouw, die veilige en goed traceerbare producten voortbrengt. Voor de provincie is dit dan ook een belangrijk speerpunt.
- Bedrijfsontwikkeling en structuurversterking.
- Bepaalde vormen van verbreding en verdieping.
- Ruimtelijke inpasbaarheid.

In het volgende hoofdstuk wordt dat nader uitgewerkt.

5. De ambitie vertaald

In dit hoofdstuk wordt meer concreet aangegeven op welke manier de provincie haar ambitie wil realiseren en op welke manier zij ondernemers wil ondersteunen in het benutten van de beschreven kansen. Daarbij zal in een aantal gevallen tevens worden ingegaan op de nationale en Europese beleidskaders.

5.1 Naar een duurzame productie

Het stimuleren van de toepassing van meer duurzame productiemethoden in de agrarische sector in Flevoland is voor de provincie een belangrijk speerpunt. In de afgelopen jaren zijn daarin al belangrijke vorderingen geboekt, ondermeer door een afname in het gebruik van chemische middelen en een sterke reductie van de emissie van ongewenste stoffen naar het milieu. De provincie verwacht dat het produceren in ketenverband en technologische vernieuwing (innovatie) de komende jaren in belangrijke mate zullen bijdragen aan een vermindering van niet aanvaardbare emissies en dus aan een verdere verduurzaming van de landbouw.

Ketengericht produceren

De provincie ziet het ketengericht produceren als een belangrijke oplossingsrichting om het duurzaam en marktgericht produceren inhoud te geven en in de toekomst te borgen en verwacht dan ook dat Flevolandse ondernemers hier actief inspelen. Kernthema's daarbij zijn voedselveiligheid, milieubescherming en traceerbaarheid. Het rijksbeleid zet in op een meer effectieve controle van de wijze waarop ons voedsel wordt geproduceerd. Ook de plaats van herkomst zal in de nabije toekomst op veel agrarische producten worden vermeld. Via diverse kwaliteitssystemen zal het produceren in ketenverband steeds duidelijker vorm krijgen, waarbij bestaande systemen als EKO, KPA, Eurep-GAP, HACCP, Milieukeur en KKM zich nog aanmerkelijk zullen ontwikkelen en meer onderlinge samenhang zullen gaan vertonen. De verantwoordelijkheid voor het verbeteren van de garantiesystematiek en het meer produceren in ketenverband ligt primair bij het bedrijfsleven zelf en bij de Europese en nationale overheid. De provincie ziet hierbij voor zichzelf een stimulerende rol weggelegd.

De provincie zal projecten die in ketenverband bijdragen aan de verbetering van de voedselveiligheid binnen de bestaande milieurandvoorwaarden ondersteunen.

Daarbij is het van groot belang dat de positie van de producent in de ketenontwikkeling wordt versterkt. Daar ligt nog een aanzienlijke opgave. De provincie verwacht dat de agrarische sector daarvoor zelf de initiatieven neemt.

Gewasbescherming

Ook ten aanzien van het gebruik van chemische middelen mag worden verwacht dat de komende jaren een systematiek van registratie en certificatie op bedrijfsniveau zal worden geïntroduceerd, zoals aangekondigd in de rijksnota "Zicht op gezonde teelt". Kern hiervan is dat koplopers kunnen worden beloond, bijvoorbeeld door fiscale maatregelen, terwijl achterblijvers kunnen worden geconfronteerd met heffingen. In 2004 zal dit beleid worden geëvalueerd. Indien daaruit blijkt dat minder dan 90 % van de bedrijven met plantaardige productie is gecertificeerd, zullen door het Rijk aanvullende wettelijke maatregelen worden genomen, die er op neerkomen dat vanaf 1 januari 2005 alleen gewasbeschermingsmiddelen mogen worden gebruikt op bedrijven die tenminste zijn gecertificeerd volgens het basispakket. De provincie heeft hierin geen wettelijke taken. Het provinciaal beleid in de afgelopen jaren is er op gericht geweest om het gebruik van chemische middelen terug te dringen. Daarin is de afgelopen jaren, mede door inzet van de sector zelf, ook al veel bereikt. Toch is het gebruik van deze middelen in Flevoland nog hoog, zowel per ha als in totale hoeveelheden werkzame stof en worden kwaliteitsnormen voor het oppervlaktewater en het grondwater overschreden. Voor de bescherming en zo mogelijke verbetering van de kwaliteit van het grond- en oppervlaktewater blijft een vermindering van het gebruik van chemische middelen en de keuze voor minder schadelijke middelen dan ook noodzakelijk.

Door de verwachte groei van de intensieve teelten, zoals bollenteelt, de vollegrondsgroenteteelt en de sierteelt, is het risico aanwezig dat het gebruik van chemische middelen per hectare in Flevoland gaat toenemen. De provincie wil voorkomen dat dit gaat leiden tot een verhoging van de emissie van ongewenste stoffen naar het milieu. Uit berekeningen is gebleken dat hiervoor minimaal aan de productiewijze volgens het milieukeur moet worden voldaan. De Provincie Flevoland heeft zich in het Omgevingsplan voorgenomen in 2010 aan het MTR⁷ niveau te willen voldoen en voor grondwater aan het VR⁸ niveau. Op langere termijn wordt ook voor het oppervlaktewater het VR-niveau nagestreefd. Dit beleid is in lijn met het landelijk en Europees beleid maar om dit te realiseren zal een brede certificering volgens een milieukwaliteitslabel zoals milieukeur⁹ gerealiseerd moeten worden.

De provincie wil zich in de komende jaren dan ook extra inspannen om de emissies van chemische stoffen naar het milieu verder te verminderen en zal daarom projecten ondersteunen die een effectief en verantwoord gebruik van chemische middelen stimuleren. De provincie zal daarbij voorrang verlenen aan projecten waarbij certificering van productieketens met een milieukwaliteitslabel zoals bijvoorbeeld Milieukeur centraal staat.

⁷ De kwaliteitsnormen voor water in Flevoland zijn gebaseerd op de Vierde Nota Waterhuishouding. Hierin worden twee waarden gehanteerd het MTR (Maximaal Toelaatbaar Risico) en het VR-niveau (Verwaarloosbaar Risico). De provincie heeft zich in het Omgevingsplan voorgenomen voor het oppervlaktewater in 2010 aan het MTR niveau te willen voldoen en voor grondwater aan het VR-niveau. Op langere termijn wordt ook voor het oppervlaktewater het VR-niveau nagestreefd.

⁸ Zie voetnoot 7.

⁹ Kwaliteitslabel van de Stichting Milieukeur. Zie voorts www.milieukeur.nl.

De conclusies uit de rapportage 'Bestrijdingsmiddelen en milieu in de provincie Flevoland' welke door de provincie is opgesteld (zie nota MPV/02.090947/A), zullen nadrukkelijk in het in hoofdstuk 1 aangekondigde actieprogramma betrokken worden.

De provincie verwacht dat het landbouwbedrijfsleven voor het formuleren van projecten zelf het initiatief neemt. Tevens zal de provincie, in overleg met de controlerende diensten, bezien welke mogelijkheden er zijn de controle op een juiste toepassing en gebruik te intensiveren.

In Flevoland bestaan gebieden die extra kwetsbaar zijn voor vervuiling van het grondwater of die een bijzondere (ecologische) waterkwaliteit hebben. Bescherming van deze gebieden en de daarin aanwezige watervoorraden is gediend met een nadere differentiatie van het Flevolandse landbouwbeleid. In deze kwetsbare gebieden zal daarom een versnelde implementatie van het pluspakket¹⁰ uit de rijksnota 'Zicht op gezonde teelt' worden gestimuleerd.

De provincie zal de kwetsbare gebieden voor het grondwater verder in kaart brengen en zal nader onderzoeken in hoeverre buiten de strategische aandachtsgebieden aanvullende maatregelen nodig zijn om het grondwater te beschermen. Het is de inzet van de provincie om in de kwetsbare gebieden het pluspakket uit de rijksnota 'Zicht op gezonde teelt' versneld te implementeren.

Mest en bodemkwaliteit

Het door het Rijk ingezette mestbeleid zal door middel van het mineralen aangifte systeem (MINAS) en de daaraan gekoppelde heffingen, zorgen voor een meer duurzame aanwending van organische mest en kunstmest. Kern van dit beleid is dat de afzet van mest met ingang van 1 januari 2002 via contracten is gereguleerd. De provincie heeft hierin geen wettelijke taken. Wel zal de provincie, zoals reeds aangekondigd in het Omgevingsplan, de komende jaren projecten stimuleren die gericht zijn op een verdere stimulering van de emissiereductie en een verdere reductie van de uitspoeling van meststoffen. Uitgaande van de huidige regelgeving en het bestaande kwaliteitsniveau van het grondwater ziet het er naar uit dat het gewenste MTR-niveau in 2010 niet wordt gehaald. Het is daarom niet uitgesloten dat door het Rijk in de komende jaren aanvullende maatregelen zullen moeten worden genomen om de kwaliteitseisen, zoals vastgelegd in de Europese Kaderrichtlijn Water, te realiseren.

Om de bodemvruchtbaarheid op peil te houden is de biologische landbouw afhankelijk van de inzet van organische mest. Organische mest is voor de biologische landbouw in Flevoland echter niet altijd voldoende beschikbaar. Daarom wordt op sommige bedrijven biologische mest van buiten de provincie aangevoerd. Hieraan zijn veterinaire risico's verbonden. Het is daarom wenselijk dat vraag en aanbod van dierlijke mest in de Flevolandse biologische landbouw meer in evenwicht worden gebracht.

¹⁰ In de rijksnota 'Zicht op een gezonde Teelt' worden 2 certificeringniveaus voor agrarische producten onderscheiden: een basispakket (laag ambitieniveau) en een pluspakket (hoog ambitieniveau).

Uit de landelijke getallen blijkt dat in de afgelopen 15 jaar de toepassing van organische meststoffen in de landbouw is afgenomen. Hierdoor, en door veranderingen in het bouwplan, is het niet uitgesloten dat het gehalte aan organische stof in de bodem afneemt. Zonder compensatie kan dit op de langere termijn consequenties hebben voor de structuur van de grond en de daarmee gepaard gaande bodemkundige en hydrologische bodemkwaliteit. Door gebruik van organische mest, compost of de toepassing van groenbemesting kan het organische stof gehalte in de bodem op peil worden gehouden of verbeterd. Dit heeft een gunstige uitwerking op de bodemstructuur. Bovendien wordt het bindend vermogen van voedingsstoffen in de bodem verbeterd waardoor het risico op uitspoeling van mineralen vermindert.

De provincie hecht er aan dat het gehalte aan organische stof en de daarmee samenhangende bodemgezondheid in Flevoland op peil worden gehouden. De provincie acht het de verantwoordelijkheid van agrarisch ondernemers zelf om hiermee in de bedrijfsvoering terdege rekening te houden.

De biologische landbouw

De provincie hecht waarde aan de verdere ontwikkeling van de biologische landbouw, omdat deze bijdraagt aan de verduurzaming van de landbouw in Flevoland, voor een groeiende groep ondernemers economisch perspectief biedt en het imago van de Flevolandse landbouw versterkt. De biologische landbouw in Flevoland heeft duidelijk perspectief en heeft een voorsprong op de rest van Nederland. De provincie acht het van groot belang dat deze sector in Flevoland op een duurzame wijze verder ontwikkeld wordt.

Om dit te bereiken zal de provincie de bewustwording, kennisontwikkeling en voorlichting aan groepen ondernemers in de komende jaren blijven ondersteunen.

In het Regionaal Economisch Ontwikkelingsbeleid Flevoland (REOF) is aangegeven dat de provincie er naar streeft dat in 2015 15 % van het landbouw areaal in gebruik is bij de biologische landbouw. Gelet op de uitkomsten van het onderzoek 'to bio or not to bio' dat onder leiding van het AKC is uitgevoerd (2002) en op de verwachte afname van het areaal biologische landbouwgrond dat door ERF B.V. wordt geëxploiteerd, dient dit streefpercentage te worden bijgesteld naar 10 tot 12 %.

De provincie zal in overleg met het Centrum Biologische Landbouw Flevoland bezien welke aanvullende inspanningen nodig zijn om genoemd streefpercentage te behalen. Daarbij zal nadrukkelijk worden betrokken in hoeverre de vraag naar biologische producten verder kan worden gestimuleerd. Vervolgens zal deze inspanning worden afgewogen ten opzichte van nut en kosten van andere maatregelen uit deze nota.

De biologische landbouw heeft zich op diverse plaatsen in Flevoland gevestigd, met als belangrijk productiegebied een areaal van circa 300 ha ten noorden van Lelystad. Hier zijn ook een afzetcoöperatie en het Centrum Biologische Landbouw Flevoland (CBLF) gevestigd. In het

Omgevingsplan is aangekondigd dat dit gebied voor de periode na 2015 mogelijk in aanmerking komt voor verdere uitbreiding van Lelystad ten behoeve van woningbouw.

In Flevoland zijn ten aanzien van het BOVO vierluik (Bedrijfsleven, Onderzoek, Voorlichting en Onderwijs) op het gebied van de biologische landbouw belangrijke en toonaangevende organisaties en instellingen gevestigd. Dit BOVO vierluik speelt een belangrijke rol bij de verdere ontwikkeling van de biologische landbouw in Flevoland en daarbuiten. De provincie acht het dan ook van groot belang dat dit BOVO vierluik in Flevoland behouden blijft en zo mogelijk wordt versterkt, ook als er in de toekomst sprake zal zijn van functiewijziging van het gebied ten noorden van Lelystad. In het kader van het onderzoek naar de mogelijkheden voor inrichting van de zone tussen Lelystad en Dronten zal worden gezien in hoeverre het mogelijk en wenselijk is het BOVO vierluik voor de biologische landbouw op de as Lelystad – Dronten te versterken.

De provincie zal zich inspannen om het BOVO vierluik voor de biologische landbouw in Flevoland te behouden en versterken en zal hieraan bij het onderzoek naar de mogelijkheden voor inrichting van de zone tussen Lelystad en Dronten aandacht besteden.

In Europese regelgeving (verordening 2092/91) zijn de eisen vastgelegd waaraan de biologische productiewijze moet voldoen. Deze regelgeving is de basis van het Controlereglement biologische productiemethode. In dit controlereglement wordt onder andere ook ingegaan op de ruimtelijke scheiding ten opzichte van de niet-biologische landbouw. In de Europese regelgeving is ondermeer aangegeven in hoeverre de teelt en opslag van biologische producten moet worden gescheiden van de teelt en opslag van andere agrarische producten. Ten algemene geldt dat er een duidelijke fysieke scheiding tussen de biologische tak en de niet-biologische tak dient te zijn aangebracht. Binnen één bedrijf sluit het controlereglement het hebben van een biologische tak naast een niet-biologische tak niet uit. Aan het hebben van een biologische en een niet biologische tak binnen één bedrijf worden echter wel nadere voorwaarden verbonden om de fysieke scheiding zo goed mogelijk te waarborgen. Deze voorwaarden zijn afhankelijk van gewas of diersoort of van het agrarisch product dat op het bedrijf wordt opgeslagen. Binnen één bedrijf dienen percelen, stallen en opslagplaatsen duidelijk van elkaar gescheiden te zijn. Binnen één bedrijf kunnen gebouwen voor de biologische tak op eenzelfde erf staan als de gebouwen die voor overige agrarische activiteiten in gebruik zijn. In bepaalde gevallen wordt een juridische of kadastrale scheiding vereist. In het kader van deze landbouwnota gaat het te ver om op de voorwaarden van de biologische teelt in detail in te gaan. Daarom wordt verwezen naar eerdergenoemd controlereglement welke opvraagbaar is via de stichting Skal of via Skal International.

5.2 Bedrijfsontwikkeling en structuurversterking

Voor het bereiken en in stand houden van een vitale en duurzame landbouw zijn innovatie op het individuele bedrijf en in de keten en aanpassingen op bedrijfsniveau noodzakelijk. Het provinciaal beleid wil ondernemers de mogelijkheden bieden om actief op deze noodzakelijke veranderingen in te spelen, ondermeer door bedrijfsontwikkeling en structuurversterking. In deze paragraaf wordt de provinciale inzet daartoe weergegeven.

Schaaloptimalisatie

In oktober 2001 heeft het kabinet haar beleid inzake grondverkoop aan de Kamer kenbaar gemaakt. Kern hiervan is dat het beleid er op gericht is om geen agrarische domeingronden meer te verkopen aan zittende pachters of erfpachters. Het Rijk zal deze agrarische domeingronden in Flevoland inzetten als compensatiegronden voor bedrijven die elders moeten wijken door woningbouw, infrastructuur of natuurontwikkeling. Ook het pachtbeleid zal worden herzien, waarbij het kabinet inzet op een liberalisering van de Pachtwet. Daarbij zal er niet langer van worden uitgegaan dat de pacht automatisch van generatie op generatie zal worden overgeschreven, zoals dat thans wel het geval is. De gevolgen van dit beleid zullen voor Flevoland duidelijk merkbaar zijn, omdat in onze provincie een groot deel van de landbouwgronden eigendom is van de Staat. Door de liberalisering van de Pachtwet is de bedrijfscontinuïteit voor toekomstige generaties pachters minder zeker. De provincie heeft ten aanzien van het grondbeleid geen wettelijke taken, maar erkent wel dat het voor de huidige pachters de komende jaren moeilijker zal zijn om hun bedrijfsareaal te vergroten.

Daarom zal de provincie in overleg met het Rijk bezien welke mogelijkheden er zijn om Flevolandse pachters mogelijkheden te bieden om hun bedrijfsareaal te vergroten.

Schaalvergroting van agrarische bedrijven in Flevoland zal de komende jaren echter onmiskenbaar doorgaan. Zoals eerder vermeld zullen met name in de Noordoostpolder de komende jaren door bedrijfsbeëindiging veel agrarische gronden beschikbaar komen. Verwacht mag worden dat deze gronden zullen worden verkocht aan zittende ondernemers of aan ondernemers die zich in Flevoland vestigen, waarbij vrijkomende gronden van meerdere bedrijven worden samengevoegd. Hierdoor zal in de Noordoostpolder in de komende jaren van een schaa sprong sprake kunnen zijn.

Verkaveling

De meeste agrarische bedrijven in Flevoland beschikken over een areaal landbouwgrond dat direct aansluit op het erf en de bijbehorende gebouwen. Het gebruik van agrarische percelen "op afstand", kwam tot voor kort in Flevoland nog maar weinig voor. Door de beëindiging van het rijksstructuurbeleid en door de toename van het aantal bedrijf beëindigers mag worden verwacht dat op steeds meer bedrijven "land op afstand" in gebruik is. Dit brengt extra kosten en vervoersbewegingen met zich mee en kan tevens leiden tot extra verkeersrisico's. Om te komen tot een betere verdeling van agrarische gronden, is het mogelijk gebruik te maken van kavelruil. Hiervoor is in

de Wet Landinrichting het instrument "kavelruil" ontwikkeld. Dit instrument zal ook in de nieuwe Wet Inrichting Landelijk Gebied (WILG) worden opgenomen. Het instrument biedt de mogelijkheid om onder voorwaarden via vrijwillige ruilconstructies op eenvoudige wijze structuurverbeteringen in de land- en tuinbouw te realiseren, waarbij de rijksoverheid de overdrachtskosten voor haar rekening neemt en geen overdrachtsbelasting hoeft te worden betaald.

De provincie acht het primair de verantwoordelijk van het agrarisch bedrijfsleven zelf om de mogelijkheden van kavelruil zo optimaal mogelijk te benutten. De provincie zal in overleg met betrokken instanties bezien in hoeverre kavelruil kan bijdragen om provinciale doelen ten aanzien van de inrichting van het landelijk gebied te realiseren.

Arbeid

De gehele landbouw en daarbinnen met name in de biologische landbouw, de fruitteelt, de glastuinbouw, de boomteelt en de bollenteelt in Flevoland heeft op dit moment moeite om voldoende arbeidskrachten aan te trekken. Door de verwachte uitbreiding van intensieve teelten zal de vraag naar laaggeschoolde seizoensarbeid verder toenemen.

Verwacht mag worden dat op de korte termijn vraag en aanbod op de agrarische arbeidsmarkt verder uit elkaar zullen gaan lopen. Met name het aantrekken van gemotiveerd tijdelijk personeel blijkt voor veel bedrijven een moeilijke opgave. Door de voortschrijdende mechanisatie en verbetering van teeltsystemen zullen op middellange en lange termijn vraag en aanbod op de arbeidsmarkt weer meer met elkaar in evenwicht kunnen komen. Om vraag en aanbod van arbeid in de agrarische sector in Flevoland beter op elkaar af te stemmen, is in Emmeloord het "Groen Servicepunt Arbeidsvoorziening" van start gegaan. Het agrarisch onderwijscentrum "Groenhorstcollege" kan scholing verzorgen voor mensen die werkzaam zijn in de agrarische sector of daarin willen gaan werken. Onder verantwoordelijkheid van dit servicepunt kunnen projecten worden opgezet, gericht op de instroom en behoud van medewerkers op het agrarisch bedrijf. Ondernemers die regelmatig tijdelijke medewerkers in dienst hebben, kunnen zich met behulp van dit servicepunt belangrijke vaardigheden eigen maken. Het servicepunt kan ook een rol vervullen bij de inzet van bewoners van Asielzoekerscentra in de agrarische sector.

De provincie rekent het primair tot de verantwoordelijkheid van de agrarische sector zelf om vraag en aanbod op de arbeidsmarkt in de agrarische sector meer in evenwicht te brengen en verwacht dat het Groen Servicepunt daar een belangrijke bijdrage aan kan leveren. De provincie zal geen aanvullend beleid ontwikkelen dat specifiek is gericht op de agrarische sector maar zal wel binnen de algemene kaders zoals die gesteld zijn in het REOF stimuleren dat vraag en aanbod op de arbeidsmarkt beter met elkaar in evenwicht worden gebracht.

Agrologistiek

In Flevoland wordt een steeds breder assortiment aan agrarische producten geproduceerd en vindt in toenemende mate be- en verwerking van agrarische producten plaats op boerderijen en bedrijventerreinen. Verwacht mag worden dat die trend zich de komende jaren zal doorzetten, waarbij ook het produceren in ketenverband van steeds grotere betekenis zal worden. Deze ontwikkelingen hebben belangrijke gevolgen voor de agrologistieke functies in Flevoland. Onder agrologistiek wordt in dit kader verstaan "het transport, de opslag, de distributie en de logistieke regie van agrarische goederen en de daarvan afgeleide producten".

Door de centrale ligging, de directe nabijheid van sterk verstedelijkte gebieden en door de aanwezigheid van een hoog ontwikkeld agrarisch productiegebied heeft Flevoland op het gebied van agrologistiek een strategische positie. De verdere ontwikkeling van oost-west verbindingen (de A23, de A30 en de A50), de goede bereikbaarheid over water en de komst van de Hanzelijn versterken die positie. Daarom is het van groot belang de agrologistieke functies in Flevoland goed te structureren. De provincie acht het daarbij van belang dat de eerste verwerkingsslag van agrarische producten bij voorkeur zo dicht mogelijk bij de productielocatie plaatsvindt. In Flevoland kan dat op het bedrijf zelf zijn (mits kleinschalig) of op een bedrijventerrein in de directe omgeving. Vervolgbewerkingen en agrologistieke functies dienen plaats te vinden op bedrijventerreinen. De ontwikkeling van een agribusinesspark nabij Almere, zoals aangekondigd in het SGR2, acht de provincie niet geschikt. Een dergelijke ontwikkeling zou wel bij Lelystad, Dronten, of Emmeloord kunnen plaatsvinden.

De provincie ziet het primair als een verantwoordelijkheid van het agrarisch bedrijfsleven zelf om slimme agrologistieke concepten te ontwikkelen en toe te passen en zal projecten die daaraan bijdragen verwelkomen en ondersteunen. De provincie zal hierin een actief acquisitiebeleid voeren en wil een regisserende rol vervullen met als doel om partijen bij elkaar te brengen.

Versterking verwerking en afzet

De provincie wil een uitstekend vestigings- en productiemilieu bieden aan bedrijven die zich in Flevoland willen vestigen. Naast het bevorderen van de uitbreiding van bestaande bedrijven richt Flevoland zich op het aantrekken van bestaande bedrijven van buiten Flevoland en op het aantrekken van startende ondernemingen. De mogelijkheden voor het aantrekken van bestaande bedrijven worden overigens niet bijzonder groot geacht, omdat het voor elders gevestigde bedrijven vaak bijzonder hoge investeringen met zich brengt. De perspectieven voor startende ondernemers en de be- en verwerking van agrarische producten op agrarische bedrijven lijken gunstiger. Dit kan echter alleen op kleinschalige basis. In paragraaf 5.3 zijn de voorwaarden weergegeven waarbinnen die activiteiten op het eigen bedrijf mogen plaatsvinden. Activiteiten die het kleinschalige overschrijden, dienen te worden ontwikkeld op bedrijventerreinen. De ontoereikende beschikbaarheid van arbeid wordt door veel ondernemers echter als een belemmerende factor ervaren.

De provincie acht de uitbreiding van de be- en verwerking van agrarische producten op bedrijventerreinen gewenst en zal dit daarom onder voorwaarden stimuleren.

Versterken kennis-as

Zoals in hoofdstuk 2 is vermeld, zijn in Flevoland relatief veel kennisinstellingen gevestigd, die een nauwe relatie hebben met de agrarische sector. Deze instellingen zijn vooral gevestigd tussen Lelystad en Dronten. De instellingen dragen bij aan de naamsbekendheid van Flevoland en zijn een belangrijke impuls voor de technologische vernieuwing van de Flevolandse landbouw.

De provincie acht het van groot belang dat de kennisinstellingen zich verder ontwikkelen en uitbreiden. Uit oogpunt van efficiëntie lijkt een verdere concentratie van instellingen en een verbetering van de onderlinge samenwerking gewenst. De verdere ontwikkeling van een toonaangevend en internationaal opererend kenniscentrum heeft naar verwachting een stimulerend effect op aansluitende activiteiten zoals voorlichting en onderwijs. Een verdere ontwikkeling en intensievere samenwerking zal de positie van kennisinstellingen verder verstevigen, mede gelet op het feit dat de overheid zich steeds verder terugtrekt en de instellingen dus steeds meer van de markt afhankelijk zijn. Het lijkt een goede zaak dat de kennisinstellingen gezamenlijk met de primaire agrarische sector, maar ook met de toeleverende en verwerkende industrie en de dienstverlening optrekken en zich als een hoogwaardig kenniscentrum presenteren.

De provincie acht het van groot belang dat de Flevolandse landbouw voldoende mogelijkheden worden geboden om snel en adequaat in te spelen op de veranderingen die in hoofdstuk 3 zijn beschreven. De Flevolandse kennisinstellingen kunnen hierin een belangrijke rol vervullen, ondermeer door het ontwikkelen en uitdragen van kennis op het gebied van integraal ketenmanagement, ondernemerschap, plattelandsontwikkeling, agrologistiek, glastuinbouw en biologische landbouw. Verwacht mag worden dat hieraan in de komende jaren nog andere thema's zullen worden toegevoegd. De provincie zal de activiteiten van de Flevolandse kennisinstellingen op het gebied van samenwerking en op het gebied van kennisontwikkeling en kennisverspreiding op onderdelen blijven steunen.

De provincie zal haar stimulerende rol ter versterking van de kennis-as blijven vervullen.

5.3 Verbreding en verdieping

De provincie ziet vormen van verbreding en verdieping als belangrijke mogelijkheden voor individuele ondernemers om het economisch perspectief van hun bedrijf te vergroten. Het kan daarbij gaan verbreding van het bouwplan, het aanbieden van groene diensten, agrotourisme, zorglandbouw, agrarisch natuurbeheer, verkoop van agrarische producten aan huis, opslag, verwerking en om diverse andere activiteiten. De provincie acht het de verantwoordelijkheid van de ondernemers zelf om hierin initiatieven te nemen.

Erfvergroting

Door schaalvergroting en door een toename van opslag en verwerking op bedrijven zelf, zal een deel van de Flevolandse ondernemers in de komende 10 jaar het erf willen vergroten. De toegestane grootte van de bouwerven en de maximale bebouwingspercentages verschillen tussen de gemeenten. De in de bestemmingsplannen gegeven bebouwingsmogelijkheden zijn veelal nog niet ten volle benut. Mocht dit wel het geval zijn, dan kan worden bezien of verhoging van de bebouwingspercentages of bouwerfvergroting uitkomst kan bieden. In het Omgevingsplan is aangegeven dat eerst de mogelijkheden voor verhoging van het bebouwingspercentage moeten worden verkend alvorens erfvergroting aan de orde kan komen. Bij een aanvraag om erfvergroting zal de ondernemer:

1. de bedrijfseconomische behoefte moeten aantonen. Conform het Omgevingsplan moet de bedrijfseconomische onderbouwing voor de behoefte aan erfvergroting door de ondernemer worden aangetoond. Daarbij dient te worden aangegeven waarom de gevraagde erfvergroting noodzakelijk is voor de ontwikkeling van het bedrijf, waarbij ook het toekomstperspectief van het desbetreffende bedrijf in beschouwing dient te worden genomen. Ondernemers kunnen zonedig gebruik maken van de expertise die aanwezig is bij ter zake deskundige adviesbureaus.
2. moeten aangeven op welke wijze verkeersveiligheid blijft gewaarborgd. Uit oogpunt van verkeersveiligheid is het noodzakelijk dat op het vergrote erf voldoende parkeer- en manoeuvreerruimte aanwezig is. Voorts is het van belang aan te geven voor welke uitbreidingsrichting is gekozen, rekening houdend met de routing en de indeling van het bouwerv. Daarbij dient er bij voorkeur geen sprake te zijn van meer dan één uitrit.
3. moeten aangeven op welke wijze de erfvergroting landschappelijk wordt ingepast. Bij aanvragen voor erfvergroting dient aangegeven te worden waar de nieuwe erfsingel zal worden aangeplant en hoe de erfbeplanting zal worden gerealiseerd. Voorts zal uit de aanvraag moeten blijken dat de gevraagde erfvergroting ook op de middellange termijn voldoende perspectief biedt, zodat de nieuwe erfsingel voldoende tot wasdom kan komen.

De provincie zal de haar voorgelegde plannen voor erfvergroting op genoemde aspecten toetsen.

In het Omgevingsplan is bepaald dat rondom het bouwerv erfbeplanting aanwezig dient te zijn. In de praktijk is dit helaas niet altijd meer het geval. Om het behoud en herstel van de erfbeplanting beter in de hand te houden, is het wenselijk dat de gemeenten in bestemmingsplannen een aanlegvergunningstelsel opnemen, al dan niet met de mogelijkheid tot het stellen van nadere eisen.

De provincie verzoekt de gemeenten in de bestemmingsplannen een aanlegvergunningenstelsel op te nemen – voor zover dit nog niet het geval is.

Daarnaast kunnen gemeenten overwegen om een herplantplicht middels een Kapverordening in te stellen, omdat daarmee de soort beplanting kan worden gestuurd. Het instellen van een Kapverordening is echter niet in alle gevallen zinvol, omdat ingevolge de Boswet, een Kapverordening geen betrekking heeft op wegbepantingen en éénrijige beplantingen langs landbouwgronden die bestaan uit populieren of wilgen die niet zijn geknot.

Bij uitbreiding van bouwerven langs de ontsluitingsweg kan er op een beperkt aantal locaties in de Noordoostpolder lintbebouwing ontstaan. Gelet op de bestaande structuur van het landschap is het ontstaan van lintbebouwing ongewenst.

De provincie acht het ontstaan van lintbebouwing in het buitengebied ongewenst.

De vorm van het erf moet passen in het aanwezige landschap. Algemeen geldt dat in grootschalige landschappen zoals in de gemeente Zeewolde grotere bouwerven inpasbaar zijn dan in kleinschalige landschappen. In de Noordoostpolder is het landschap kleinschaliger dan in de rest van Flevoland.

Uit onderzoek van de provincie blijkt dat voor de bedrijven in Flevoland inclusief enige verdere ontwikkeling, uitgegaan kan worden van de omvang van bouwerven zoals weergegeven in tabel 1. Gemengde bedrijven hebben doorgaans een perceelsomvang die hiertussen ligt. Uit dit onderzoek blijkt tevens dat veel bedrijven in Flevoland op dit moment goed uit de voeten kunnen met een bouwerv van 1,5 ha.

Tabel 1: Omvang benodigd bouwperceel voor bedrijven met een enkele tak in Flevoland.

	Indicatie omvang bouwperceel bij gemiddelde bedrijfsgrootte	Indicatie omvang bouwperceel bij bovengemiddelde bedrijfsgrootte*
Fruitteelt	0,8 ha	1,0 ha
Akkerbouw en vollegrondsgroenteteelt	1,5 ha	2,0 ha
Melkveehouderij	2,0 ha	2,0 ha

* bedrijven waar schaalvergroting, specialisatie of verdieping heeft plaatsgevonden.

Gezien de toegenomen vraag om de bestaande bouwerven te vergroten, acht de provincie het gewenst om te komen tot een eenvoudiger en meer uniforme regeling voor de behandeling van aanvragen tot erfvergroting.

Uitgaande van de gegevens zoals vermeld in tabel 1 en de wens om te komen meer een uniforme regeling binnen Flevoland, wordt door de provincie de volgende regeling voorgestaan:

- voor uitbreidingen van bouwerven tot in totaal 1,0 ha een binnenplanse vrijstellingsmogelijkheid waarbij bemoeienis van de provincie niet is vereist

- voor uitbreidingen van bouwerven tot in totaal 1,5 ha eveneens een binnenplanse vrijstellingsmogelijkheid waarbij vooraf een verklaring van geen bezwaar bij de provincie moet worden aangevraagd
- voor uitbreidingen van bouwerven tot in totaal 2,0 ha een wijzigingsbevoegdheid. De provincie heeft hierbij een goedkeuringsbevoegdheid
- voor uitbreidingen waarbij het bouwerv in totaal groter wordt dan 2,0 ha een herziening van het bestemmingsplan of een projectprocedure.

Bij samenvoeging van twee naast elkaar gelegen bouwerven kan worden volstaan met een binnenplanse vrijstelling, waarbij geen nadere bemoeienis van de provincie vereist is.

De schaalvergroting vindt plaats door overname van gronden van agrariërs die ermee stoppen. Als bij de productiegronden niet mede de bouwerven worden overgenomen en de bouwerven een niet agrarische bestemming krijgen, kan dit leiden tot een behoefte aan extra bouwerv die strikt beschouwd reeds aanwezig is, zij het bij een niet-agrariër. Daarom acht de provincie het wenselijk om de bestaande (schuren op de) bouwerven zo veel mogelijk in agrarische handen te houden.

Natuur- en landschapsbeheer

De mogelijkheden om inkomen te genereren uit het beheer van natuur en landschap zijn minder groot dan in andere provincies omdat Flevoland is ingericht op in landbouwkundig opzicht optimale productie omstandigheden. Op steeds meer bedrijven wordt aandacht besteed aan de verbetering en in stand houding van natuur- en landschapswaarden binnen het agrarisch bedrijf. Voorbeelden hiervan zijn bescherming van nesten van weidevogels, akkerrandenbeheer en erfbeplanting.

De provincie ziet voor agrarisch ondernemers een belangrijke rol weggelegd bij het beheer van het agrarisch cultuurlandschap in Flevoland.

Momenteel worden in het kader van het Programma Beheer in Flevoland beheerssubsidies verstrekt voor 514 ha landbouwgrond. De mogelijkheden binnen het SAN zijn voor Flevoland echter beperkt, onder meer omdat in het SAN als voorwaarde in het weidevogelpakket is opgenomen dat tenminste 80 % van het areaal uit permanent grasland dient te bestaan. Op veel bedrijven in Flevoland kan niet aan die graslandverplichting worden voldaan. Toch lijken er in Flevoland meerdere soorten weidevogels als broedvogel voor te komen, en zijn ondernemers en vrijwilligers bereid zich in te zetten voor behoud en bescherming van weidevogels. In 2000 vond dit plaats op circa 8000 ha landbouwgrond.

Op welke wijze de subsidieregelingen vallend onder het Programma Beheer zich de komende jaren zullen ontwikkelen is op dit moment nog onduidelijk. In de komende jaren is een evaluatie voorzien. Zoals in hoofdstuk 2 al is aangegeven is het Rijk bovendien voornemens een vergoedingssystematiek te ontwikkelen voor groene diensten. Groene diensten kunnen een belangrijke rol vervullen bij het realiseren van doelstellingen voor natuur en landschap, soortenbescherming, waterbeheer en verbetering van de toegankelijkheid van het landelijk gebied.

Verwacht mag worden dat de belangstelling voor agrarisch natuurbeheer in de komende jaren zal groeien, maar zich niet zo sterk zal ontwikkelen als in andere provincies. De provincie wil deze ontwikkeling stimuleren, omdat dit kan bijdragen aan een versterking van de kwaliteit van het agrarisch cultuurlandschap en aan de verbetering van de herbergzaamheid van het landelijk gebied voor flora en fauna. Met name het laatste kan de biodiversiteit van Flevoland versterken.

De provincie zal daarom bij het Rijk bepleiten om de mogelijkheden te vergroten die Flevoland in het kader de Subsidieregeling Agrarisch Natuurbeheer (SAN) wordt geboden. Tevens zal de provincie onderzoek ondersteunen naar de perspectieven van agrarisch natuurbeheer in Flevoland onder voorwaarde dat ook het Rijk aan dit onderzoek bijdraagt.

De provincie acht het daarbij van groot belang dat er één organisatie beschikbaar is (één loket) die Flevolandse ondernemers kan adviseren over de wijze waarop natuur- en landschapsbeheer het best in hun bedrijfsvoering kan worden ingepast en die op de hoogte is van bestaande en voorgenomen nationale en Europese regelingen.

In Flevoland zijn inmiddels meerdere agrarische natuurverenigingen opgericht. Deze verenigingen zoeken actief naar mogelijkheden om natuur- en landschapsbeheer nadrukkelijk als integraal onderdeel van hun eigen bedrijfsvoering te ontwikkelen en op die manier de kwaliteit van de leefomgeving te verhogen. De provincie juicht dergelijke activiteiten toe en heeft in haar "Gebiedsplan voor natuur en landschap" aangegeven in welke gebieden agrarisch natuurbeheer de beste kansen heeft.

De provincie zal de initiatieven van agrarische natuurverenigingen ondersteunen. De wijze waarop deze ondersteuning zal plaatsvinden zal nader worden uitgewerkt.

Energie

De landbouw in Flevoland kan een bijdrage leveren aan de winning van energie. Flevoland kent een open landschap, waar wind en zon ruim aanwezig zijn. Diverse agrarisch ondernemers generen al inkomen uit energie opwekking door windmolens en er zijn nog diverse aanvragen voor de bouw van windmolens bij de provincie ingediend. Het provinciaal beleid inzake de bouw van windmolens is inmiddels vastgesteld. De provincie verwacht niet dat er in de verdere toekomst nog veel extra ruimte zal zijn voor de bouw van windmolens. Naast windenergie lijken er ook mogelijkheden voor energie opwekking met behulp van zonnepanelen, ook al lijkt deze vorm van energie opwekking nu nog niet rendabel.

Een andere mogelijkheid voor het opwekken van energie is het vergisten van mest. Technisch zijn de mogelijkheden hiervoor aanwezig, maar ook hiervoor geldt dat deze vorm van energie opwekking over het algemeen nog niet rendabel is. De provincie sluit niet uit dat door technische verbeteringen mestvergisting in de toekomst een aanvulling kan vormen op het agrarisch inkomen.

Verwacht mag worden dat de teelt van energiegewassen in de verdere toekomst ook meer perspectieven zal bieden. Daarbij kan worden gedacht aan de teelt van oliehoudende zaden voor de

productie van biodiesel, de teelt van hout of olifantsgras. De mogelijkheden om grond en grondwater te gebruiken voor de opslag van energie dienen nader te worden onderzocht.

Flevoland zal projecten verwelkomen die de winning van duurzame energie in de agrarische sector bevorderen. Energie opwekking door windmolens is hiervan uitgezonderd, omdat hiervoor reeds beleid is vastgesteld.

Agrotoerisme

De mogelijkheden voor Flevolandse ondernemers om aanvullend inkomen te genereren uit agrotoerisme zijn minder groot dan in andere provincies. Toch liggen er met name langs de oost en zuidrand van de provincie goede mogelijkheden, ondermeer voor boerencampings en "bed and breakfast" voorzieningen. Vormen van agrotoerisme kunnen het best worden ontwikkeld in de directe omgeving van bestaande recreatieve routes. De perspectieven voor agrotoerisme kunnen worden vergroot door verbetering van de ontsluiting van het agrarisch gebied. Daarbij kan worden gedacht aan de aanleg van wandel- of fietsroutes. In het Beleids en Actieplan voor Recreatie en Toerisme (BART) dat momenteel binnen de provincie in voorbereiding is, zal meer in detail op de mogelijkheden voor agrotoerisme worden ingegaan en zal worden vermeld op welke manier de provincie die ontwikkelingen wil sturen en stimuleren.

5.4 Ruimtelijke inpassing

Het overgrote deel van het buitengebied van Flevoland is in landbouwkundig gebruik. De provincie wil de productiefunctie van het landelijk gebied behouden en agrarische gebieden zo veel mogelijk vrijwaren van functies die daaraan niet zijn verbonden. Binnen het kader van een ruimtelijke scheiding van functies op hoofdlijnen wordt verweving met andere functies op kleinere schaal wel mogelijk geacht. Verweving heeft met name kansen in directe omgeving van woonkernen en stedelijke gebieden en in de directe nabijheid van natuur- en recreatiegebieden. De provincie zet gelijktijdig in op behoud en versterking van de voor onze provincie zo karakteristieke landschappelijke waarden. De landbouw kan daarin een belangrijke rol vervullen. Het is daarbij van groot belang dat de landbouw landschappelijk gezien goed wordt ingepast en in evenwicht is met de andere functies in het landelijk gebied. De daarbij geldende ruimtelijke randvoorwaarden worden in deze paragraaf nader uitgewerkt.

Water

Zoals in het eerste hoofdstuk reeds is vermeld, zal water, meer dan voorheen, als mede ordenend principe worden gebruikt bij de inpasbaarheid van economische functies. Doelstelling hierbij is dat het watersysteem, nu en op de lange termijn, de veiligheid voor de bevolking garandeert, duurzaam en robuust is en dat de verschillende gebruikfuncties zo optimaal mogelijk kunnen blijven functioneren. Uitgangspunten hierbij zijn dat water langer moet worden vastgehouden, dat regionale watersystemen meer mogelijkheden moeten hebben om tijdelijk water te bergen, dat milieubelastende functies stroomafwaarts een plek dienen te krijgen en watervragende functies gelokaliseerd worden op plekken waar genoeg water voorhanden is.

Uit onderzoek voor de provincie Flevoland is gebleken dat in de tweede helft van deze eeuw problemen zullen ontstaan in de waterhuishouding door wateroverlast, watertekort en waterkwaliteit. Bij grote buien kan overstroming plaatsvinden in de laagste delen van Flevoland. Door aanpassingen in het waterbeheer kan een groot deel van de problemen opgelost worden binnen het watersysteem. Voor het water dat niet binnen het watersysteem vastgehouden of geborgen kan worden wordt momenteel onderzoek uitgevoerd naar de oplossingsmogelijkheden. In 2002 en 2003 wordt door de provincie een lange termijn visie op het waterbeleid in een stroomgebiedvisie nader uitgewerkt.

Tot 2010 zal naar verwachting weinig veranderen ten opzichte van de huidige situatie. Aan het waterbeheer zal niet veel veranderen en peilen zullen naar verwachting gelijk blijven aan de huidige peilen. Wel zal er in toenemende mate rekening moeten worden gehouden met grotere fluctuaties van de waterstand, omdat de toenemende hoeveelheden neerslag langer zullen worden vastgehouden.

In de periode tot 2010 zal wel begonnen worden met de voorbereiding van enkele maatregelen. Hierbij kan gedacht worden aan het plaatsen van nieuwe stuwen om de waterhuishouding beter te kunnen sturen, extra aandacht voor natuurgebieden om beter water vast te kunnen houden, en de aanpassing van de tocht- en vaartprofielen (zoals opgenomen in het Waterbeheersplan 2002-2006 van het Waterschap Zuiderzeeland).

Ondanks de voortschrijdende inklinking van de bodem, mag worden verwacht dat de ontwatering van de landbouwgronden in Flevoland voor 2015 niet wezenlijk zal veranderen. Enkele gebieden die onder de huidige situatie een te kleine drooglegging hebben, worden in het Waterbeheersplan van het Waterschap Zuiderzeeland genoemd. In de komende jaren zal het Waterschap Zuiderzeeland met alle betrokkenen kijken of, en zo ja welke, maatregelen getroffen zullen worden.

Vrijkomende agrarische bebouwing

Verwacht wordt dat in de komende 10 jaar tussen de 20 en 30 % van de agrarisch ondernemers hun activiteiten zal beëindigen, waardoor agrarische bebouwing zal vrijkomen. Met name in de Noordoostpolder zal dit het geval zijn. In het Omgevingsplan is vastgelegd dat deze bebouwing in eerste instantie in aanmerking dient te komen voor ander agrarisch gebruik. Dat geldt zowel voor de woonhuizen als voor schuren en andere bouwwerken. Indien dat niet mogelijk blijkt, kan de desbetreffende bebouwing een niet-agrarische functie krijgen. Daarmee wordt de mogelijkheid geboden om nieuwe economische dragers in het landelijk gebied te introduceren. In het Omgevingsplan is opgenomen dat niet-agrarische activiteiten in ieder geval aan de volgende voorwaarden dienen te voldoen:

- de wezenlijke kenmerken van het landelijk gebied mogen niet worden aangetast
- er mogen geen belemmeringen ontstaan voor naastgelegen agrarische bedrijven
- vestiging van activiteiten die bij uitstek thuis horen op een industrieterrein of in een woonkern is niet toegestaan
- vrijgekomen boerderijwoningen mogen worden gebruikt voor algemene bewoning, waarbij wordt uitgegaan van één woning per (voormalig) agrarisch bouwperceel
- alleen kleinschalige activiteiten zijn toegestaan, waarbij de bebouwingsmogelijkheden dienen te zijn afgestemd op de kleinschaligheid van de activiteit
- detailhandel is uitgesloten, tenzij het gaat om de verkoop van eigen vervaardigde producten of in de regio geteelde producten
- milieuhygiënische, landschappelijke en verkeerstechnisch ongewenste effecten moeten worden voorkomen.
- de grenzen van het bestaande bouwperceel niet mogen worden overschreden en er mag geen afbreuk worden gedaan aan de erfbeplantingen.

Alle activiteiten zullen moeten voldoen aan de bestaande regelgeving, waaronder bijvoorbeeld de Wet Verontreiniging Oppervlaktewater.

Het ruimtelijk splitsen van een bouwperceel is niet toegestaan. Beperkte verwerking van producten, zorgboerderijen en kleinschalige vormen van agrotourisme zijn voorbeelden van activiteiten welke toelaatbaar worden geacht. In bijlage 3 wordt als concept beleidsregel verder geconcretiseerd welke niet-agrarische activiteiten worden toegestaan en wordt de relatie met de verschillende kenmerken van en zoneringen in het landelijk gebied gelegd. Deze concept beleidsregel zal na inspraak door het College van Gedeputeerde Staten worden vastgesteld, waarna de beleidsregel bij de toetsing van gemeentelijke plannen zal worden gehanteerd. In deel 3 van de Vijfde nota Ruimtelijke Ordening is gesteld dat provincies in hun streekplan moeten vastleggen onder welke voorwaarden functieverandering mogelijk is. Bijlage 3 vormt hiervoor een invulling.

De bollenteelt

Op een toenemend aantal bedrijven in Flevoland wordt de bollenteelt als wisselteelt toegepast. De perspectieven op termijn zijn redelijk tot goed. De provincie acht de verdere versterking van de bollenteelt als wisselteelt in Flevoland dan ook mogelijk, maar rekent het tot de verantwoordelijkheid van ondernemers zelf om hiervoor nadere initiatieven te ontplooiën.

Het Rijk streeft naar concentratie van de permanente bollenteelt op zeezandgrond en is voornemens hiervoor indicatief zoekgebieden aan te wijzen in de Noordoostpolder en Oostelijk Flevoland, waar projectlocaties kunnen worden gevestigd (SGR-2). Deze projectlocaties zullen geschikt moeten worden gemaakt voor de permanente bollenteelt. Daarbij wordt circa 80 cm zeezand opgespoten om de grond geschikt te maken voor de bollenteelt of kan de grond worden omgeput als er zand van voldoende kwaliteit dicht onder de oppervlakte zit. De provincie wijst deze voorstellen af, omdat de risico's voor het milieu onzeker en zijn de consequentie voor zittende ondernemers groot. Bovendien zijn hiervoor grootschalige landschappelijke ingrepen noodzakelijk.

De provincie wijst de vestiging van projectlocaties voor de permanente bollenteelt af. In het kader van de herziening van het Omgevingsplan zal nader worden bezien op welke wijze dit in het Omgevingsplan kan worden verankerd. Vooruitlopend hierop zal met de gemeenten overleg worden gevoerd om na te gaan of gemeenten al initiatieven willen nemen, bijvoorbeeld middels een aanlegvergunningstelsel.

Verwacht wordt dat de bollenteelt als wisselteelt in Flevoland de komende jaren verder zal groeien. Daarmee neemt ook de behoefte toe aan verdere kennisontwikkeling en dienstverlening en aan vergroting van de mogelijkheden tot verwerking binnen Flevoland. Om deze kennisontwikkeling en dienstverlening te stroomlijnen, kan worden gedacht aan de ontwikkeling van een bollencentrum in Flevoland.

Nader bezien zal worden in hoeverre er behoefte is aan de ontwikkeling van een bollencentrum in Flevoland en welke rol de provincie hierin voor zichzelf ziet weggelegd.

De glastuinbouw

In het SGR2 is aangekondigd dat de provincies voor 2005 op basis van duurzaamheidscriteria dienen vast te stellen welke regionale vestigingen wel of niet perspectiefrijk zijn. In Flevoland gaat het daarbij om de locaties bij Ens en Almere De Vaart. Het beleid van de provincie richt zich op concentratie van glastuinbouw op daarvoor aangewezen locaties. Het is daarbij de inzet van de provincie dat de glastuinbouw zich verder zal ontwikkelen op bestaande locaties bij Ens en Luttelgeest (Luttelgeest 1) en op de nieuw aangewezen locatie bij Luttelgeest (Luttelgeest 2). De aandacht van de provincie richt zich specifiek op het concentreren van glastuinbouw op de locaties nabij Luttelgeest. Daar zal de glastuinbouw zich moeten ontwikkelen met specifieke aandacht voor landschappelijke inpassing en milieu. Met het ontwikkelen van een glastuinbouwgebied, zal naast genoemde aspecten ook rekening moeten worden gehouden met voldoende infrastructuur voor aan- en afvoer van producten.

In Almere De Vaart is geen grond voor uitgifte meer beschikbaar en zijn er fysiek geen uitbreidingsmogelijkheden meer aanwezig. Het beleid van de provincie is er op gericht om deze locatie, ook op termijn, als zelfstandige en volwaardige locatie te behouden. Ens wordt nu nog gebruikt voor regionale opvang, zolang nog grond beschikbaar is (nu nog circa 100 ha). Herstructurering en revitalisering van Luttelgeest 1 en Ens zullen nodig zijn om de concurrentiepositie voor de toekomst veilig te stellen. De bestaande infrastructuur, wateropvang en afvalwaterverwerking zullen daarbij meer duurzaam en toekomstgericht moeten worden ingericht. Ook de aankleding van het gebied kan bijdragen aan het verbeteren van de uitstraling en leefbaarheid. Bij het revitaliseren moeten ook aspecten als energiebehoefte en energiebesparingsmethoden worden betrokken. De provincie zal dit proces op onderdelen ondersteunen.

De provincie zal de revitalisering van de glastuinbouwgebieden Ens en Luttelgeest 1 steunen.

Ondersteunend glas

In het Omgevingsplan is vastgesteld dat niet langer de mogelijkheid wordt geboden tot erfvergroting voor bestaande bedrijven om glastuinbouw als neventak te starten. Wel zal de ontwikkeling van ondersteunend glas, zoals bijvoorbeeld voor de kweek van uitgangsmateriaal en tulpenbroei, in beperkte mate worden toegestaan. Met name in de boomteelt en de bollenteelt kan van ondersteunend glas sprake zijn. In het SGR-2 wordt de provincies gevraagd dit nader uit te werken. Gedacht kan worden aan een oppervlak van maximaal 1000 m². Deze oppervlakte zal als regel toereikend zijn voor de ondersteuning van een renderend bedrijf voor boomteelt en voor bedrijven met vollegrondsgroenteteelt of bollenteelt.

Ondersteunend glas hoort naar zijn aard thuis op het bouwperceel van het bedrijf. Indien de grootte van het erf niet toereikend wordt geacht voor het situeren van ondersteunende glas, kan een aanvraag tot erfvergroting worden ingediend. Daarvoor zal een procedure gevolgd moeten worden (met de bijbehorende criteria voor de beoordeling van de noodzaak) die in het onderdeel 'erfvergroting' van deze paragraaf is beschreven.

De provincie zal bij de herziening van het Omgevingsplan komen met nadere voorstellen voor de normering van ondersteunend glas en zal tevens aangeven in welke gebieden ondersteunend glas zal worden toegestaan. Daarbij zal ook nader worden onderzocht in hoeverre er voor de voormalige fruitteeltgebieden behoefte is aan mogelijkheden van geclusterde vestigingen van ondersteunend glas voor de boomteeltgebieden.

De intensieve veehouderij

In het Omgevingsplan is aangegeven dat de varkens- en pluimveehouderij, maar ook andere vormen van intensieve veehouderij, in beginsel mogelijk wordt geacht als toegevoegde grondgebonden productietak op bestaande agrarische bedrijven. Door de huidige nationale regelgeving is het voor Flevolandse ondernemers nu vrijwel onmogelijk om de varkens- en pluimveehouderij in Flevoland

binnen de bestaande bedrijfsvoering te ontwikkelen. Verwacht wordt dat in de komende jaren belangrijke wijzigingen gaan optreden in de bestaande nationale wet- en regelgeving. Zo is ondermeer aangekondigd dat de Wet Herstructurering Varkenshouderij in 2005 zal gaan vervallen. Daarmee vervallen ook de varkens- en pluimveerechten. Het is niet uitgesloten dat in de komende 10 jaar ook de verplaatsingsmogelijkheden voor bestaande bedrijven worden verruimd. Een en ander betekent dat verwacht mag worden dat de varkens en pluimveehouderij na 2005 weer meer mogelijkheden zal krijgen zich op bestaande bedrijven in Flevoland te ontwikkelen. Het is de inzet van de provincie dat die ontwikkeling op een duurzame en maatschappelijk geaccepteerde manier plaatsvindt. De provincie streeft daarbij een gesloten bedrijfsvoering na.

De provincie wil nieuwvestiging van bedrijven met uitsluitend intensieve veehouderij in het buitengebied tegengaan en wil tevens voorkomen dat in het buitengebied op bestaande bedrijven zich onevenredig grote eenheden voor de intensieve veehouderij kunnen gaan ontwikkelen.

Gelet op de mogelijke wijzigingen in de nationale regelgeving zal in het kader van de herziening van het Omgevingsplan nader worden bezien in hoeverre het wenselijk is de ontwikkeling van de intensieve veehouderij in Flevoland nader te sturen.

Projectvestigingslocaties

In het ontwerp SGR-2 is tevens aangegeven dat het kabinet voornemens is vormen van niet grondgebonden landbouw (waaronder de varkens- en pluimveehouderij en de glastuinbouw) zo veel mogelijk te bundelen, bij voorkeur op projectvestigingslocaties. Het Rijk ziet hierin belangrijke voordelen, waarbij logistiek, kennisopbouw, en optimalisering productie omstandigheden de belangrijkste zijn. Ook het ketengericht produceren en optimalisering van de landschappelijke inpasbaarheid zijn hierdoor beter mogelijk.

Het vigerend beleid voorziet reeds in projectvestigingslocaties voor de glastuinbouw. De perspectieven voor de champignonteelt in Flevoland zijn niet groot, ook al kan niet volledig worden uitgesloten dat de champignonteelt zich in Flevoland wil vestigen. Mocht daarvan sprake zijn, dan heeft vestiging op een bedrijventerrein de voorkeur.

Door de herstructurering van de varkenshouderij en technische innovaties is het niet uitgesloten dat in de komende jaren zich in Flevoland grootschalige bedrijven met varkens of pluimvee zullen willen vestigen. Naast de eerdergenoemde voordelen kan de introductie van grootschalige intensieve veehouderij in Flevoland bijdragen aan de vermindering van de import van dierlijke mest uit andere provincies. De maatschappelijke zorg over deze veehouderijsystemen is echter groot en vereist daarom een zorgvuldige afweging van de voor- en nadelen.

De provincie zal nader onderzoeken wat de haalbaarheid en de technische mogelijkheden zijn voor de ontwikkeling en vestiging van projectlocaties voor de intensieve veehouderij in Flevoland.

Agrarische bedrijventerreinen

In Flevoland dienen bedrijventerreinen in of aansluitend bij bestaande of toekomstige stads- en dorpsgebieden te worden gesitueerd. Uitzondering hierop zou gemaakt kunnen worden voor bedrijventerreinen die naar hun aard of hun binding aan bepaalde gebieden niet op de bestaande of aangewezen bedrijventerreinen thuishoren en die ook niet elders in of bij de kernen kunnen worden gesitueerd. Het Rijk stelt in deel 3 Vijfde Nota Ruimtelijke Ordening aan agrarische bedrijventerreinen de voorwaarde dat deze alleen plaats mogen bieden aan sterk aan de agrarische sector gelieerde bedrijven. Aangetoond moet worden dat plaatsing op agrarisch bedrijventerreinen een aanzienlijke meerwaarde biedt ten opzichte van plaatsing op een "normaal" bedrijventerrein. Verder mag er geen oneerlijke concurrentie optreden.

Bij agrarische bedrijventerreinen kan worden gedacht aan terreinen waar productie, verwerking en logistiek samen worden gebracht en aan bedrijventerreinen waar agrarische onderzoeksactiviteiten zijn geconcentreerd. In Flevoland bestaan reeds bedrijventerreinen die min of meer gericht zijn op agrarische verwante activiteiten. Het betreft:

- De bedrijventerreinen bij de dorpen in de gemeenten Noordoostpolder en Dronten.
- Bepaalde bedrijventerreinen bij de kernen Dronten, Zeewolde en Urk. Deze kernen dienen conform het Omgevingsplan een centrumfunctie te vervullen voor respectievelijk de agrarische gebieden van Oostelijk Flevoland, Zuidelijk Flevoland en visserijgebonden activiteiten.

Daarnaast kan agrarisch gelieerde bedrijvigheid ook worden gevestigd op bepaalde bedrijventerreinen in Lelystad, Almere en Emmeloord, welke kernen vanwege hun bovenregionale functie conform het Omgevingsplan ruimte dienen te bieden aan bedrijventerreinen met een breed scala aan economische activiteiten.

Bij Lelystad is langs de A6 aan weerszijden van de Edelhertweg ruimte voor de ontwikkeling van een Biosciencepark, bestaande uit Farma Park en Eco Valley. Een deel van het voormalig Visvijvergebied heeft potenties voor de ontwikkeling als multimodaal overslag - en distributiecentrum, waarmee het gebied ook geschikt zou kunnen zijn voor de vestiging van een agribusinesscentrum. Hierop is in paragraaf 5.2 al is ingegaan. Voor onderzoekscentra heeft de as tussen Lelystad en Dronten potenties.

Gelet hierop is het de vraag of er in Flevoland buiten de hier genoemde bedrijventerreinen aanvullend behoefte is aan agrarische bedrijventerreinen. Hierbij is het volgende van belang:

- Agrarische ondernemers in Flevoland zijn zeer terughoudend om agrarische bebouwing op afstand van het eigen bedrijf te ontwikkelen.
- Aanwijzing van een gebied voor een agrarisch bedrijventerrein houdt in dat gronden gereserveerd moeten worden. De te verwachten langzame invulling van een agrarisch bedrijventerrein is daarom duur en geeft een risicovolle exploitatie. Voorts brengt aanwijzing (planologische) schaduwwerking met zich mee.

Gelet hierop is het ongewenst om aparte agrarische bedrijventerreinen in het landelijk gebied aan te wijzen.

De provincie ziet vooralsnog geen aanleiding om specifieke agrarische bedrijventerreinen aan te wijzen.

Wel kan worden gedacht aan thematisering van de bestaande bedrijventerreinen op vrijwillige basis. Dit zou een eerste aanzet tot clustering kunnen zijn en de mogelijkheden voor de ontwikkeling van een centrumfunctie voor specifieke teelten kunnen vergroten.

De fruitteelt en de boomteelt

In het Omgevingsplan is reeds aangegeven dat de fruitteelt en andere opgaande teelten zich niet mogen vestigen in de open agrarische gebieden. De fruitteelt is in Flevoland voor een belangrijk deel gevestigd nabij Marknesse, Kraggenburg, Dronten (4 verschillende clusters) en Zeewolde. Een aantal bedrijven heeft gebruik gemaakt van de EG-rooipremie, is omgeschakeld of verkocht. Dit heeft tot gevolg dat het areaal fruitteelt in Flevoland is afgenomen. Verwacht wordt dat de afname van het aantal fruitteeltbedrijven van de afgelopen jaren zich zal voortzetten en dat er van het huidige aantal van 109 telers er ongeveer 90 overblijven. Door bedrijfsovername zal het fruitteeltareaal met een lager percentage afnemen.

De boomteelt heeft qua productie omstandigheden vele gelijkenissen met de fruitteelt. De productieomstandigheden voor boomteelt in Flevoland zijn over het algemeen dan ook uitstekend, vanwege de hoge vruchtbaarheid, de beschikbaarheid van relatief goed water en een homogene bodem. Mede daardoor is het areaal boomteelt de laatste jaren verder uitgebreid. Mede gelet op de potentie voor boomteelt en de interesse van boomtelers zich in Flevoland te vestigen is in samenwerking met de gemeenten de mogelijkheid verkend om te komen tot een alternatieve invulling van de fruitteeltgebieden. Er lijken goede mogelijkheden voor vestiging van boomteeltbedrijven binnen de huidige grenzen van de fruitteeltclusters. Ook buiten de fruitteeltclusters lijken perspectieven aanwezig. Uit oogpunt van landschappelijke kwaliteit heeft clustering van de fruit- en boomteelt evenwel de voorkeur. In bijlage 4 is de geschiktheidskaart voor de fruit- en boomteelt weergegeven. Deze kaart is gebaseerd op landschappelijke overwegingen en de gewenste concentratie van de desbetreffende teelten. In de gebiedsdelen "zeer geschikt" wordt concentratie voorgestaan (1^o voorkeur). In de zogenaamde "open karakteristieke gebieden" zijn hoogopgaande teelten uit landschappelijke overwegingen ongewenst.

Gelet op de huidige situatie lijkt de boomteelt zich bij voorkeur te kunnen ontwikkelen binnen de bestaande fruitteeltgebieden in Flevoland. In het kader van de herziening van het Omgevingsplan zal nader worden bezien in hoeverre het wenselijk is de ontwikkelingsmogelijkheden voor houtige hoogopgaande teelten zo veel mogelijk te clusteren.

Agrarische Hoofdstructuur

In Flevoland wordt gepleit voor de aanwijzing van een agrarische hoofdstructuur (AHS), waar de akkerbouw, de melkveehouderij en andere vormen van grondgebonden landbouw, ook op termijn, perspectieven worden geboden door deze gebieden te vrijwaren van verstedelijking, infrastructurele voorzieningen of natuurontwikkeling. In het Omgevingsplan heeft de provincie reeds aangegeven in

welke gebieden de agrarische sector mogelijkheden heeft zich te ontwikkelen en is reeds vermeld dat het provinciaal beleid er op is gericht deze gebieden zo veel mogelijk vrij te waren van functies die daaraan niet direct zijn gebonden. De kaders van het Omgevingsplan bieden deze agrarische gebieden daarmee reeds bescherming tegen de ontwikkeling van functies die de mogelijkheden voor de landbouw negatief beïnvloeden.

Een verdergaande bescherming van (delen van) de in het Omgevingsplan aangewezen agrarische gebieden is op zichzelf genomen mogelijk. De consequentie daarvan is evenwel dat er een strenger beleid gevoerd moet worden op de toelating van niet-agrarische activiteiten in de agrarische gebieden. Dat is niet in het belang van de sector, omdat daarmee tevens de ontwikkeling van reeds gevestigde agrarische bedrijven wordt beperkt. Verdergaande bescherming dan nu reeds voorhanden is, vormt bovendien slechts een betrekkelijke bescherming. Op de langere termijn behoort het openbaar bestuur immers de mogelijkheden te houden om in te spelen op maatschappelijke ontwikkelingen. Een integrale afweging van belangen kan dan met zich brengen dat een bepaald gebied van functie moet veranderen.

De provincie verwacht bovendien dat aanwijzing van een AHS binnen de bestaande agrarische gebieden een tweedeling in de landbouw tot gevolg kan hebben, omdat bedrijven daarmee een verschillend ontwikkelingsperspectief wordt geboden. Ook om die reden ziet de provincie af van het aanwijzen van een AHS.

De provincie ziet geen meerwaarde in het aanwijzen van een Agrarische Hoofd Structuur.

Verstedelijkingsopgave Zuidelijk Flevoland

De Minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieu heeft in november 2001 bekend gemaakt dat hij voornemens is in de periode 2010 tot 2030 60.000 tot 70.000 nieuwe woningen in Almere wil bouwen. Een nadere concretisering van deze voornemens wordt momenteel door de provincie voorbereid, in nauw overleg met betrokkenen. Niet uitgesloten wordt dat agrarische bedrijven zullen moeten worden verplaatst. De provincie realiseert zich dat door deze verstedelijkingsopgave de toekomst voor agrarisch ondernemers onzeker is en ook voor de periode tot 2010 al consequenties heeft voor ondernemersbeslissingen ten aanzien van investeringen en bedrijfsontwikkelingen. In het kader van de planvorming zal worden bezien welke rol de landbouw binnen het onderzoeksgebied kan vervullen in verband met de opgave voor verstedelijking en de groen/blauwe functies.

De provincie zal in de verdere besluitvorming over de verstedelijkingsopgave nadrukkelijk, tijdig en open met betrokkenen communiceren en is bereid, indien bedrijfsbeëindiging of -verplaatsing onontkoombaar is, om in overleg met de Regionale directie Domeinen IJsselmeerpolders bij te dragen aan het zoeken naar passende oplossingen voor de betreffende pachters en erfpachters.

Landbouw en gentechnologie

Het gentechnologisch onderzoek in de landbouw- en voedingsmiddelensector richt zich met name op een verminderde afhankelijkheid van gewasbeschermingsmiddelen, op toepassingen die de productie verhogen en op de ontwikkeling van voedingsmiddelen met een gezondheidsbevorderende werking (nutraceuticals).

De provincie acht het van belang dat de Flevolandse kennisinstututen de mogelijkheden worden geboden gentechnologisch onderzoek te verrichten. Het is daarbij de inzet van de provincie dat dit onderzoek op een veilige en verantwoorde manier plaatsvindt.

Bij dit onderzoek dient overdracht van genetisch gemodificeerd eigenschappen (waaronder organismen en stuifmeel) naar de omgeving ten alle tijde te worden voorkomen en mogen andere economische activiteiten, met inbegrip van de landbouw, niet in hun bedrijfsvoering, bedrijfsontwikkeling of afzetmogelijkheden te worden gehinderd. Vooralnog kan daarbij het standpunt van de regering worden gevolgd. De provincie zal echter de ontwikkelingen op dit terrein nauwgezet volgen en, indien nodig, met het Rijk in contact treden indien naar de mening van de provincie blijkt dat niet aan bovenstaande voorwaarden is voldaan. Volledigheidshalve moet worden opgemerkt dat voor de teelt van genetisch gemodificeerde organismen (ggo's) in Nederland een vergunning noodzakelijk is, welke door het Rijk wordt afgegeven. De provincie heeft hierin geen enkele wettelijke bevoegdheid.

De toepassingen van de gentechnologie kunnen voor de landbouw en de toeleverende en verwerkende industrie belangrijke gevolgen hebben en bieden kansen, ook al blijft de toepassing van de teelt van ggo's in de Europese Unie vooralnog beperkt. Technisch gezien zullen de mogelijkheden voor toepassing van gentechnologie alleen nog maar toenemen. De provincie verwacht echter niet dat er Flevoland in de komende 10 jaar bedrijfsmatig genetisch gemodificeerde gewassen zullen worden geteeld, maar verwacht wel dat er in Flevoland een nadere discussie gevoerd zal gaan worden over de wenselijkheid en acceptatie van ggo gewassen. Met name de risico's van uitkruising van ggo gewassen naar niet genetisch gemodificeerde gewassen (waaronder biologische gewassen) en de gevolgen daar van voor de afzet, vereisen een zorgvuldige afweging.

Het is de inzet van de provincie dat de eventuele introductie van ggo teelten op een maatschappelijk geaccepteerde manier plaatsvindt en dat overige economische activiteiten, waaronder de biologische landbouw en de andere agrarische activiteiten, niet in hun ontwikkeling mogen worden beperkt. De provincie wacht nadere besluitvorming van het Rijk hierover af.

Archeologie

Flevoland heeft unieke archeologische waarden in de bodem. Deze waarden liggen in een aantal gebieden zo dicht aan het maaiveld dat deze bij bepaalde landbouwkundige activiteiten, zoals bijvoorbeeld diepploegen, kunnen worden geroerd. Gelet op het verdrag van Valetta en de uitwerking die hieraan is gegeven in het Omgevingsplan en de provinciale nota Archeologie, dienen belangrijke

archeologische waarden in Flevoland behouden te blijven. Dit houdt niet in dat bodemversturende landbouwkundige activiteiten niet meer mogen plaatsvinden, maar wel dat voordat bepaalde activiteiten worden verricht, de nodige zorgvuldigheid moet worden betracht en dat zo nodig archeologische waarden veilig gesteld dienen te worden. Dit laatste kan bijvoorbeeld door het opgraven van de waarden. Daarom is het gewenst dat voor de gebieden waar de archeologische waarden dicht aan het maaiveld zijn gelegen, er voor eventuele bouwerfvergroting een archeologische toets wordt verricht en dat in de desbetreffende bestemmingsplannen voor de agrarische productiegronden een aanlegvergunningstelsel wordt opgenomen voor die activiteiten die de archeologische waarden kunnen aantasten. Bestaande bouwerven zullen hiervan worden uitgezonderd. In bijlage 5 is de huidige archeologische monumentenkaart opgenomen.

De provincie verzoekt gemeenten voor de bescherming van de archeologische waarden een aanlegvergunningstelsel in de bestemmingsplannen op te nemen.

6. De Flevolandse landbouw in 2010

Flevoland kenmerkt zich in 2010 door haar robuuste en toonaangevende agrarische productiegebieden. De Flevolandse landbouw heeft een wezenlijke omslag doorgemaakt: meer marktgericht en een verminderde afhankelijkheid van inkomenssteun. De inkomens zijn sterk afhankelijk van de opbrengsten van producten die op de vrije markt verhandeld worden. Bedrijven vertonen een grote variatie qua opzet, grootte en bedrijfsfilosofie.

Flevoland is, ook in 2010, een aantrekkelijk agrarisch productiegebied voor hoogwaardige producten. In 2010 zijn er in Flevoland ruim 1600 landbouwbedrijven gevestigd. Deze landbouwbedrijven zijn groter dan nu het geval is. Het gemiddeld areaal bedraagt ruim 50 ha. Het areaal landbouwgrond is ten opzichte van het jaar 2000 afgenomen tot circa 80.000 ha door woningbouw en nieuwe infrastructuur en door de ontwikkeling van natuurgebieden en recreatieve voorzieningen. Het is niet uitgesloten dat het areaal voor de periode na 2010 verder zal afnemen, waarbij de verdere uitbreiding van Almere van significante betekenis kan zijn.

In 2010 wordt in Flevoland een breed scala aan gewassen geteeld. Kenmerkend zijn de grootschalige tuinbouw, de aardappelteelt, de sierteelt en de melkveehouderij. De landbouw is zeer kennisintensief. Vaak is specialistische kennis nodig om deze gewassen te telen en durf om iets geheel nieuws uit te proberen. Grote delen van de Noordoostpolder en de open midden gebieden van Oostelijke en Zuidelijk Flevoland kenmerken zich door een grote verscheidenheid in agrarische activiteit en een intensief grondgebruik. De teelt van consumptie- en pootaardappelen blijft een belangrijke teelt voor Flevoland. Emmeloord heeft haar positie als aardappelcentrum van Europa verder versterkt. Diverse landbouwbedrijven, met in totaal een oppervlakte die 10 tot 12 % van het landbouwareaal beslaat, produceren biologische producten, of zijn in omschakeling naar biologische landbouw. In de Noordoostpolder zijn de bedrijven, ook in 2010, gemiddeld genomen kleiner dan in andere delen van de provincie. Veel bedrijven in de Noordoostpolder zijn samengevoegd en de vrijkomende bebouwing heeft een niet agrarische bestemming gekregen. Siergewassen worden veelvuldig geteeld. De biologische landbouw in Flevoland is in vergelijking tot de andere provincies sterk ontwikkeld.

In de open middengebieden van Oostelijk en Zuidelijk Flevoland zijn bedrijven gevestigd met een relatief groot bedrijfsoppervlak. Bedrijven van meer dan 100 ha zijn geen uitzondering. Kenmerkend zijn hier de melkveehouderij en de akkerbouwmatig geteelde groenteteelt. Ook de meer traditionele akkerbouwgewassen worden hier geproduceerd. Siergewassen komen hier naar verhouding minder voor.

Het areaal grasland ten behoeve van de melkveehouderij is ten opzichte van het jaar 2000 beduidend toegenomen. Op veel melkveebedrijven worden volledig geautomatiseerde melksystemen toegepast. Melkvee zal hierdoor steeds vaker volledig binnen worden gehuisvest. De relatie tussen de akkerbouw en melkveehouderij is geïntensiveerd door de afzetcontracten voor dierlijke mest. Het is niet uitgesloten dat er grootschalige gemengde bedrijven zijn ontstaan. De varkens- en pluimveehouderij hebben zich als neventak op diverse akkerbouwbedrijven gevestigd, omdat deze kunnen bijdragen aan

de verbetering van het economisch perspectief. Andere vormen van veehouderij zijn voor Flevoland van ondergeschikt belang.

Een deel van de agrarisch ondernemingen verdient een aanvullend inkomen buiten de landbouw. Op termijn zullen deze ondernemers hun agrarische activiteiten beëindigen. De mogelijkheid om inkomen te genereren uit het beheer van natuur en landschap zijn in Flevoland minder groot dan in andere provincies en beperkt zich vooral tot de oost en zuidrand van de provincie. Ook het agrotourisme is met name daar gevestigd. In de landbouwgebieden in de directe omgeving van de woonkernen zijn diverse vormen van zorglandbouw gevestigd.

De glastuinbouw heeft zich ontwikkeld op drie locaties: Almere, Ens en in het gebied Marknesse/Luttelgeest. Glastuinbouw als neventak en verspreid liggende glastuinbouwbedrijven komen nagenoeg niet meer voor. Ondersteunend glas voor de kweek van uitgangsmateriaal en tulpenbroei zijn in beperkte mate aanwezig.

Door de kentering in het waterbeleid in het begin van de 21^{ste} eeuw, is de wijze waarop met water in Flevoland wordt omgegaan gewijzigd. Water wordt langer vastgehouden, hetgeen resulteert in een over het algemeen betere kwaliteit en goede beschikbaarheid. In de lager gelegen delen van Flevoland wordt ondernemers compensatie geboden voor de verminderde opbrengst. Door certificering en inzet van een vernieuwde productiemethoden is de vervuiling van bodem, lucht en water teruggedrongen tot aanvaardbare niveau's en wordt voldaan aan de gestelde normen.

Flevoland staat ook internationaal bekend om haar toonaangevende agrarische kenniscomplex. Onderzoeksinstituten, agrarische scholen en opleidingsinstituten werken intensief samen en zijn gevestigd op de kennisas Lelystad-Dronten.

7. Uitvoering

Zoals in hoofdstuk 4 reeds is aangegeven, ziet de provincie voor zichzelf een stimulerende, ondersteunende, voorwaardenscheppende en randvoorwaardenstellende rol weggelegd. In de tekst is duidelijk aangegeven welke van de hier gepresenteerde beleidsvoornemens in het kader van de herziening van het Omgevingsplan nader zullen worden uitgewerkt. Deze herziening zal in 2003 plaatsvinden.

Voor de overige beleidsvoornemens zal in nauw overleg met vertegenwoordigers van de agrarische sector en maatschappelijke organisaties een actieprogramma worden opgesteld. Bestaande overlegstructuren bieden hiervoor de basis.

Financiële instrumenten

De provincie heeft de afgelopen jaren diverse projecten gesteund, al dan niet samen met het georganiseerd landbouwbedrijfsleven, gemeenten, het Rijk en de Europese Unie. Dit betrof vaak projectsubsidies gericht op het stimuleren van een duurzame landbouw, duurzaam en innovatief ondernemerschap en voorlichting en educatie. Die lijn wil de provincie wil voorzetten, binnen de kaders die de Europese Unie en het Rijk bieden en binnen de kaders die in de Meerjarenbegroting en het Omgevingsplan zijn gesteld.

Volgens de Europese richtlijnen is staatssteun aan de landbouwsector in principe niet toegestaan, omdat dit kan leiden tot oneerlijke concurrentie en verstoring van de marktwerking. Binnen bepaalde voorwaarden is steun echter wel mogelijk. De Europese Unie staat wel toe dat overheden ondersteuning verlenen voor investeringen, voor het milieu, voor vestiging van jonge agrariërs of het vervroegd uittreden van oudere agrariërs, voor schade in de landbouw en voor landbouwproducten van hoge kwaliteit, zoals bijvoorbeeld biologisch geteelde producten.

De Europese Unie stelt hiervoor geld beschikbaar. Hiermee worden verschillende programma's en initiatieven betaald, zoals onder andere het Plattelands Ontwikkelings Programma (POP), het Enkelvoudig Programmerings Document (EPD) en LEADER+. In de periode tot aan 1 januari 2006 is voor Flevoland met name het EPD van groot belang, omdat ondermeer de Europese steun voor versterking van de agrarische sector en de plattelandsontwikkeling daarin zijn ondergebracht.

De provincie stelt op drie manieren geld beschikbaar voor de landbouwsector:

1. vanuit de eigen middelen
2. vanuit het EPD
3. vanuit LEADER+

In de reguliere provinciale begroting ligt het accent op het bevorderen van bedrijfsvestiging, verwerking van Flevolandse producten, praktijkonderzoek, innovatie en het bevorderen van een duurzame landbouw.

De in deze nota aangekondigde beleidsmaatregelen die gepaard gaan met de inzet van middelen zijn:

1. de ondersteuning van projecten die bijdragen aan de ontwikkeling van een meer duurzame landbouw in Flevoland (die in paragraaf 5.1 zijn aangekondigd)
2. de ondersteuning van projecten die bijdragen aan de ontwikkeling van "slimme" agrologistieke concepten in Flevoland
3. ondersteuning van agrarische natuurverenigingen

Voor de financiering van de in deze nota aangekondigde actiepunten zal in eerste instantie gebruik dienen te worden gemaakt van de middelen die hiervoor in het EPD, LEADER+ en het SGB zijn gereserveerd.

Verduurzaming van de landbouw is voor de provincie de komende jaren een belangrijk speerpunt. In de afgelopen jaren is echter nog onvoldoende gebruik gemaakt van de EPD en het LEADER+ programma ter bevordering van een duurzame landbouw. Daarom zal de provincie nader afwegen in hoeverre het mogelijk is extra middelen beschikbaar te stellen ter versterking van de communicatie over mogelijkheden van het EPD en LEADER+ . Tevens zal worden bezien of extra middelen kunnen worden ingezet voor projecten die niet via het EPD of LEADER+ kunnen worden gefinancierd, maar die wel een belangrijke bijdrage aan de verduurzaming van de landbouw in Flevoland kunnen leveren.

Voor de versterking van de verwerking en afzet van agrarische producten in Flevoland en de ontwikkeling van "slimme" agrologistiek zullen vooralsnog geen extra middelen worden vrijgemaakt. Via het EPD en de eigen begroting kunnen daarvoor reeds middelen beschikbaar worden gesteld. Daarbij kan worden aangesloten. Er is vooralsnog geen aanleiding om het daarvoor beschikbare budget te herzien.

Agrarische natuurverenigingen kunnen niet via het EPD worden ondersteund en ook de mogelijkheden om deze verenigingen via het LEADER+ te steunen lijken beperkt. In paragraaf 5.3 is reeds aangegeven dat de provincie de initiatieven van agrarische natuurverenigingen wil ondersteunen en dat de voorwaarden waaronder deze ondersteuning zal plaatsvinden nader zal worden uitgewerkt. Daarom zal in eerste instantie worden nagegaan welke mogelijkheden LEADER+ hiervoor biedt. Ook zal worden nagegaan welke mogelijkheden er zijn voor ondersteuning van agrarische natuurverenigingen vanuit de eigen middelen, waarbij de mogelijkheden voor medefinanciering door andere partijen nadrukkelijk zal worden meegewogen.

Ten aanzien van de biologische landbouw zal de provincie in overleg met het Centrum Biologische Landbouw Flevoland in de komende maanden bezien in hoeverre aanvullende maatregelen nodig zijn om de doelstelling, zoals verwoord in het REOF, te behalen. De resultaten van dit overleg worden verwerkt in het actieprogramma.

Bijlagen

Bijlage 1A: Hoofdpunten uit deel 3 van de Vijfde nota Ruimtelijke Ordening voor zover deze betrekking hebben op de landbouw.

In de Vijfde nota Ruimtelijke Ordening zijn voor de landbouw de volgende onderwerpen van belang:

Grondgebonden landbouw

Het doel is om op gebiedsniveau grondgebondenheid van de landbouw te realiseren.

De provincie dient in overleg met de landbouwsector te bepalen wat de gewenste ontwikkelingen van de grondgebonden landbouw in relatie tot de ruimtelijke kwaliteit en de milieucondities zijn en legt dit geheel vast in het streekplan. Hierbij wordt uitgegaan van de specifieke gebiedskenmerken en de ontwikkelingsgerichte landschapsstrategie. Opgemerkt is dat in Flevoland het accent ligt op de productie van voedsel met als resultante dat de grondgebonden landbouw de drager is van het karakteristieke open landschap. De ontwikkelingsmogelijkheden van de grondgebonden landbouw worden gehandhaafd en versterkt. Er is ruimte voor verdere schaalvergroting.

De bollenteelt wordt geconcentreerd in enkele gebieden, die gelegen zijn buiten de groene contourgebieden en waar vestiging geen ernstige problemen voor de waterhuishouding geeft.

Aanwijzing van de gebieden zal in het kader van SGR II plaatsvinden.

Intensieve veehouderij

Vestiging van intensieve veehouderijbedrijven in regionale vestigingslocaties en projectvestigingslocaties geniet de voorkeur boven individuele vestiging. Het Rijk zal verplaatsing of beëindiging van intensieve veehouderijbedrijven stimuleren binnen de groene contourgebieden en een zone van 250 meter rond de voor verzuring gevoelige delen van de EHS en in de beïnvloedingsgebieden rond de natuurkernen van de EHS.

Herstructurering glastuinbouwgebieden

Glastuinbouw wordt geconcentreerd in projectlocaties, waarvan Luttelgeest er één is. Daarnaast zijn regionale locaties mogelijk, die alleen mogen groeien wanneer verspreid gelegen glastuinbouwbedrijven in de regio worden gesaneerd. Nieuwvestiging van glastuinbouwbedrijven buiten de project- en regionale locaties is niet mogelijk. Nog niet benutte capaciteit dient vóór 2005 door provincies en gemeenten te zijn geïnventariseerd. Het Rijk bepaalt op basis van voorstellen van de provincie welke capaciteit wordt geschrapt.

Agrarische bedrijventerreinen

Het is mogelijk agrarische bedrijventerreinen in te richten alwaar productie, verwerking en logistieke activiteiten samen worden gebracht. Deze bedrijventerreinen mogen alleen plaats bieden aan sterk aan de agrarische sector gelieerde bedrijven. Aangetoond moet worden dat plaatsing op agrarisch bedrijventerrein een aanzienlijke meerwaarde biedt t.o.v. plaatsing op een "normaal" bedrijventerrein. Er mag geen oneerlijke concurrentie optreden.

Vrijkomende bebouwing in het buitengebied

Vrijkomende bebouwing welke goed past in het landschap kan worden herbenut voor kleinschalige functies. Provincies leggen in hun streekplan vast onder welke voorwaarden functieverandering

mogelijk is. Deze voorwaarden bevatten ten minste een lijst met functies die zijn toegestaan en bevatten eventueel restricties voor functieverandering in bepaalde zones.

Ruimte voor ruimte

Provincies kunnen een "ruimte voor ruimte regeling" ontwikkelen, waarbij ter financiering van het slopen van niet-monumentale of niet karakteristieke bebouwing in het buitengebied, inclusief solitair gelegen glasopstanden, één of meer compensatiewoningen worden gebouwd. Deze woningen maken onderdeel uit van de reguliere woningbouwopgave.

Bijlage 1B: Hoofdpunten uit deel 1 van het Structuurschema Groene Ruimte 2, voor zover deze betrekking hebben op de landbouw.

Het Structuurschema Groene Ruimte 2 bevat de hoofdlijnen van het ruimtelijk beleid van het kabinet voor het landelijk gebied, en de samenhang met het water- en milieubeleid. In het SGR2 wordt de landbouw gezien als belangrijkste grondgebruiker in het landelijk gebied. Hiermee wordt de landbouw verantwoordelijk gemaakt voor een zekere basiskwaliteit in het landelijk gebied. De landbouw van de toekomst is duurzaam en stemt haar bedrijfsvoering zoveel mogelijk af op de natuurlijke mogelijkheden die bodem en water bieden. De basiskwaliteit moet worden gewaarborgd door het opstellen van een Goede Landbouwpraktijk (GLP), zijnde de basiseisen waaraan de landbouw moet voldoen. Dit is o.a. voorwaarde voor Europese inkomensondersteuning (cross compliance).

Bij verbetering van de milieurandvoorwaarden voor de EHS wordt aangegeven dat het perspectief voor de landbouw in de zogenoemde beïnvloedingsgebieden vooral ligt in de extensieve melkveehouderij. Dit is ruimer dan eerder door het Rijk was aangegeven omdat hiertoe ook de kerngebieden van de EHS gerekend worden, terwijl eerder hiertoe alleen de verzuringsgevoelige gebieden rond de EHS werden gerekend.

Grondgebonden landbouw

Grondgebonden landbouw (melkvee en akkerbouw) moeten om een goede economische positie te behouden nieuwe marktsegmenten aanboren. Waaronder groene diensten. Het transitieproces voor de melkveehouderij is in het SGR uitgewerkt voor de beïnvloedingsgebieden rond de grote natuurgebieden (> 1000 ha). De verdere uitwerking van dit proces vindt plaats op basis van provinciale plannen. De uitkomsten van de evaluatie mestbeleid worden hierbij betrokken.

Het kabinet vraagt in het SGR2 de provincies in hun streekplannen aan te geven waar wel en geen mogelijkheden voor de ontwikkeling van boomteelt en de sectoren met ondersteunend glas (bollen, fruit en groenten) en bepaalt het maximum aan ondersteunend glas. Aan de vestiging van de overige teelten in de vollegrond worden geen eisen gesteld, met uitzondering van de bollenteelt. Het gebruik en het maximum oppervlak van ondersteunend niet-permanent plastic en schuurkassen worden overgelaten aan de provincies.

Het kabinet wil de permanente bollenteelt op zeezandgrond concentreren op projectvestigingslocaties, waaronder de Noordoostpolder en Oostelijk Flevoland. Provincies wordt gevraagd in het streekplan deze locaties aan te wijzen en te begrenzen. De bollensector heeft zelf een grote verantwoordelijkheid voor de ontwikkeling van de projectlocaties. Voor projectlocaties onderzoekt het kabinet nog of een uitzonderingspositie moet gelden inzake het Lozingenbesluit open teelten en veehouderij en of de projectvestigingslocaties aan de Milieu Effect Rapportage onderworpen kunnen worden.

Om te kunnen anticiperen op het klimaatbeleid en CO2 vast te leggen vraagt het kabinet aan provincies en gemeenten in het streekplan en bestemmingsplan voldoende ruimte te bieden voor de realisatie van 30.000 ha bos op landbouwgrond door particulieren.

Niet-grondgebonden landbouw

Voor niet-grondgebonden landbouw wordt ontwikkeling in projectlocaties voorgestaan. Bedrijven die door hun huidige ligging niet kunnen uitbreiden kunnen op de projectlocaties terecht. Het kabinet wil de glastuinbouw vestigen op projectvestigingslocaties en regionale vestigingen. Nieuwe vestiging van

glastuinbouwbedrijven buiten projectvestigingslocaties en de perspectiefrijke regionale vestigingen wordt tegen gegaan. Binnen Flevoland wordt Luttelgeest als projectvestigingslocatie aangewezen. De provincies wordt verzocht een inventarisatie te maken van het op de regionale locaties aanwezige glas. Voor 2005 moet worden vastgesteld of deze locaties wel of niet perspectiefrijk zijn. Regionale vestigingen zonder perspectief moeten op termijn verdwijnen. Deze worden uiterlijk 2008 uit het streek- en bestemmingsplannen geschrapt. Voorwaarde voor uitbreiding van de perspectiefrijke locaties is dat het totale areaal glas op streekplanniveau niet verder mag toenemen dan een in het streekplan op te stellen maximum. Als middel hiervoor wordt o.a. de 'ruimte voor ruimte' benadering genoemd. Verspreid glas in de regio moet worden gesaneerd.

Voor de intensieve veehouderij wordt concentratie voorgestaan uit oogpunt van milieu, ruimtelijke kwaliteit en infrastructuur (verkeer, vervoer, water, energie). Hiervoor geven provincies perspectiefvolle gebieden aan. Binnen die gebieden geeft het kabinet de voorkeur aan regionale vestigingslocatie of projectvestigingslocaties. Zo mogelijk aangevuld met andere schakels uit de keten. De locaties bieden ruimte voor (her)vestiging van bedrijven en uitbreiding. Voor de locaties is een door de provincies goedgekeurd ontwikkelingsplan beschikbaar en provincies nemen de locaties op in het streekplan. Provincies bezien of bestaande bedrijven nog moeten uitbreiden.

Andere niet-grondgebonden landbouw (witlof, paddestoelen) wil men ook bundelen op (agrarische) bedrijfsterreinen. Op basis van de ruimte die in streek- en bestemmingsplannen aanwezig is, bepalen de provincies of bestaande bedrijven nog mogen uitbreiden.

Agribusinessparken

Het Rijk wil in overleg met het bedrijfsleven ABP-s ontwikkelen waar bedrijven uit de keten worden samengebracht. De partijen overleggen hierover in het Platform Agrologistiek. Het Rijk stelt een procescoördinator ABP aan. Deze heeft tot taak het bij elkaar brengen van betrokkenen, het bij elkaar brengen van kennis over innovatieve concepten en ervaringskennis en het stimuleren van 'first-movers'.

Bijlage 1C: Hoofdpunten uit het Nationaal Milieubeleidsplan 4, voor zover deze betrekking hebben op de landbouw.

Het vierde Nationaal Milieubeleidsplan (NMP4) onderkent 7 onderwerpen waaraan de komende jaren zal moeten worden gewerkt. De aan de landbouw gerelateerde problemen die in het NMP4 worden gesignaleerd zijn:

- verlies aan biodiversiteit (verdroging, verzuring, vermesting, genetische diversiteit)
- overexploitatie van natuurlijke hulpbronnen (bodemvruchtbaarheid)
- bedreiging van de gezondheid en aantasting van de leefomgeving.

Om tot een duurzame landbouw te komen wordt uitgegaan van een transitie beleid waarvoor een korte termijn (2010) en een lange termijnbeleid zijn uitgewerkt. In 2010 moeten een aantal doelstellingen voor prioritaire milieu thema's zijn bereikt, waaronder generiek beleid voor:

- nutriënten, bestrijdingsmiddelen, zware metalen en verdroging
- het onderscheiden van grote en kleine natuurgebieden waarbij strengere eisen worden gesteld aan de landbouw in de nabijheid van grotere natuurgebieden
- geen nieuwe niet-grondgebonden landbouw in grote natuurgebieden
- generieke milieunormen voor de landbouw in de zones rondom grote natuurgebieden en herstel van watersystemen.

Voor de korte termijn is een transitie-agenda opgesteld waarin de activiteiten zijn opgenomen om de doelstellingen op de korte termijn te verwezenlijken. De belangrijkste sleutelwoorden binnen de agenda zijn: technische innovatie, internalisering van milieukosten, ketenverantwoordelijkheid, gebiedsgerichtbeleid, onderzoek van systeeminnovaties, agroproductieparken, antiverdroging, generieke verliesnormen, certificering, klimaatneutrale glastuinbouw, combineren van landbouw en waterberging.

De kosten voor de verwezenlijking van de in de transitie agenda opgenomen initiatieven zijn hoog. De grootste kosten worden door de landbouw zelf gedragen , € 8 – 9 miljard. Om de initiatieven uit te voeren en te stimuleren wil de overheid voor € 1,8 – 2,0 miljard aan ondersteuning bieden. Dit geld moet worden vrijgemaakt binnen het gebiedsgericht beleid, de ICES gelden en de rijksbegrotingsvoorbereiding 2003. Hiernaast zijn er nog mogelijkheden vanuit Europese middelen voorzien.

Gedeputeerde Staten van Flevoland,

Gelet op artikel 4:81 van de Algemene wet bestuursrecht en de artikelen 10, 11, 19 en 28 van de Wet op de ruimtelijke ordening,

Overwegende dat het gewenst is om criteria vast te stellen voor de beoordeling of bepaalde niet-agrarische activiteiten toelaatbaar zijn in het landelijk gebied,

BESLUITEN

Vast te stellen de navolgende **Beleidsregel niet-agrarische activiteiten in het landelijk gebied**.

1. Inleiding

De verwachting bestaat dat de komende 10 jaar circa 30% van de agrarische bedrijven zullen worden beëindigd. Als deze bedrijven niet (volledig) worden overgenomen door andere agrarische bedrijven kan agrarische bebouwing vrijkomen voor gebruik voor niet-agrarische activiteiten. Het kan hierbij gaan om het volledig vrijkomen van een agrarisch bouw erf, maar ook om het vrijkomen van alleen de boerderijwoning of een schuur.

In het Omgevingsplan Flevoland is de mogelijkheid geboden om vrijkomende agrarische bebouwing onder bepaalde voorwaarden te gebruiken voor niet-agrarische activiteiten. De te stellen voorwaarden houden onder meer verband met het behoud van het karakter van het landelijk gebied en de doelstelling om zo goed mogelijke voorwaarden te scheppen voor een concurrerende, veilige en duurzame ontwikkeling van de agrarische functies. Het laatste is nader uitgewerkt in de nota landbouwontwikkeling in Flevoland, welke in voorbereiding is.

Daarnaast laat het Omgevingsplan toevoeging van niet aan de grond gebonden agrarische en daaraan verwante activiteiten aan de bestaande agrarische bedrijfsvoering toe voor zover deze activiteiten kleinschalig van aard en milieuhygiënisch en landschappelijk aanvaardbaar zijn.

In het kader van de toetsing van gemeentelijke plannen is gebleken dat in de praktijk verschillend tegenover de toelaatbaarheid van de verschillende niet-agrarische functies kan worden aangekeken. Er bestaat behoefte aan een nadere concretisering van het provinciale beleid omtrent de beoordeling van de toelaatbaarheid van niet-agrarische activiteiten.

De kaders voor die nadere concretisering zijn het vigerende nationale beleid, het Omgevingsplan Flevoland en de Nota Landbouwwontwikkeling in Flevoland. Daarnaast is nog beleid in ontwikkeling dat invloed kan hebben op de toelaatbaarheid van bepaalde niet-agrarische activiteiten. Het betreft het nog in ontwikkeling zijnde nationale beleid (deel 3 Vijfde Nota Ruimtelijke Ordening, deel 1 SGR2), het nog in ontwikkeling zijnde provinciale Beleids- en Actieplan Recreatie en Toerisme (BART) en de nog op te stellen provinciale landschapontwikkelingsstrategie.

2. Doel van deze beleidsregel

In deze beleidsregel wordt aangegeven op basis van welke criteria Gedeputeerde Staten beoordelen of een bepaalde niet-agrarische activiteit toelaatbaar is in het landelijk gebied. De beleidsregel zal worden gebruikt bij de toetsing van gemeentelijke plannen.

Een aantal specifieke grootschalige recreatieve activiteiten en specifieke groene diensten zijn buiten beschouwing gelaten. De onderhavige beleidsregel heeft geen betrekking op vrijkomende bebouwing en bouwpercelen binnen de (te ontwikkelen) Ecologische Hoofd Structuur (EHS), de recreatiezwaartepunten en de recreatiesteunpunten. Ook landgoederen worden in deze beleidsregel buiten beschouwing gelaten, omdat hiervoor specifiek beleid ontwikkeld is.

Na uitwerking van het recreatief-toeristisch beleid en het beleid ten aanzien van de groene diensten en/of vaststelling van het nieuwe nationale beleid kan aanvulling van de onderhavige beleidsregel worden overwogen.

3. Inhoud van de beleidsregel

Aan de niet-agrarische activiteiten worden zowel in de vorm van nevenactiviteiten bij een agrarische bedrijf als in de vorm van een zelfstandige activiteit de volgende voorwaarden gesteld:

- Er mogen geen belemmeringen ontstaan voor naastgelegen agrarische bedrijven. Zo nodig en mogelijk zal dit in een milieuvergunning voor die niet-agrarische activiteit nader moeten worden geregeld. Indien de voorgenomen niet-agrarische activiteit niet zodanig gereguleerd kan worden dat zij een naastgelegen agrarisch bedrijf niet belemmert, zal de voorgenomen niet-agrarische activiteit geen doorgang kunnen vinden. Daarnaast geldt dat eenmaal gevestigde niet-agrarische activiteiten geen onevenredige hinder van de omliggende (agrarische) bedrijven mogen ondervinden, hetgeen in de desbetreffende milieuvergunningen voor die agrarische bedrijven kan worden gewaarborgd.
- Detailhandel wordt uitgesloten tenzij het gaat om de verkoop van eigen vervaardigde producten of in de regio geteelde producten tot een maximale verkoopvloerooppervlakte van 100 m².
- Per bouwperceel is maximaal één (dienst)woning toegestaan. Een uitzondering hierop wordt gevormd door de percelen waarop reeds een tweede (agrarische) dienstwoning is gerealiseerd. Een reeds bestaande tweede (dienst)woning mag worden gehandhaafd en mag – rekening houdend met de andere voorwaarden die aan niet-agrarische activiteiten worden gesteld - als woning

worden gebruikt. De bouw van een nieuwe tweede (dienst)woning ten behoeve van de niet-agrarische activiteiten wordt dus niet toegestaan.

- De erfbeplanting dient te blijven behouden, dan wel te worden hersteld.
- Het bestaande bouwperceel mag niet worden uitgebreid ten behoeve van niet-agrarische activiteiten. Uitzondering hierop kan worden gemaakt voor de agrarische aanverwante activiteiten.
- Opslag mag alleen in bebouwing plaatsvinden.
- Parkeren dient te geschieden op eigen erf. Tevens moet worden voorzien in voldoende manoeuvreerruimte op het eigen erf (vanwege verkeersveiligheid).
- De niet-agrarische activiteit mag niet leiden tot een verkeersaantrekkende werking van meer dan 100 motorvoertuigen (mvt) per etmaal.

Daarnaast zal getoetst moeten worden of wordt voldaan aan de Vogelrichtlijn en de Habitatrichtlijn. Vanzelfsprekend zullen de activiteiten moeten voldoen aan de algemene regelgeving voor bijvoorbeeld afvalwaterbehandeling (waaronder de Wet Verontreiniging Oppervlaktewater) en de specifieke regelgeving voor de desbetreffende activiteit.

In bijgevoegde tabel is aangegeven welke niet-agrarische activiteiten toelaatbaar worden geacht als nevenactiviteit en welke als nevenactiviteit én zelfstandige activiteit. Gelet op het Omgevingsplan kunnen niet aan de grond gebonden agrarische en daaraan verwante activiteiten alleen als nevenactiviteit voorkomen. Voorts is aangegeven aan welke specifieke nadere voorwaarden moet worden voldaan.

Voor elke onderscheiden activiteit is aangegeven in welk deel van het landelijk gebied deze activiteit al dan niet toelaatbaar wordt geacht. Hierbij is onder meer gelet op de verkeersaantrekkende werking, milieuhygiënische aspecten van de activiteit en de landschappelijke impact van de activiteit.

Het kan voorkomen dat een bepaalde beoogde locatie binnen meerdere van de onderscheiden gebieden voorkomt (bijvoorbeeld gelegen nabij een woonkern en in het aandachtsgebied rond de EHS). Voor deze situaties geldt dat in principe aan alle eisen voor de onderscheiden gebieden moet worden voldaan (dus zowel aan die voor nabij een woonkern als die voor het aandachtsgebied rond de EHS), tenzij anders in de tabel is aangegeven.

Het is op zichzelf mogelijk dat meerdere niet-agrarische activiteiten op één bouwperceel gaan plaatsvinden. De niet-agrarische activiteiten die als neventak bij het agrarische bedrijf worden uitgeoefend, dienen tezamen ondergeschikt te blijven aan het agrarische bedrijf en mogen niet leiden tot uitbreiding van het agrarische bouwperceel voor agrarische doeleinden. Uitzondering hierop kan worden gemaakt voor de agrarisch aanverwante activiteiten.

Uitgegaan wordt van bebouwing van in totaal maximaal 20% van het bouwperceel tot een maximum van 2000 m² dat gebruikt zou mogen worden voor de niet-agrarische activiteiten (inclusief de woonbebouwing). Dit geldt zowel voor niet-agrarische activiteiten in de vorm van nevenactiviteiten bij een agrarisch bedrijf als voor niet-agrarische activiteiten in de vorm van een zelfstandige activiteit. Reeds bestaande bebouwing boven die 2000 m² valt over het overgangsbeleid. Bij bepaalde zorgboerderijen kan echter een groter bebouwd oppervlak benodigd zijn.

Het (ruimtelijk) splitsen van een bouwperceel is niet toegestaan.

Er bestaan verschillende mogelijkheden om de toelaatbaarheid van de niet-agrarische activiteiten in het bestemmingsplan te regelen. De volgende activiteiten kunnen conform de bijgevoegde tabel via het bestemmingsplan zonder meer worden toegelaten:

- aan huis gebonden beroepen, koelhuizen, mestopslag/verwerking;
- kamperen bij de boer (geregeld via de Wet op de Openlucht Recreatie).

In een bestemmingsplan kan via een binnenplanse vrijstelling conform bijgevoegde tabel worden toegelaten:

- verwerking van (streek-)eigen producten.

Het college van burgemeester en wethouders beslist omtrent de vrijstelling en kan zonodig voorwaarden aan de vrijstelling verbinden. De provincie heeft geen rol in de vrijstellingsprocedure.

De overige niet-agrarische activiteiten zullen in een bestemmingsplan via een wijzigingsbevoegdheid mogelijk gemaakt kunnen worden. Een wijzigingsplan behoeft in principe de goedkeuring van het college van Gedeputeerde Staten (artikel 11 lid 2 van de Wet op de ruimtelijke ordening).

Gemeenten kunnen en mogen stringenter zijn dan hetgeen hiervoor is aangegeven. Voorstellen en suggesties van gemeenten die juist verder gaan of activiteiten waarvan niet duidelijk is onder welke categorie van activiteiten ze vallen, zullen apart op hun merites beoordeeld moeten worden. Bij de beoordeling van deze voorstellen wordt aangesloten bij de voor de formulering van deze beleidsregel gehanteerde gedachtegang.

4. Toelichting

Het bouwperceel wordt onderscheiden van de productiegronden waarop de gewassen staan en/of het vee wordt geweid. Onder bouwperceel wordt derhalve verstaan het vlak waarop de bebouwing mag worden gerealiseerd. In principe kunnen de niet-agrarische activiteiten plaatsvinden binnen het bestaande (agrarische) bouwperceel. Bij beëindiging van het agrarische bedrijf wordt het agrarisch productiegebied veelal verkocht aan een agrariër. Alleen bij specifieke activiteiten – zoals een commerciële draverij – is het (voormalige) agrarische productiegebied betrokken bij de niet-agrarische activiteit.

De bepaling van de binnen het provinciale beleid passende activiteiten is geschied aan de hand van de bedrijvenlijst van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG-bedrijvenlijst). De VNG-bedrijvenlijst maakt onderscheid in 6 categorieën van bedrijven. Van bedrijven in de categorieën 4, 5 en 6 kan worden aangenomen dat deze een dusdanige impact hebben dat zij thuishoren op een industrieterrein (dit zijn bedrijven waarvoor de VNG adviseert een afstand groter dan 200 meter tot een woonwijk aan te houden vanwege hinder).

Voor de bedrijfsactiviteiten die binnen de categorieën 1, 2 en 3 vallen, is per bedrijfsactiviteit bezien of zij toelaatbaar kunnen zijn in het landelijk gebied. Daarbij is de lijst is aangevuld met een aantal activiteiten die niet altijd in de VNG-indeling zijn onder te brengen, bijvoorbeeld opslag van bepaalde

goederen en ambachtelijke activiteiten. Voorts is de categorie recreatie uitgesplitst naar verschillende soorten van recreatie. Van de resulterende lijst van activiteiten bleek dat:

- a) een aantal activiteiten bij uitstek thuis hoort op een bedrijventerrein of in een woongebied, gelet op de aard van de desbetreffende activiteit ("schoorsteengehalte"), de verkeersaantrekkende werking, milieuhygiënische aspecten en/of de landschappelijke gevolgen;
- b) de andere activiteiten onder voorwaarden toelaatbaar lijken in het landelijk gebied. Deze activiteiten zijn in de bijgevoegde tabel opgenomen. De voorwaarden die aan een activiteit gesteld worden, zijn mede afhankelijk van de activiteit zelf en de specifieke locatie en de kenmerken van het desbetreffende deel van het landelijk gebied. Bij de formulering van de voorwaarden is gebruik gemaakt van reeds opgedane ervaring.

Gelet op het Omgevingsplan dient rekening te worden gehouden met de specifieke kenmerken van het landelijk gebied. Aan de hand van de in het Omgevingsplan onderscheiden gebieden, is onderscheid gemaakt tussen verschillende zones:

- midden in agrarisch productiegebied
- nabij een gebiedsontsluitingsweg (circa 1 km)
- nabij een woonkern (circa 1 km)
- recreatiezones en verbindingzones
- aandachtsgebied rondom de EHS (waarbinnen de milieubeschermingsgebieden voor natuur en stilte vallen)
- grondwaterbeschermingsgebied
- bodembeschermingsgebied

Doorgaans is de begrenzing van de zones niet scherp. Alleen de grondwaterbeschermingsgebieden en de bodembeschermingsgebieden zijn duidelijk begrensd. In de bijlage is nader ingegaan op de zone-indeling.

Voorts is onderscheid gemaakt in:

1. niet-agrarische activiteiten naast de agrarische activiteiten.
2. niet-agrarische activiteiten na bedrijfsbeëindiging (een zelfstandige niet-agrarische activiteit).

Omdat in het Omgevingsplan is bepaald dat niet aan de grond gebonden agrarische en daaraan verwante activiteiten alleen aan de bestaande agrarische bedrijfsvoering kunnen worden toegevoegd, kunnen zij alleen als nevenactiviteit worden toegelaten. De activiteiten die het betreft zijn in deel A van de tabel aangegeven. Niet-agrarische activiteiten die als nevenactiviteit en als zelfstandige activiteit toelaatbaar worden geacht zijn in deel B van de tabel opgenomen.

In de tabel is voor elke onderscheiden activiteit aangegeven in welk deel van het landelijk gebied deze activiteit al dan niet toelaatbaar wordt geacht. Voorts is aangegeven of er nog specifieke randvoorwaarden zijn, bijvoorbeeld om de kleinschaligheid van de activiteiten te waarborgen middels maximale oppervlakten.

In het verleden is medewerking verleend aan de wijziging van de agrarische bestemming van voormalige agrarische bouwpercelen naar een niet-agrarische bestemming. Bij die voorstellen mocht maximaal 2000 m² worden bebouwd. In een aantal gevallen is erop gewezen dat de mogelijkheid van 2000 m² bebouwing ruim is voor de desbetreffende activiteit en dat voor de handhaving van de

kleinschaligheid van de niet-agrarische activiteiten een kleiner oppervlak voor bebouwing eerder in de rede zou liggen.

Er zijn geen redenen bekend om meer toe te staan dan het tot nu toe gehanteerde maximum van in totaal 2.000 m² bebouwing ten behoeve niet-agrarische activiteiten op een bouwperceel. Uitzondering hierop vormen bepaalde zorgboerderijen, waar het - met name die boerderijen die 24 uurszorg bieden - nodig kan zijn een groter bebouwingsoppervlak toe te staan.

In het geval dat op een vrijkomend agrarisch bouwperceel dat geheel wordt gebruikt voor niet-agrarische activiteiten reeds meer dan 2000 m² bebouwing staat, ligt het in de rede om de bestaande bebouwing boven die 2000 m² (of in voorkomende gevallen de oppervlakte die voor de zorgboerderij wordt toegestaan) onder het overgangsrecht te brengen. Verder zal voldaan moeten worden aan de criteria die in het Omgevingsplan zijn gegeven.

Niet agrarische activiteiten welke een verkeersaantrekkende werking van meer dan 100 mvt per etmaal met zich mee brengen, zijn ongewenst, omdat dan extra maatregelen moeten worden getroffen. Zo dient voor activiteit met een verkeersaantrekkende werking van meer dan 100 mvt per etmaal op de openbare weg een uitvoegstrook te worden aangelegd en dient voor een activiteit met een verkeersaantrekkende werking van meer dan 200 mvt per etmaal, de uitrit van het bouwperceel op de aanliggende openbare weg te worden uitgevoerd als een zijweg. Gelet op deze benodigde maatregelen en de invloed daarvan op het landschap wordt een verkeersaantrekkende werking van meer dan 100 mvt per etmaal als ongewenst beschouwd.

Voor de goede orde wordt erop gewezen dat thans bestaande en legaal gevestigde niet-agrarische activiteiten die niet binnen de beleidsregel passen, mogen blijven bestaan. Wel zal de afwijking ten opzichte van de beleidsregel niet vergroot mogen worden.

5. Ingangsdatum

Aldus besloten in de vergadering van Gedeputeerde Staten van 25 maart 2003.

Gedeputeerde Staten van Flevoland,
de secretaris, de voorzitter,

Bijlage bij de beleidsregel toelaatbaarheid niet-agrarische activiteiten in het landelijk gebied, Bijlage inzake de definiëring van de verschillende zones van het landelijk gebied

De genoemde figuren zijn de figuren die in het Omgevingsplan Flevoland zijn opgenomen.

Ecologische hoofdstructuur, figuur 4.16

EHS zoals aangegeven in het Omgevingsplan (figuur 4.16). In de bestaande ecologische hoofdstructuur zijn geen agrarische bouwpercelen gelegen. Er zijn nog wel agrarische bouwpercelen gelegen binnen de nog te ontwikkelen EHS, maar deze worden in het kader van deze beleidsregel buiten beschouwing gelaten.

Voor de EHS geldt dat activiteiten in de omgeving van de EHS geen negatieve invloed op de EHS mogen hebben. Dit is neergelegd in de Natuurbeschermingswet (voor de staatsnatuurmonumenten) en de pkb Structuurschema Groene Ruimte (voor de overige gebieden van de EHS). Of een activiteit invloed heeft is mede afhankelijk van de daadwerkelijke afstand tot de EHS en de aard van een activiteit.

Om hier een “werkbare vorm” aan te geven wordt een aandachtsgebied gegeven. In het geval een voorgenomen niet-agrarische activiteit binnen het aandachtsgebied ligt, zal nader moeten worden bezien of de voorgenomen activiteit een te grote negatieve invloed op de (kenmerken en waarden van de) EHS zal hebben dat deze activiteit om die reden niet toelaatbaar moet worden geacht. Indien de activiteit een te verwaarlozen of acceptabele invloed heeft, kan de voorgenomen activiteit doorgang vinden (mits ook aan de andere voorwaarden wordt voldaan).

Gelet op de aard van de activiteiten die eventueel toelaatbaar worden geacht (tot categorie 3 met bijbehorende afstandsmaat van 100 meter) en de parallel die getrokken kan worden met andere aandachtszones rond natuurgebieden zoals bij het ammoniakbeleid (250 meter) - , kan gesteld worden dat binnen een zone van circa 250 meter rondom de kerngebieden van de EHS een mogelijke beïnvloeding nadrukkelijk mede in beschouwing moet worden genomen bij de afweging van de toelaatbaarheid van een activiteit.

Voor de ecologische verbindingzones zijn van belang het van toepassing zijnde model (bijv. model blankvoorn en libel waarvoor een verbindingzone met een breedte van circa 10 meter nodig is) en de beïnvloeding van de ecologische verbinding. Uitgaande van een aandachtszone met een breedte die gerelateerd kan worden aan het model en de aard van de activiteiten (tot categorie 3) kan gesteld worden dat binnen een zone van circa 100 meter tot een ecologische verbinding een mogelijke beïnvloeding van de EHS nadrukkelijk mede in beschouwing moet worden genomen bij de afweging van de toelaatbaarheid van een activiteit.

Milieubeschermingsgebieden voor natuur, figuur 3.15

Alle natuurgebieden liggen binnen de EHS die al dan niet nog moet worden ontwikkeld. Voor de staatsnatuurmonumenten en de wetlands (die overigens zijn aangemerkt als staatsnatuurmonument) geldt een externe werking die erop is gericht negatieve invloeden van buitenaf te weren, hetgeen is neergelegd in de Natuurbeschermingswet. Om hier een werkbare vorm aan te geven wordt aangesloten bij de aandachtszone die rondom de EHS wordt gehanteerd.

Milieubeschermingsgebieden voor stilte, figuur 3.14

De stiltegebieden zijn binnen de EHS gelegen. Voor deze gebieden zal eveneens gelet moeten worden op beïnvloeding en wel inzake geluidsbelasting. Om ook hier een werkbare vorm aan te geven wordt aangesloten bij de aandachtszone die rondom de EHS wordt gehanteerd.

Vogelrichtlijngebieden, figuur 4.13. Habitatrichtlijn

Binnen de vogelrichtlijngebieden zijn geen agrarische bouwpercelen gelegen. Echter ook voor deze gebieden geldt een externe werking: activiteiten buiten de Vogelrichtlijngebieden mogen geen wezenlijk/significant negatief effect hebben op de soorten waarvoor een bepaald vogelrichtlijngebied is aangewezen. Aan deze externe werking is veel moeilijker een richtsnoer zoals bij de EHS te hanteren. Daarom wordt ervoor gekozen de toets aan de Vogelrichtlijn apart als algemeen toetspunt te houden (en niet in de tabel op te nemen). Hetzelfde geldt voor de Habitatrichtlijn.

Milieubeschermingsgebieden voor grondwater, figuur 3.13

Een groot deel van zuidelijk Flevoland valt binnen het grondwatergebied nummer 6. Voor dit gebied geldt een bescherming die betrekking heeft op activiteiten beneden de 20 meter onder het maaiveld. Dergelijke activiteiten zijn bij de onderhavige niet-agrarische activiteiten niet aan de orde. Daarom wordt het gebied nummer 6 buiten beschouwing gelaten. Een deel van de resterende grondwaterbeschermingsgebieden zijn deels gelegen binnen de EHS maar ook erbuiten. Binnen deze grondwatergebieden zijn agrarische bouwpercelen

gelegen. Voor deze gebieden geldt geen externe werking. De grondwaterbeschermingsgebieden worden daarom als aparte zone opgevoerd.

Milieubeschermingsgebieden voor bodem, figuur 3.16

De bodembeschermingsgebieden liggen deels binnen de EHS, maar voor een groot deel ook daarbuiten. Onder andere de gebieden met de nummers 8 en 11 in Zuidelijk Flevoland en ten noorden van Swifterbant liggen buiten de EHS. Hierbinnen zijn agrarische bouwpercelen gelegen. Voor deze gebieden geldt geen externe werking. De bodembeschermingsgebieden worden daarom als aparte zone opgevoerd.

Recreatiezones en recreatieve verbindingzones, figuur 4.9

De recreatiesteunpunten en –zwaartepunten worden in het kader van de beleidsregel buiten beschouwing gelaten. De recreatiezones en recreatieve verbindingzones zijn indicatief in het Omgevingsplan aangegeven. Binnen deze zones zijn agrarische bouwpercelen gelegen. De recreatiezones en recreatieve verbindingzones worden daarom als aparte zone opgevoerd.

Landschappelijke verdichtingszones

Deze zones zijn in de nota natuur en landschap aangeduid. Het betreffen globaal aangeduide zones die deels samen vallen met de recreatiezones en recreatieve verbindingzones. Alleen de landschappelijke verbindingzone tussen Lelystad en Dronten is niet als recreatie verbindingzone aangeduid. Voor dit gebied zal nog een nadere studie worden verricht naar de inrichtingsmogelijkheden van het gebied. Gelet hierop wordt voor de landschappelijke verdichtingszones geen aparte zonering gehanteerd.

Nabij woonkernen

Voor de ligging nabij woonkernen wordt een zone van circa 1 km rond de kernen gehanteerd.

Nabij een gebiedsontsluitingsweg I danwel II, figuur 4.3.

De meeste agrarische bouwpercelen zijn gelegen aan erfontsluitingswegen en gebiedsontsluitingswegen II (gemengd verkeer). Een enkel bouwperceel is nog ontsloten op een gebiedsontsluitingsweg I (in principe geen agrarisch verkeer op toegestaan, ontsluiting dient via parallelwegen te geschieden, alleen in de gemeente NOP komt nog een aantal gebiedsontsluitingswegen I voor waarop agrarische bouwpercelen worden ontsloten en waarvan in de nabije toekomst nog niet wordt voorzien in parallelwegen). Aan de zogenoemde Stroomwegen I en II zijn geen agrarische bouwpercelen gelegen.

Niet-agrarische activiteiten die meer bezoekers aantrekken of een meer verkeersaantrekkende werking hebben, zouden nabij de meer doorgaande wegen gesitueerd kunnen worden, zodat het agrarische gebied toch zoveel mogelijk wordt ontzien en zo min mogelijk wordt belast met activiteiten die in principe niet direct aan het landelijk gebied zijn gebonden. Vanuit puur verkeerstechnisch oogpunt is hier geen reden toe, daar de erftoegangswegen specifiek zijn bedoeld voor de erfontsluiting en deze wegen nog voldoende capaciteit kennen. Een dergelijk streven is dan ook veeleer ingegeven vanuit ruimtelijke en milieu-overwegingen. In dat kader zou een afstand van circa 1 km tot aan een aantakking op een gebiedsontsluitingsweg I of II of “hogere” weg kunnen worden gehanteerd.

Midden in het agrarisch productiegebied

Met “midden in het agrarisch productiegebied” wordt bedoeld de delen van het landelijk gebied waar de agrarische functies overheersen en die zich kenmerken door de landbouwwegen/zijnde de erfontsluitingswegen die doorgaans 3,5 meter breed zijn. Dit zijn voor het overgrote deel de gebieden gelegen buiten de voornoemde gebieden. Een deel van de milieubeschermingsgebieden voor grondwater en bodem zijn tevens aan te merken als “midden in het agrarische productiegebied”.

Gelet op het voorgaande worden in de tabel de volgende gebieden/zones onderscheiden:

- midden in agrarisch productiegebied
- nabij een gebiedsontsluitingsweg (\pm 1 km)
- nabij een woonkern (\pm 1 km)
- recreatiezones en -verbindingzones
- aandachtsgebied rond EHS (waarbinnen dus ook de milieubeschermingsgebieden voor natuur, en stilte vallen)
- grondwaterbeschermingsgebied
- bodembeschermingsgebied

Doorgaans is de begrenzing van de zones dus niet erg scherp. Alleen de grondwaterbeschermingsgebieden en de bodembeschermingsgebieden zijn duidelijk begrensd.

TOELICHTING BIJ DE TABEL

De tabel is gesplitst in een lijst met activiteiten die alleen als nevenactiviteit bij een agrarisch bedrijf toelaatbaar worden geacht en een lijst met activiteiten die zowel als nevenactiviteit als zelfstandige activiteit toelaatbaar worden geacht.

In de tabel is het volgende aangegeven:

- de kolom activiteiten: een selectie van de bedrijfsactiviteiten vallend binnen de bedrijfscategorieën 1, 2 en 3 van de VNG-bedrijvenlijst en passend binnen het provinciale beleid
- kolom kenmerken landelijk gebied: op basis van de verschillende gebieden die in het Omgevingsplan worden onderscheiden, is een indeling van het landelijk gebied gemaakt (zie ook de bijlage bij de toelichting bij de beleidsregel). Voor iedere activiteit is aangegeven in welke mate die activiteit toelaatbaar is in het desbetreffende gedeelte van het landelijk gebied. De toelaatbaarheid is aangeduid met tekens:
 - = niet toelaatbaar
 - 0 = neutraal, kan wel maar ligt niet direct voor de hand
 - + = als een dergelijke activiteit er komt, dan bij voorkeur hier en in deze hoedanigheid
- kolom opmerkingen: hierin wordt de activiteit nader omschreven en wordt ingegaan op een aantal punten die voor die specifieke activiteit van belang zijn. Gelet op de voorwaarden uit het Omgevingsplan wordt in de tabel voor iedere activiteit ingegaan op de volgende aspecten:
 1. Aard van de niet-agrarische activiteit.
 2. Relatie met de kenmerken van het landelijk gebied, de onderscheiden zones.
 3. Wat wordt verstaan onder kleinschaligheid bij de desbetreffende activiteit.
 4. Welke belemmeringen zijn te verwachten.
 5. Overige opmerkingen.

TABEL BIJ DE BELEIDSREGEL TOELAATBAARHEID NIET-AGRARISCHE ACTIVITEITEN IN HET LANDELIJK GEBIED

Deel A: Activiteiten die alleen als nevenactiviteit bij een agrarisch bedrijf toelaatbaar zijn.

Activiteit	Kenmerken landelijk gebied							Opmerkingen
Activiteit met zo mogelijk de SBI-code	Midden in agrarisch gebied	Nabij aantakking gebieds ontsluitingsweg (± 1 km)	Nabij woonkern (± 1 km)	Recreatiezones en verbindingzones	Aandachtsgebied rond EHS incl. mbg's voor natuur en stilte	Grondwaterbeschermingsgebied	Bodembeschermingsgebied	<ol style="list-style-type: none"> 1. Aard activiteit 2. Relatie met kenmerken landelijk gebied 3. Kleinschaligheid 4. Belemmeringen 5. Overige opmerkingen
Verwerking van (streek) eigen producten	0	+	+	+	0	0	0	<ol style="list-style-type: none"> 1. Denk aan jam, sap, zuivel, wijn, brood e.d. gemaakt van de agrarische producten geteeld in de nabije omgeving. (NB geen grote slachterij). Grootschalige productie hoort echter thuis op een bedrijventerrein. Daarnaast is enige detailhandel mogelijk. 2. Er is een relatie met het landelijk gebied. Een ligging nabij afzetgebieden (woonkern en recreatie) is gunstig. Nabij de EHS wel letten op mogelijke negatieve effecten vanwege verkeer. 3. Maximaal 500 m². Een verkoopruimte t.b.v. detailhandel in de eigen producten mag in totaal maximaal 100 m² beslaan. In principe binnen bestaande gebouwen. 4. Let op geuroverlast en eventueel geluid en verkeersaantrekkende werking. 5. Voor opslag: zie ook koelhuizen.
Agrarische hulpbedrijven	0	0	0	0	0	0	0	<ol style="list-style-type: none"> 1. Loonbedrijven, toeleverings- en opslagbedrijven, veehandelbedrijven. Bij bestaande agrarische bedrijven alleen kleinschalig en milieuhygiënisch en landschappelijk aanvaardbaar. 2. Relatie met agrarische bedrijven. 3. In gebouwen. 4. Let op (zwaar) verkeer. 5. Voor opslag: zie ook koelhuizen. Let ook op bosbouw machinerie.

Activiteit	Kenmerken landelijk gebied							Opmerkingen
Activiteit met zo mogelijk de SBI-code	Midden in agrarisch gebied	Nabij aantakking gebieds ontsluitingsweg (±1 km)	Nabij woonkern (±1 km)	Recreatiezones en verbindingszones	Aandachtsgebied rond EHS, incl. mbg's voor natuur en stilte	Grondwaterbeschermingsgebied	Bodembeschermingsgebied	<ol style="list-style-type: none"> 1. Aard activiteit 2. Relatie met kenmerken landelijk gebied 3. Kleinschaligheid 4. Belemmeringen 5. Overige opmerkingen
Koelhuizen	0	0/+	0	0	-0	0	0	<ol style="list-style-type: none"> 1. Een koelhuis (waarmee niet een extra geventileerde schuur is bedoeld) kan gewenst zijn bij een agrarisch bedrijf. Bij grotere omvang van de koeling horen de koelhuizen op een bedrijventerrein thuis omdat het dan functioneert voor meerdere bedrijven en vanwege de verkeersaantrekkende werking met zwaar verkeer. Het ligt in de rede dat de hoeveelheid koelhuizen de behoefte conform de agrarische bedrijven niet te boven gaat. 2. Het is doorgaans gekoppeld aan een agrarisch bedrijf en eventueel de verwerking van de agrarische producten. In het algemeen is het wenselijk dat de vormgeving van een koelhuis is afgestemd op de bestaande gebouwen (bijv. met kap). 3. De behoefte is mede afhankelijk van het soort agrarisch bedrijf. Veelal is een oppervlakte van 200 m2 toereikend. Voor opslag voor meerdere bedrijven in de directe nabijheid (straal 1 km) en bij verwerking van de agrarische producten is maximaal 500 m2 toelaatbaar. In de bollenteelt is echter een koeling van ca. 500 m2 per 20 ha productiegrond niet ongebruikelijk. Het is wenselijk de koelruimte binnen bestaande gebouwen te realiseren. 4. Let op de verkeersaantrekkende werking, met name nabij de EHS en stiltegebieden. 5. Let op relatie met verwerking agrarische producten.

Activiteit	Kenmerken landelijk gebied							Opmerkingen
Activiteit met zo mogelijk de SBI-code	Midden in agrarisch gebied	Nabij aantakking gebieds ontsluitingsweg (±1 km)	Nabij woonkern (±1 km)	Recreatiezones en verbindingzones	Aandachtsgebied rond EHS, incl. mbg's voor natuur en stilte	Grondwaterbeschermingsgebied	Bodembeschermingsgebied	<ol style="list-style-type: none"> 1. Aard activiteit 2. Relatie met kenmerken landelijk gebied 3. Kleinschaligheid 4. Belemmeringen 5. Overige opmerkingen
Mestopslag en bewerking	0	0	0	0	0	0	0	<ol style="list-style-type: none"> 1. Mestopslag kan gewenst zijn bij een agrarisch bedrijf. Het vindt voor een belangrijk deel ondergronds plaats, deels ook in bovengrondse silo's. Hiervoor zijn wettelijke voorschriften voor, ook voor tijdelijke systemen zoals opblaasbare silo's. Het ligt in de rede dat de hoeveelheid mestopslag de behoefte conform de agrarische bedrijven niet te boven gaat. 2. Gekoppeld aan de veehouderij. 3. Er dient ruimte te zijn om mest van het eigen bedrijf op te slaan voor een duur van max. 6 maanden en voor verwerking daarvan. De regelgeving maakt het noodzakelijk dat hiervoor meer ruimte nodig is dan voorheen. Voor een standaard bedrijf is een bouwwerk nodig van max. 400 m2. Indien verwerking aan de orde is dient het te gaan over eigen mest (dus niet van elders). Passende systemen zijn nog in ontwikkeling. Dit vraagt een ruimte van 200 m2 tot max. 400 m2. In totaal zou voor de opslag en bewerking van mest 1.000 m2 toereikend moeten zijn. 4. Let op geur en ammoniak-beleid, waaronder de regeling voor zones rond de EHS 5. geen

TABEL BIJ DE BELEIDSREGEL TOELAATBAARHEID NIET-AGRARISCHE ACTIVITEITEN IN HET LANDELIJK GEBIED

Deel B: Activiteiten die als nevenactiviteit en als zelfstandige activiteit toelaatbaar zijn.

Activiteit	Kenmerken landelijk gebied							Opmerkingen
	Midden in agrarisch gebied	Nabij aantakking gebieds ontsluitingsweg (±1 km)	Nabij woonkern (±1 km)	Recreatiezones en verbindingzones	Aandachtsgebied rond EHS, incl. mbg's voor natuur en stilte	Grondwaterbeschermingsgebied	Bodembeschermingsgebied	
Activiteit met zo mogelijk de SBI-code								<ol style="list-style-type: none"> 1. Aard activiteit 2. Relatie met kenmerken landelijk gebied 3. Kleinschaligheid 4. Belemmeringen 5. Overige opmerkingen
Bosbouw machinerie en verwerking (020)	0	+	-	0	-	-	0	<ol style="list-style-type: none"> 1. Het stallen van machinerie voor bosbouw en de houtverwerking (zagen en behandelen, impregneren e.d.). Vanwege aard vooral als zelfstandige activiteit verwacht. Vestiging op een bedrijventerrein ligt eerder in de rede. 2. Op zich een relatie met het landelijk gebied. Echter mogelijke hinder voor omgeving vanwege het geluid dat met de houtverwerking gepaard gaat en de zouten die worden gebruikt. Vanwege het (zware) transport van het hout is een ligging nabij het aanvoergebied en/of een waterweg of gebiedsontsluitingsweg gewenst. 3. De werkzaamheden dienen binnen het bouwperceel plaats te vinden. 4. Let op geluid voor omwonenden en het zware verkeer (weg- en bermschade). 5. Als de activiteit alleen de machinerie betreft, is de activiteit op te vatten als een agrarisch hulpbedrijf en dient dan als zodanig te worden behandeld.
Hoveniers bedrijven (0141)	0	+	+	0	0	0	0	<ol style="list-style-type: none"> 1. Hoveniers die tuinen aanleggen, planten kweken en bijbehorend machinepark hebben, maar zich niet toeleggen op de detailhandel in tuinproducten. 2. Op zich is het deels een agrarisch bedrijf (bomen en plantenteelt) die tevens diensten levert. Een vestiging nabij het afzet gebied en/of goede bereikbaarheid ligt in de rede. Past op zich binnen landschappelijke verdichtingszones. 3. Binnen bestaand bouwperceel, waarbij voldoende parkeergelegenheid en manoeuvreerruimte op het bouwperceel behouden moet blijven. 4. Let op de verkeersaantrekkende werking, met name bij de EHS en stiltegebieden. 5. Geen

Activiteit	Kenmerken landelijk gebied							Opmerkingen
Activiteit met zo mogelijk de SBI-code	Midden in agrarisch gebied	Nabij aantakking gebieds ontsluitingsweg (±1 km)	Nabij woonkern (±1 km)	Recreatiezones en verbindingzones	Aandachtsgebied rond EHS, incl. mbg's voor natuur en stilte	Grondwaterbeschermingsgebied	Bodembeschermingsgebied	<ol style="list-style-type: none"> 1. Aard activiteit 2. Relatie met kenmerken landelijk gebied 3. Kleinschaligheid 4. Belemmeringen 5. Overige opmerkingen
Tuincentrum (5211)	-	-*	+	-*	-	-	-	<ol style="list-style-type: none"> 1. Bij een tuincentrum gaat het vooral om de verkoop van tuinproducten. Daarnaast kunnen ook hoveniersactiviteiten plaats vinden. Zal naar verwachting vooral als zelfstandige activiteit plaatsvinden. 2. Het is op zich een "groene" detaillist. Derhalve is een locatie nabij het afzetgebied en/of goede bereikbaarheid gewenst. Let op de verkeersaantrekkende werking. * Indien de beoogde locatie wel nabij een woonkern ligt maar ook nabij een aantakking gebiedsontsluitingsweg en/of in een recreatie(ve verbinding)zone is de activiteit in principe toch toelaatbaar. 3. Binnen bestaand bouwperceel, waarbij voldoende parkeergelegenheid en manoeuvreerruimte op het bouwperceel behouden moet blijven. 4. Let op de verkeersaantrekkende werking en verkeersveiligheid. 5. Geen
Dierenpension	0	+	0	0	-0	0	0	<ol style="list-style-type: none"> 1. Asiel voor "kleine dieren", maar in principe ook voor "grote dieren" zoals een paardenrusthuis. Het (voormalig) agrarisch productiegebied kan als weide en uitlaatgebied worden gebruikt. 2. Activiteit met een "groen" gehalte. Een ligging nabij het verzorgingsgebied ligt in de rede ("kleine dieren" nabij woonkern en "grote dieren" eerder in het landelijk gebied). Vanwege geluid opletten bij situering nabij EHS en stiltegebieden. Bij EHS tevens letten op ammoniak. 3. Stalling/huisvesting in principe binnen bestaande gebouwen. "Beweiding" van de dieren kan op het (voormalige) agrarisch productiegebied plaats vinden. 4. Let op geluidsoverlast en verkeersaantrekkende werking. 5. Geen

Activiteit	Kenmerken landelijk gebied							Opmerkingen
Activiteit met zo mogelijk de SBI-code	Midden in agrarisch gebied	Nabij aantakking gebieds ontsluitingsweg (±1 km)	Nabij woonkern (±1 km)	Recreatiezones en verbindingszones	Aandachtsgebied rond EHS, incl. mbg's voor natuur en stilte	Grondwaterbeschermingsgebied	Bodembeschermingsgebied	<ol style="list-style-type: none"> 1. Aard activiteit 2. Relatie met kenmerken landelijk gebied 3. Kleinschaligheid 4. Belemmeringen 5. Overige opmerkingen
Dierenarts	0	+	0	0	-/0	0	0	<ol style="list-style-type: none"> 1. Dierenarts voor huisdieren en/of voor de "grotere dieren". 2. Voor een agrarisch gebied kan de laatste een welkome aanvulling in het agrarische gebied betekenen. Een goede bereikbaarheid is wenselijk evenals bij huisdieren een ligging nabij het verzorgingsgebied. Vanwege de verkeersaantrekkende werking opletten bij situering nabij EHS. 3. Stalling/huisvesting in principe binnen bestaande gebouwen. "Beweiding" van de dieren kan op het (voormalige) agrarisch productiegebied plaats vinden. 4. Bij (omvangrijke) stalling/huisvesting letten op geluidsoverlast. 5. Geen.
Hondendressuur (9133.1)	0	+	+	0	-/0	0	0	<ol style="list-style-type: none"> 1. Het africhten van honden wordt vaak niet wenselijk geacht binnen een woongebied. Daarom wordt veelal uitgeweken naar een bedrijventerrein. Echter, situering in het landelijk gebied zou ook kunnen. 2. Met dressuur gaat doorgaans nogal wat geluid gepaard, hetgeen verstoring kan veroorzaken. Verder is nabijheid van het verzorgingsgebied gunstig. 3. Stalling/huisvesting in principe binnen bestaande gebouwen. "Beweiding" van de dieren kan op het (voormalige) agrarisch productiegebied plaats vinden. 4. Let op geluidsoverlast en uitloop. 5. Geen
Manege	-	0	+	+	-/0	0	-/0	<ol style="list-style-type: none"> 1. Paardrijles aan amateurs. Naast het rijden in de bak worden doorgaans ook rondritten gemaakt. 2. Een ligging nabij het verzorgingsgebied ligt in de rede. Daarnaast letten op verstoring vanwege de rondritten en een zekere mate van vermisting (verzuringgevoelige gebieden). Kan een aanvulling vormen in recreatieve gebieden. 3. Gebouwen binnen het agrarische bouwperceel. Beweiding kan op zich op het agrarische productiegebied plaatsvinden. 4. Let op voldoende parkeergelegenheid en manoeuvreerruimte. 5. Geen

Activiteit	Kenmerken landelijk gebied							Opmerkingen
	Midden in agrarisch gebied	Nabij aantakking gebieds ontsluitingsweg (±1 km)	Nabij woonkern (±1 km)	Recreatiezones en verbindingzones	Aandachtsgebied rond EHS, incl. mbg's voor natuur en stilte	Grondwaterbeschermingsgebied	Bodembeschermingsgebied	
Activiteit met zo mogelijk de SBI-code								<ol style="list-style-type: none"> 1. Aard activiteit 2. Relatie met kenmerken landelijk gebied 3. kleinschaligheid 4. belemmeringen 5. Overige opmerkingen
Harddraverij	0	0	+	+	-/0	0	-/0	<ol style="list-style-type: none"> 1. Training voor professionals, eventueel ook overnachting jockeys intern. Gebruik van het agrarisch productiegebied ligt in de rede (als renbaan). 2. Situering in een woonkern ligt niet in de rede, wel nabij. De activiteit geeft verstoring en mogelijk geluid(ssprekers). 3. Gebouwen binnen agrarisch bouwperceel. Beweiding en deel training kan op het (vml.) agrarisch productiegebied plaatsvinden. 4. Let op vormgeving gebouwen, in relatie tot bebouwing in de omgeving. 5. Geen
Houtconservering, kurkwaren, rieten vlechtwerk (2010.2, 102)	0	+	+	+	0	0/-	0	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ambachtelijke hout-, kurk- en rietbewerking. Gedacht wordt aan een mandenvlechter, maker van (rieten) stoelen e.d. Een zeer laag "machine"-gehalte. 2. De activiteit kan aanvullend zijn bij andere recreatieve activiteiten. Het heeft een potentiële aantrekkingskracht voor "kijkers". Houtconservering en verduurzaming kan gepaard gaan met stoffen die niet in het grondwater mogen komen. 3. In principe binnen bestaande gebouwen. 4. Let op gebruik van milieuhygiënische randvoorwaarden (bijv. gebruik van milieuvriendelijke stoffen, vloestofdoorlatende vloer toepassen e.d.) 5. Geen

Activiteit	Kenmerken landelijk gebied							Opmerkingen
Activiteit met zo mogelijk de SBI-code	Midden in agrarisch gebied	Nabij aantakking gebieds ontsluitingsweg (±1 km)	Nabij woonkern (±1 km)	Recreatiezones en verbindingzones	Aandachtsgebied rond EHS, incl. mbg's voor natuur en stilte	Grondwaterbeschermingsgebied	Bodembeschermingsgebied	<ol style="list-style-type: none"> 1. Aard activiteit 2. Relatie met kenmerken landelijk gebied 3. kleinschaligheid 4. belemmeringen 5. Overige opmerkingen
Woonzorgboerderijen	0	0	+	0	0/-	0	0	<ol style="list-style-type: none"> 1. Het bieden van zorg aan een specifieke doelgroep die zorg behoeft. Het meehelpen op de boerderij maakt onderdeel uit van de behandeling. 2. De verkeersaantrekkende werking is mede afhankelijk van de soort zorg. De nabijheid van voorzieningen kan gewenst zijn. Er kan een versturende werking van uit gaan door uitloop. Daarom nadere aandacht hiervoor nabij de EHS. 3. Voor appartementen en bijbehorende kantine en eetgelegenheden wordt in principe uitgegaan van 2.000 m2. Afhankelijk van de soort opvang kan meer ruimte nodig zijn. 4. Voldaan moet worden aan de Wet geluidhinder. Voorts letten op de afvalwaterbehandeling. 5. Soms specifieke inpassing nodig.
Aan huis gebonden beroepen	0/+	0/+	0/+	0/+	0/+	0/+	0/+	<ol style="list-style-type: none"> 1. Overeenkomstig aan huis gebonden beroepen in woongebieden. Voorbeelden: verzekering, makelaardij, computer- en informaticabureautjes, kapper, schoonheidssalon, grafische afwerking, reproductiebedrijven van opgenomen media 2. Kan overal 3. max 40% vloeroppervlak woonbebouwing en rekening houdend met eventuele specifieke regelingen voor aan huis gebonden beroepen binnen de desbetreffende gemeente 4. let op verkeersaantrekkende werking en reclame(borden) 5. geen

Activiteit	Kenmerken landelijk gebied							Opmerkingen
Activiteit met zo mogelijk de SBI-code	Midden in agrarisch gebied	Nabij aantakking gebieds ontsluitingsweg (±1 km)	Nabij woonkern (±1 km)	Recreatiezones en verbindingszones	Aandachtsgebied rond EHS, incl. mbg's voor natuur en stilte	Grondwaterbeschermingsgebied	Bodembeschermingsgebied	<ol style="list-style-type: none"> 1. Aard activiteit 2. Relatie met kenmerken landelijk gebied 3. kleinschaligheid 4. belemmeringen 5. Overige opmerkingen
Educatief centrum (803,804)	0	+	+	0/+	0	0	0	<ol style="list-style-type: none"> 1. Educatie die gerelateerd is aan de landbouw en/of natuur. Uitbreiding met feesten en partijen is ongewenst. 2. Een locatie nabij het object van voorlichting ligt in de rede. Een goede bereikbaarheid is van belang. Verder kan het een aanvulling vormen in een meer recreatief gebied. 3. In principe binnen de bestaande gebouwen. Om de kleinschaligheid te waarborgen kan een nadere maximale oppervlaktemaat wenselijk zijn. 4. Let op verkeersaantrekkende werking en mogelijke verstoring die van de activiteit kan uitgaan. 5. Geen
(kunst) atelier	0	0/+	+	+	0	0	0	<ol style="list-style-type: none"> 1. Gedacht kan worden aan glas, keramiek, munten en sieraden. 2. Een ligging nabij afzetgebieden ligt in de rede. Er is sprake van een "kijk"-gehalte (recreatieve component). 3. Binnen het agrarisch bouwperceel en het in principe binnen bestaande gebouwen. 4. Let op milieuhygiënische aspecten. 5. Geen

Activiteit	Kenmerken landelijk gebied							Opmerkingen
Activiteit met zo mogelijk de SBI-code	Midden in agrarisch gebied	Nabij aantakking gebieds ontsluitingsweg (± 1 km)	Nabij woonkern (± 1 km)	Recreatiezones en verbindingzones	Aandachtsgebied rond EHS, incl. mbg's voor natuur en stilte	Grondwaterbeschermingsgebied	Bodembeschermingsgebied	<ol style="list-style-type: none"> 1. Aard activiteit 2. Relatie met kenmerken landelijk gebied 3. kleinschaligheid 4. belemmeringen 5. Overige opmerkingen
Opslag van goederen: niet-agrarische producten, caravans, boten	0	+	+	0/+	0	0	0	<ol style="list-style-type: none"> 1. Opslag van goederen die nog enigszins gerelateerd kunnen worden aan het landelijk gebied. 2. Vanwege vervoer kan het wenselijk zijn de opslag nabij een doorgaande weg of – bij boten en caravans - nabij recreatiegebieden te leggen. 3. In principe binnen bestaande gebouwen. Bij voortzetting van het agrarisch bedrijf is erfvergroting eerst aan de orde na opheffing van de opslag. 4. Opslag buiten is ontsierend. 5. Opletten dat een schuur voor agrarisch gebruik wordt aangevraagd terwijl de (bestaande) schuren voor opslag worden gebruikt en niet bedrijfseconomisch noodzakelijk zijn voor het agrarische bedrijf.
Houten en kunststof schepenbouw (351)	0	0	0	0/+	0/-	0	0	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ambachtelijke bouw van schepen, waarmee een niet-industriële bouw en een geringe productie wordt bedoeld (of het aantal boten dat er op enig moment staat, bijvoorbeeld maximaal 3 boten). 2. Ligging nabij een haven ligt in de rede. 3. Binnen het agrarische bouwperceel. 4. Let op benodigde milieuhygiënische voorzieningen. 5. Geen

Activiteit	Kenmerken landelijk gebied							Opmerkingen
Activiteit met zo mogelijk de SBI-code	Midden in agrarisch gebied	Nabij aantakking gebieds ontsluitingsweg (±1 km)	Nabij woonkern (±1 km)	Recreatiezones en verbindingzones	Aandachtsgebied rond EHS, incl. mbg's voor natuur en stilte	Grondwaterbeschermingsgebied	Bodembeschermingsgebied	<ol style="list-style-type: none"> 1. Aard activiteit 2. Relatie met kenmerken landelijk gebied 3. kleinschaligheid 4. belemmeringen 5. Overige opmerkingen
Reparatie huishoudelijke artikelen (527)	-	-*	+	-*	-	0	0	<ol style="list-style-type: none"> 1. Reparatie van huishoudelijke artikelen. Gedacht kan worden aan kleine elektrische apparaten. 2. Ligging nabij verzorgingsgebied ligt in de rede. * Indien de beoogde locatie wel nabij een woonkern ligt maar ook nabij een aantakking gebiedsontsluitingsweg en/of in een recreatie(ve verbinding)zone is de activiteit in principe toch toelaatbaar. 3. In principe in bestaande gebouwen. 4. Let op de verkeersaantrekkende werking en eventuele milieuhygiënische randvoorwaarden 5. Geen
Bouwbedrijven en aannemersbedrijven met werkplaats (45)	-	-*	+	-	-	-	-	<ol style="list-style-type: none"> 1. spreekt voor zich 2. in principe horen zij op een bedrijventerrein, mede vanwege het zware verkeer en eventuele geluidsoverlast. Eventueel ligging nabij bedrijventerrein mogelijk. * Indien de beoogde locatie wel nabij een woonkern ligt maar ook nabij een aantakking gebiedsontsluitingsweg is de activiteit in principe toch toelaatbaar. 3. Op bestaand agrarisch bouwperceel. Opslag in bebouwing. 4. Let op verkeer en geluidsoverlast en opslag/stalling materiaal/materieel. 5. Geen

Activiteit	Kenmerken landelijk gebied							Opmerkingen
Activiteit met zo mogelijk de SBI-code	Midden in agrarisch gebied	Nabij aantakking gebieds ontsluitingsweg (±1 km)	Nabij woonkern (±1 km)	Recreatiezones en verbindingzones	Aandachtsgebied rond EHS, incl. mbg's voor natuur en stilte	Grondwaterbeschermingsgebied	Bodembeschermingsgebied	<ol style="list-style-type: none"> 1. Aard activiteit 2. Relatie met kenmerken landelijk gebied 3. kleinschaligheid 4. belemmeringen 5. Overige opmerkingen
Kamperen bij de boer	0/+	0	0	+	0	0	0	<ol style="list-style-type: none"> 1. Conform de Wet op de openluchtrecreatie. Het betreft het gelegenheid bieden aan 10 tot maximaal 15 kampeermiddelen. De gemeente kan nadere regelen stellen, onder meer inzake de periode waarin de kampeermiddelen worden toegestaan. Ook het "ecologisch" kamperen (kamperen gericht op wandelende en fietsende rustzoekers) valt hieronder. 2. De activiteit kan een aanvulling vormen op de andere recreatieve voorzieningen. Aansluiting bij het (landelijk) voet- en fietspadennet ligt in de rede. Par. 4.7.2. Omgevingsplan: binnen de erfbeplanting. 3. Bij wet is geregeld dat het om maximaal 10 tot 15 kampeerplaatsen gaat. En dus op het agrarisch bouwperceel. 4. Let op afvalverwijdering en was- en toiletgelegenheid. 5. Let op verordeningen van de gemeente.
Bed & breakfast	0	+	+	+	0	0	0	<ol style="list-style-type: none"> 1. Het bieden van logies voor kort verblijf (tot 1 á 2 weken) voor een beperkt aantal personen tegelijk. 2. De activiteit kan een aanvulling zijn op andere recreatieve voorzieningen. Daarnaast zou kunnen worden aangesloten bij bestaande (winkel)voorzieningen. Een redelijke bereikbaarheid is wenselijk. 3. In principe binnen bestaande gebouwen. De grens met een forsere recreatieve voorziening ligt rond de 5 kamers (circa 10 gasten). Anderzijds kan ook gedacht worden aan een ondergrens van het aantal kamers van 2 a 3 vanwege oneigenlijk gebruik. 4. Let op mogelijke hinder vanuit de omgeving (geur e.d.) 5. Specifiek recreatief-toeristisch beleid wordt opgesteld.

Activiteit	Kenmerken landelijk gebied							Opmerkingen
Activiteit met zo mogelijk de SBI-code	Midden in agrarisch gebied	Nabij aantakking gebieds ontsluitingsweg (±1 km)	Nabij woonkern (±1 km)	Recreatiezones en verbindingzones	Aandachtsgebied rond EHS, incl. mbg's voor natuur en stilte	Grondwaterbeschermingsgebied	Bodembeschermingsgebied	<ol style="list-style-type: none"> 1. Aard activiteit 2. Relatie met kenmerken landelijk gebied 3. kleinschaligheid 4. belemmeringen 5. Overige opmerkingen
Horeca (Restaurant, café)	-	+	+	+	0	0	0	<ol style="list-style-type: none"> 1. Een restaurant of een cafe. (Geen partycentrum.) 2. Het kan een aanvulling zijn op andere recreatieve voorzieningen. Voor de activiteit is de aanloop is van belang. 3. In principe binnen bestaande bebouwing. Maximaal 500 m2. 4. Let op verkeersaantrekkende werking en voldoende parkeerplaatsen welke het liefst uit het zicht worden geplaatst. Verder letten op afval, water. 5. Specifiek recreatief –toeristisch beleid wordt opgesteld.
kinderboerderij	0	+	+	+	0	0	0	<ol style="list-style-type: none"> 1. Het houden van verschillende soorten dieren (inheems en uitheems) anders dan voor de productie. De gelegenheid voor bezichtiging staat voorop. 2. Ligging nabij het verzorgingsgebied ligt in de rede. Het kan een aanvulling zijn op andere recreatieve voorzieningen. Er kan een verkeersaantrekkende werking van uit gaan. 3. Bebouwing op het bouwperceel, geen bebouwing erbuiten. 4. Let op (dier)hygiënische aspecten en verkeersaantrekkende werking. 5. Specifiek recreatief-toeristisch beleid wordt opgesteld.
sexinrichtingen	0	+	+	0	0/-	0	0	<ol style="list-style-type: none"> 1. Een excortservicebureau en/of een sexhuis 2. De activiteit is gebaat bij een goede bereikbaarheid. Daarnaast ligt een ligging van een sexhuis nabij een verzorgingsgebied in de rede. De activiteit kan gepaard gaan met overlast en verstoring. 3. In principe binnen de bestaande gebouwen. 4. Let op privacy, verkeersaantrekkende werking. 5. Gemeenten hebben of formuleren specifiek beleid in deze.

